

JUTRANJE NOVOSTI

NARODNO RADIKALNI DNEVNIK

Izbija vsak dan zjutraj, izveniš ponedeljke.

Mesečna naročnina:

v tiskovni Din 10.—, po pošti Din 12.—, izozemstvo Din 20.—

Uredništvo: Wolfova ulica št. 1/A — Telefon št. 213

Brzojavni naslov: „Novosti-Ljubljana“.

Upravišтво: Marijin trg št. 8. — Telefon št. 44.

Ogledi po tarifi. Sprejemajo se le do 13. ure.

Pisemnim vprašanjem naj se priloži znak za odgovor. Datum pri poštnem ček. uradu št. 13.238.

Današnja številka obsega 10 strani

in vsebuje med drugim: Nevarnost na blizu. — Mi in Bolgari. — Amerika in evropski kaos. — Volinska reforma v Italiji. — Fr. Veber: Problem spoznavanja in smota (II). — Preporod drame v Franciji. — Pokojninsko zavarovanje privatnih nameštencev. — Finančna kriza v Ameriki. — Usoda poljske marke. — Neprilike v Romuniji. — Metapsihizem in spiritalizem. — Pod pomočnim solncem. — Ljubezen v lipkah. — Delitev spolov. — Celjsko in mariborsko pismo itd.

Zavijanje.

Včerajšnje »Jutro« si je naročilo v Beogradu senzacionalno vest, da je uradniška razprava odgojena. Vlada je izigrala uradniško vprašanje. Ustava je prekršena. Vsa upanja so definitivno pokopana.

Tako nekako se glase bombastični naslovi tendencioznih brzojav, ki so bile lansirane z ednim namenom, da pridobijo demokratski popolnoma izgubljen reputacijo, vladi pa čim več nezaupanja. Ali jim še ni zadostovalo. Beograjski dopisnik tega glasila je slišal rasti travo, ko pripoveduje svojim čitateljem potek seje v radikalnem poslanskem klubu. Da ne bo v naši javnosti krivih predsodkov, približno na tem mestu, da poslanci NRS nimajo navede, dajati demokratskim ali drugim opozicijskim novinarjem kakršne koli informacije o stališču kluba na pram aktualnim političnim ali zakonodajnim problemom. V naši skupščini ni poslanskega kluba, v katerem bi se take zadeve razpravljale diskretno, kakor v radikalnem klubu. Demokratski novinarji k sejam sploh nimajo pristopa, vsled tega je senzacionalna vest »Jutra« o poteku seje od kraja do konca skombinirana — izmišljotina!

Demokrati so se začeli v svoji onemogli borbi napram vladi posluževati prav ogabnih sredstev. V svojem časopisu širijo sistematizirano gonjo, ki naj oropa vlado slehernega ugleda med narodom. Mi smo že nešteto krat povdarili, da je taka gonja čisto navaden defetizem, ki ga je treba z vsemi silami pobijati. Demokrati morajo priti do spoznanja, da so časi njihove vladavine za vedno preminili. Gospodu Pribečeviću se cedijo zaman sline po ministrskih portfeljih in po oblasti. Ker je tako in ne drugače, nam je odpor propadajoče psevdodemokracije naravnost nerazumljiv.

Demokratski nergači ne pomislijo ali pa iz demagoških razlogov nočejo priznati, da je danes sprito splošno gospodarske krize treba za upravo silno veliko denarja. Nesramno je, da resni organi »kritikujejo« delovanje vlade po strankarskih nagibih, da vzbujajo populistične instinkte, namesto da bi s stvarnimi razpravami kazali nova pota in opozarjali na več obetajoče metode zboljšanja.

Naj nam vendar obrazložijo demokratski modrijani, kako si predstavljajo nujno pomoč državnim nastavljenecem brez vzporednega črpanja iz davčnih virov! Za te izdatke se mora najti redno kritje. Stvar vendar ni tako enostavna, ko gre v stotine milijonov dinarjev. Mi ne moremo igrati vloge, ki jo je igrala avstrijska ali poljska republika. Do danes je naš finančni in gospodarski položaj po uvidevnosti radikalnih politikov še stabilen dovolj, da lahko kljubujemo eventuelni gospodarski katastrofi. Danes je to še mogoče. Jutri, ko bi po lahkomišelnem gospodarstvu narasle državne pasive na vseh koncih in krajih, te katastrofe ne bi mogel nikdo več preprečiti. Vlada je hitela s predložitvijo uradnega zakona, ker vidi bedo srednjega staleža. Pokazala je pač mnogo dobre volje, katere ji ne more odrekati nihče, najmanj pa demokrati. Ako je nastopil v iskanju gmotnih sredstev trenutni zastoj, potem je podan tudi stvarni razlog. Radikalni poslanski klub ne more stajati ničesar, kar bi v naglici oviralo razvoj vsestransko zadovoljive rešitve celokupnega problema. Demokrati naj vedo, da bo NRS uradništvu dano besedo držala, nikdar pa si ne bo na strankarski pritisk pustila odvzeti ekscijske svobode!

Toliko na naslov gospode okoli demokratskega glasila. Pa tudi »Slovenec«, ki skuša z desno roko pisati »stvarne« razprave o davčnih problemih, z levo pa vanomer grozi »balneizmom Beogradu«. Naj si zapomni,

Narodna skupščina.

NADALJNO SPREJETJE KREDITOV. — TELEFONSKE RAZMERE V SLOVENIJI.

Beograd, 23. junija. (Z) Današnja seja narodne skupščine se je otvorila ob 9.30. Po sprejetju zapisnika zadnje seje in po opravljenih formalnostih je odgovoril minister prosvete Trifunović na vprašanje muslimanskih poslancev Ajanovića in tov. o otvarjanju osnovnih šol v Bosni in Hercegovini.

Zbornica je prešla na to na dnevni red: debati o zakonskem predlogu glede naknadnih in izrednih kreditov, in sicer o oddelku ministrstva za promet. Demokrat Miloš Savčić je naglašal važnost prometa za naše pridobitno življenje in zahteval od ministra, naj pomaga ustanavljati zasebne delavnice za popravila vagonov in lokomotiv. Gleda naj tudi na to, da se na račun reparacij nabavi v Nemčiji tvornica za tračnice. Zemljoradnik Dimitrije Vujić je kritiziral železniško osebo in nadalje stanje našega plovnega parka, naglašajoč, da je od 78 ladij pokvarjenih 28. — Minister za promet dr. Janković je odgovoril na posamezne opazke opozicije in rekel, da je bilo ministrstvo v velikih neprilikah po okupaciji sovražne vojske, ker smo zaplenili 16 tisoč pokvarjenih vagonov in 300 večalimani nerabilnih lokomotiv. Ministrski svet je dovolil, da smejo zasebniki naročiti šest kompletov vlakov, ki naj služijo kot ambulante delavnic. Pozdravil je predlog poslanca Savčića glede ustanovitve tvornice tračnic in rekel, da se bodo mogle iz državnih dohodkov popraviti naše delavnice sploh. Nadalje je govornik omenil, da ni točna opazka klerikalcev, da železniško osebo ni prejelo službene oblike. Govoril je nadalje o stanovanjskih neprilikah prometnega oboja in dejal, da se 1300 vagonov uporablja za stanovanja železničarjev. V bolniško blagajno železničarjev je naloženih 12 milijonov dinarjev. Minister se bo potrudil, da se ustanovijo v važnejših krajih ambulatoriji za železničarje. — Nato preide zbornica h glasovanju o poglavju o kreditih ministrstva za promet, ki se sprejme v večini. Ta kredit znaša 207.456.678.03 dinarjev.

Na vrsto je prišel oddelek predloga, ki se nanaša na ministrstvo za pošto in brzojav. Po klerikalcu Vrečku je kritiziral demokrat Agatonović bivšega

poštnega ministra dr. Miladinovića. Minister za pošto in brzojav Vukijević je povzel besedo in dejal, da se pri ogromni množini pisem, ki se vsak dan razpošiljajo, prav lahko zgodi, da se eno ali drugo zgubi. Kar se tiče gradbe telefonskih prog, je rekel, da je zaznamovati gotov napredek, odkar je prevzel svoj resort. Vse policijske postaje v Bregalnici so zvezane s telefonom. Ko je prevzel ministrstvo, je videl, da sta za našo državo najvažnejši telefonski prog Beograd—Zagreb in Beograd—Ljubljana. Za to je takoj odredil, da se uvede direktna proga med Beogradom in Ljubljano. O gradbi telefonskih vodov v Sloveniji je rekel minister, da je dobila Slovenija v zadnjih treh letih več telefonskih prog, kakor ves čas, ko je bila pod Avstrijo. Za gradbo brezžičnih postaj se zahteva kredit v znesku dva in pol milijona dinarjev. Pri tem ne more biti govora o kakih nepravilnostih, ker so ocenili zemljišča za odkup strokovnjaki — inženirji. Zbornica je nato prešla h glasovanju o naknadnem in izrednem kreditu za ministrstvo za pošto in brzojav, ki se sprejme in znaša 55.229.396.86 dinarjev.

Na vrsto je prišel oddelek predloga, ki se nanaša na ministrstvo za poljedelstvo in vodo. Govorila sta klerikalca Davorin Krajnc in zemljoradnik Vojta Lazić.

Beograd, 23. junija. (B) V Beograd so dospeli na poziv jugoslovenskega kluba odposlanci klerikalnih organizacij v Sloveniji, da se s klubom in finančnim ministrom dr. Stojadinovićem posvetujejo glede novih naklad na davke.

SEJA RADIKALNEGA KLUBA.

Beograd, 23. junija. (B) Včeraj popoldne se je z malimi odmori pozno v noč vršila seja radikalnega kluba, na kateri se je razpravljalo izključno o povšanju naklad na davke, ki so vnešene v načrt zakona o dvanajstih letih. Seji, ki je trajala do 12 ponoči, je prisostvoval tudi g. Nikola Pašić. Pred koncem seje se je glasovalo. Z ogromno večino je bila sprejeta predlog zakona o dvanajstih letih v zvezi s predlogom Nastasa Petrovića, da se izdela objašnjenje o tem sklepu.

Prepovedana Radičeva skupščina.

NOVA FAZA POLITIČNE SITUACIJE.

Zagreb, 23. junija. (Z) Današnji »Hrvat« poroča, da se je včeraj popoldne vršila seja hrvatske republikanske seljačke stranke, na kateri se je razpravljalo o prepovedi jutrišnje skupščine stranke, posebno pa o motivaciji prepovedi. Na seji se je sklenilo, da gresta dva delegata hrvatske republikanske seljačke stranke k namestniku dr. Cimiću, da protestira proti tej prepovedi. Zaradi tega sta odšla k pokrajinskemu namestniku strankin podpredsednik dr. Maček in tajnik dr. Krnjević. Pri namestniku sta bila delj časa. Protestirala sta proti prepovedi prijavljene skupščine, posebno pa proti razlogom, ki jih navaja policijsko ravnanstvo v svojem odloku. Davi so vložili sklicateljsko skupščino priziv proti prepovedi, ki je bil, kakor se doznava, končno veljavno odbit. »Hrvat« poroča, da se bodo zaradi prepovedi skupščine jutri dopoldne sestali volilci hrvatske republikanske seljačke stranke ob 10. uri dopoldne v dvorani Hrvatskega Sokola.

Beograd, 23. junija. (B) »Tribuna« poroča: Držanje zagrebskega bloka je v zadnjem času prešlo v novo fazo. To se je opazilo tudi v skupščini po vedenju skupine Spahove in klerikalcev in o pisanju blokaških listov, kakor tudi po izjavah Radičevih. Opozumljen po sofijskem prevratu Radič resno namerava napraviti korake v borbi za svoj program glede izvedbe protidržavne forme. Za jutri je bilo napovedano zborovanje, na katerem naj bi se izvedla njegova namera. Toda ministrski komite je včeraj pregledal

vsa poročila o stanju na Hrvaškem in sklenil, da se tega zborovanja Radičeva ne sme dovoliti. Namestniku v Zagrebu so bila poslana navodila. Sinoti že je bila razširjena vest o prepovedi tega zborovanja. Revizionistične skupine prete že nekaj dni, da bodo zapustile skupščino in Beograd, vendar pa to še ni definitivno sklenjeno in se pričakujejo nove instrukcije od Radica, ki naj bi jih prinesli njegovi odposlanci. Ti bi prinesli tudi Radičevu sporočilo vladi in bi imeli gledati, da se sestanejo z nekaterimi člani vlade in radikalnega kluba.

Zagreb, 23. junija. (Z) V odločitvi policijskega ravnanstva v Zagrebu je rečeno v razlogih za prepoved nameravane jutrišnje skupščine hrvatske republikanske seljačke stranke sledeče: Z naredbu pokrajinske uprave za Hrvatsko, Slavonijo in Medimurje, oddelka za notranje zadeve, z dne 9. junija 1923, št. 5193, o zasebni rabi državnih zastav, grbov in zastav zasebnih društev, posebno pa na temelju § 1 te naredbu je prepovedano nositi in razobešati plemenske zastave, okrašene z raznimi svojevoljnimi grbi, amblemi ali napisli: — Organizacije hrvatske republikanske seljačke stranke prilagajajo na svoje skupščine »takimi zastavami, dasi ne sme imeti na podlagi § 3. omenjene naredbu nobena politična organizacija svojih zastav. Po naznanilu »Slobodnega Doma« z dne 11. junija t. l., št. 25, se ni imela vršiti prepovedana skupščina le za mesto Zagreb, ampak tudi za sosednje okraje in v tem naznanilu se pozivljajo organizacije hrvatske republikanske seljačke stranke teh okrajev, da pridejo na nedeljsko skupščino s svojimi zastavami. Zaradi tega se prepoveduje prijavljena skupščina kot nevarna za javni red, tembol, ker so po § 4 omenjene naredbu varnostna oblastva dolžna, da z vsemi sredstvi in po potrebi tudi z državno silo preprečijo rabo prepovedanih zastav.

razdiralna opozicija; klerikalci so se igrali dovolj dolgo opozicijske, a nergačenje je — to nam bo »Slovenec« rade volje priznal — najprijetnejše opravilo sterilnih in puhlih politikov.

Razvoj situacije v Bolgarski.

Rokonstruktija vlade? — Volitve. — Vlada se boji kmečkega protiprevrata.

Pariz, 23. junija. (B) »Figaro« piše, da so državni prevrat v Bolgarski izvedli v prvi vrsti makedonstvujuči, ki sedaj nasprotno obvladajo gospodarsko situacijo in hočejo Bolgarski usiliti svojo politiko. Ta politika pa je absolutno nasprotna pomirljivi politiki Stamboljskega. Razumljivo je, da so Srbi, ki so v prvi vrsti zainteresirani, zelo v skrbeh in da z vso pazljivostjo spremljajo dogodke v Bolgarski.

Sofija, 23. junija. (Z) Listi kritizirajo izjave bivšega ministrskega predsednika dr. Radoslavova v nemškem časopisu, v katerih se kaže prijatelja sedanjemu ministrom in prijateljskih odnosih in ako se dr. Radoslavov povrne v Bolgarsko, ga bodo postavili pred sodišče in obsodili. Bolgarski tisk obžaluje Radoslavove izjave in veli, da bi bilo boljše, ako bi molčal.

Caribrod, 23. junija. (Z) Po sinočnih vestih iz Sofije se bo nova bolgarska vlada v kratkem rekonstruirala.

Predsednik kabineta Cankov se bo nemara umaknil. Kot njegovega naslednika imenujejo Daneva.

Sofija, 23. junija. (B) Bolgarska brozajavna agencija. Tisk piše v splošnem v ugodnem smislu o govoru ministra za zunanje posle dr. Ninčiča, ki ga je imel z ozirom na dogovore v Bolgarski.

Sofija, 23. junija. (Z) Vprašanje novih volitev v Bolgarski še ni rešeno, vršile pa se bodo najbrže v septembru. Takoj po volitvah se ima sestati novo sobranje. Vsi listi izražajo zadoščanje, da bo angleška vlada intervenirala pri Mali antanti v prid Bolgarski.

Beograd, 23. junija. (B) »Vreme« poroča iz Štipa: Todor Aleksandrov je na vse komitaške čete izdal odredbo, naj bodo pripravljene, da pridejo v Bolgarsko, ker je pričakovati zemljoradniškega protiprevrata. O novi zemljoradniški akciji se na mejni javno govori. Videti je v živem kretanju večje skupine oboroženih kmetov.

Italijanska zunanja politika.

ITALIJANSKA SOVRÁŠTVO DO SLOVANOV.

Beograd, 23. junija. (B) Italijanski list »Idea Nazionale« se v uvodnem članku bavi z italijansko zunanjo politiko. List pravi, da mora Italija voditi aktivno politiko v kotlini Donave in na Balkanu in sicer z nameom obrambe in ojačenja neslovenskih narodov. Italija ne sme dovoliti, da bi slovanstvo

prepravilo donavsko kotlino in Balkan. List dalje trdi, da so to uvideli tudi nerodajni politiki in vzeli to za načelo italijanske politike. Dokaz temu so koraki, ki jih je Italija napravila v korist Avstrije, Madžarske, Bolgarske in Turške.

Nemške reparacije naši državi.

Berlin, 23. junija. (K) Pogajanja med Berlinom in vlado kraljevine SHS, ki so se vršila v Beogradu, so dovedla do tega, da se je Nemčija oprostila brez dajatev živine. Vsebinsa parafirana sporazuma je sledeča: Jugoslovenska vlada se odrekla vsem pošiljavam živine, ki jo ima dobiti za leto 1923 in kasneje, nemška vlada pa je v zamenjavo pripravljena, izvršujoč pogodbo, sklenjeno meseca maja leta 1921, glede dajatev živine, otvoriti jugoslovenski vladi na račun reparacij kredit v znesku 9 milijonov zlatih mark. Priznava joč odkup svojih obveznosti, se Nemčija oprošča z dovolitvijo kredita 2 mi-

lionov zlatih mark vseh nadaljnjih obveznosti, ki izvirajo zanj iz člena 238. versalske mirovne pogodbe. Vsi krediti so kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev na razpolago za nakup blaga v Nemčiji. V okviru pogodbe o odkupu dajatev živine se je nadalje Nemčiji dovolilo zvišati cene za lokomotive, ki so bile naročene v oktobru l. 1921, in sicer v znesku 17 milijonov zlatih mark, ki se vpiše Nemčiji v dobro. Nemčija se razen tega obvezuje, da bo prihodnje leto dobavila za en milijon zlatih mark soli. O tej pogodbi, ki potrebuje še ratifikacije, se sedaj razpravlja.

ROMUNSKA KRALJEVSKA DVOJICA V VARŠAVI.

Beograd, 23. junija. (B) Romunski tiskovni urad v Bukarešti javlja sledeče: Kralj in kraljica sta odpotovala danes v Varšavo.

Reško vprašanje.

Beograd, 23. junija. (B) Delo naše paritetne komisije prehaja v končno fazo, ker je italijanska vlada pristala na to, da se morejo skleniti konvencije glede poštnega in železniškega prometa. Po zadnjih poročilih izgleda, da bo naša komisija dovršila svoje delo v kakih treh tednih.

Boji v Albaniji ponehall.

Podgorica, 23. junija. (B) V Malesini in v Salji so boji končani, ker je vojska potokla in razgnala odmetnike. Vojska je zažgala veliko število razbojniških hiš in razbojnikom uničila sestve. Komanda bataljona v Krasnici, Prenkzaku ni bil ranjen v boju z odmetniki, temveč ga je po nesrečnem slučaju pri lovu rib ranila bomba.

Beograd, 23. junija. (Z) »Novosti« poročajo iz Podgorice: Po zadnjih vesteh so boji v Albaniji ponehali, ker so ustaši potolčeni.

Ognjenik Etna.

Rim, 23. junija. (K) Observatorij na Etni je poročal v noči 22. t. m.: Glavni tok lave se na celi črti pomika naprej in se je razcepil v dva rokava. Prvi je dosegel sedlino Monte Santo, drugi se pomika v dolino Cerro naprej. Pepelnati dež pada vedno. Reka Lava pokončuje na poti pinjske gozdice in vinograde, vendar pa mislijo, da ni neposredne nevarnosti za Linguaglosso.

Rim, 23. junija. (K) Delovanje Etna vedno bolj pojenjuje. Škoda se ceni na 70 milijonov lir. Popolnoma uničeni so kraji Carazza, Catena in Cerro.

Reparacijski problem.

London, 23. junija. (K) Kakor izve Reuterjev urad, od francoske vlade še ni prišlo končno veljavno sporočilo, kedaj da se sme pričakovati njen odgovor na angleško vprašalno polo glede reparacijskega problema. V dobro poučenih londonskih krogih mislijo, da odgovor angleški vladi ne bo došel prej, ko prihodnji teden.

Polet na severni tečaj.

Christiania, 23. jun. (Br.) Amundsenov aeroplan, s katerim je hotel leteti preko severnega tečaja, se je pri poskusnem poletu pokvaril. Amundsen se bo vrnil v Zedinjene države na parniku Holmesu.

Današnje prireditve.

V Ljubljani:

V dvorani filharmonične družbe: »Prva javna produkcija gojencev konservatorija Glasbene Matice.« Začetek ob 20. uri.

Kino Ideal: »Lepotica Pariza.«

Kino Tivoli: »Mrtvaška roka.«

V ponedeljek, dne 25. junija v Ljubljani: V dvorani filharmonične družbe: »Druga javna produkcija gojencev konservatorija Glasbene Matice.« Začetek ob 20. uri.

Kino Ideal: »Iz dnevnika čestite žene.«

Kino Tivoli: »Kaznenik iz temnice Sing-Sing.«

V Mariboru:

Narodno gledališče: »Vidovdanska proslava.« Začetek ob pol 20. uri.

Nočna lekarniška služba v Ljubljani:

Tekoči teden: Lekarna Trnkoczy na mestnem trgu in Ramor pri glavnem kolo-dvoru.

Zahtevajte v vseh javnih lokalih

JUTRANJE NOVOSTI

Nevarnost na bližnjem vzhodu.

Bolgarska revolucija je s svojim bleskom zatemnela žrjavico, ki tli že dolgo na raznih mestih bližnjega vstoka. Celo vrsta problemov je bila z njo za kratak čas potisnjena v ozadje. Sedaj, ko so se razmere v Bolgarski kolikor toliko razbistrile, nam stopajo ti problemi, seveda nekateri v čisto drugi luči, spet pred oči.

Razmerje Turčije do veselih, posebno do Francije, se je zelo ohladilo. Krivi so Turki, ki nastopajo v vseh zadevah preoblastno. Tako so n. pr. konfiscirali depote atenske banke v Turčiji, obenem pa tudi depote francoskih bank Crédit Lyonnais, Crédit Foncier in Crédit Algérien. Taki in enaki razdražljivi dogodki so naravno učinkovali.

Turško-bolgarsko razmerje ni bilo popolnoma jasno pred bolgarsko revolucijo, po njej je pa še bolj negotovo. Angleški listi so pred revolucijo sumili, da obstoja tajen turško-bolgarski sporazum, ki deluje na to, da nahajata vse balkanske narode proti veselemu, posebej pa proti Grkom in Francozom. Pri razmotrivanju tega vprašanja ne smemo pozabiti, da je bila Bolgarska zaveznica Turške v svetovni vojni. Bolgarsko bi velesile najlažje spravile na svojo stran, če bi ji dale dostop do Egejskega morja, ki ga itak mora dobiti po mirovni pogodbi in ki je za Bolgarsko trgovino življenjskega pomena. Trenutek je ugoden za Bolgarsko. Če bo znala vlada Cankova dovoljno pilišiti pri veseleših v tem pranju in ob enem odkrito pokazala, da ni v nobenem tajnem sporazumu s Turčijo, bi se položaj na Balkanu, vsaj kar se tiče tega problema, razbistril in bi bila spravljena s sveta spet ena sporna točka v Evropi.

Madžarske besede in dejanja.

Budimpešta, 23. jun.

»Službeni list« prinaša naredbo madžarske vlade, ki vsebuje važne odredbe z ozirom na obveznosti, prevzete v trianonski pogodbi in manjšinskih pravicah. V tej pogodbi se predvideva enakost vseh manjšin ne glede na jezik, pleme in vero, kakor tudi enakost pred sodiščem in sposobnost za doseg vseh služb in izvrševanje vsakega poklica. Predvideva se nadalje svobodna uporaba materinskega jezika v stvarih cerkvenega bogoslužja, časopisja in javnih shodov. Ta zakon mora iziti tudi v jezikih manjšin. V občinah, kjer tvorijo manjšine eno petino prebivalstva, sme ta manjšina rabiti materinski jezik pri oblačilih. Te občine imajo pravico, da v medsebojnem obsevanju in z drugimi oblastmi in ministrstvom rabijo svoj jezik. Člani manjšin, ki tvorijo pet del prebivalstva v občini, smejo pošiljati svoje vloge na oblasti v svojem jeziku. Oblasti morajo rešiti takih vlog prilagati prevod v dotičnem jeziku. Predstavniki vseh oblasti se morajo v obsevanju posluževati materinskega jezika v slučaju, da ena petina prebivalstva dotičnega okrožja govori manjšinski jezik. V slučaju neznanja jezika, se mora uporabiti tolmač, zapisniki s člani manjšine se morajo prevesti in samo ta prevod se mora podpisati. Vsaka sodna oblast mora sprejemati vloge v manjšinskem jeziku in uporabljati v slučaju potrebe tolmača. Vsaka občina, cerkev, združenje in zasebnik ima pravico, da odpravi šole v občini, kjer se nahaja najmanj 40 učencev manjšine. Oni imajo pravico zahtevati, da je njih jezik tudi učni jezik. Na univerzah se mora otvoriti za vsak manjšinski jezik posebna stolica manjšinske književnosti. Madžarski funkcionarji se morajo naučiti v roku dveh let jezika svojega okrožja.

(Besede so lepe, a mi bi hoteli videti dejanja madžarske vlade. Ljudem, ki so še

Nadutost turške vlade je dosegla, odkar so bili Grki poraženi, svoj višek. Njih obnašanje bje vsaki civilizaciji naravnost v obraz. Grkom so stavili pogoje, katerih noben narod, ki se samega sebe spoštuje, ne more sprejeti. Sedanja poliašistovska grška vlada drži grško armado v vojnem stanju. Grško-turško razmerje je v izvanredno kritičnem položaju že precej dolgo časa in ravno radi tega, ker ta položaj traja, se njegova nevarnost podcenjuje. Ta napetost pa ne more trajati dolgo, že radi tega ne, ker velja Grčijo armada v vojnem stanju 7 milijonov drahem dnevno. Do odločitve mora priti prav kmalu, kajti Turki dobro vedo, kako so slabotni.

Kako politiko zasleduje Velika Britanija s tem, da zaenkrat še ni hotela priznati nove bolgarske vlade, še ni jasno. Na vsak način hoče s tem udeležiti pritisk, da se Bolgarska tesno drži tudi v nadalje podpisanih mirovni pogodbi, na drugi strani pa pridobiti na času in počakati, da bo položaj v Sofiji še bolj jase.

Bolgarska je že prve dni svojega obstoja potom izvrstno organizirane bolgarske časopisne propagande v inozemstvu, predvsem v Parizu, krčevito javljala, da je antantofilska, češ, da so vsi člani novega kabineta študirali na univerzah v državah antante. Stvar se seveda ne da kontrolirati od danes na jutri. Dokaz pa na vsak način sloni na slabi podlagi, edino bodoča dejanja nove vlade nam bodo pokazala, ali hoče nova vlada nadaljevati žalostno politiko carja Ferdinanda ali pa bo računala z realnimi dejstvi in korakala po poti sporazuma s sosedi in veselešami. — Dr. P. V. B.

do večerj propovedovali geslo »Fot nem ember« — »Sloven ni človek«, se po našem mnenju ne morejo spreobrniti iz Savlov v Pavle. Te koncesije bodo ostale najbrže na papirju, da jih more vlada pokazati kakemu tujniku. Društva narodov, preganjanja Nemadžarov pa bodo še nadalje ostala na dnevnem redu. Ali pa se morda res misli Budimpešta spokoriti? Dvomimo. — Uredništvo.)

Slovanski svet.

— Nemška gimnazija v Prahatich na Češkem. Ker je češkoslovaška vlada sklenila zapreti prahatiško nemško gimnazijo zaradi prepričlega števila učencev, so Nemci pričeli obširno zakulisno akcijo, da bi se zgoraj omenjena srednja šola ohranila. Vse kako pa se Nemci zastoni trudi, zakaj ne samo prahatiška gimnazija, temveč tudi vse nepotrebne nemške srednje in strokovne šole bi se morale iz varčevalnih razlogov odpraviti, odpraviti zlasti kričeca krivica v Pragi, kjer pride na 2800 Nemcev ena srednja nemška šola, a na 35.000 Čehov tudi ena. — Nemci imajo v slovanskih državah v izobilju ljudskih in srednjih šol, na tisoče in tisoče Slovanov v nemških državah pa nima niti enega šolskega razreda. To so nevezdrni odnošaji, v nebo vpijoče krivice!

— Komunizem na Slovaškem v agoni. V celoti slovaški deželi je opaziti, kako umira komunistska ideja. Danes se nahaja komunizem na Slovaškem že prav v agoni, ki so jo pospešile zadnje, neuspele stavke. Zbeganici komunistski so se kar razkropili. Velika večina je stopila v krščansko-socialno stranko poslanca Vrabca.

ZRAKOPLOVSTVO.

London, 23. jun. (Br.) V pondeljek se tu prične mednarodni zrakoplovni kongres, na katerega je poslalo zastopnike 15 držav.

Pariz, 23. junija. (K) Senat je privolil v zvišanje kredita za zrakoplovstvo za 15 milijonov.

Če se zanimате za dogodke onostran vaškega zvonika

in ste si svesti, da smo del živega telesa onostran Evrope, da živimo v mednarodnih zvezah, potem se gotovo ne boste ogrevali samo za večkrat precej kratkovidno domače cepljenje in neplodne prepire raznih lističev, temveč boste hoteli biti informirani tudi o vseh evropskih problemih.

JUTRANJE NOVOSTI

prinašajo dan na dan izvirne dopise stalnih poročevalcev ne samo iz domovine, temveč tudi iz inozemstva. V kratkem času svojega obstoja so postale »Jutranje Novosti« najbolje informiran slovenski dnevnik o tu- in inostranskih dogodkih, o domačem in mednarodnem položaju.

O raznih aktualnih praviših vam ni več treba listati po tujih časopisih. »J. N.« prinašajo izvlečke francoskih, angleških, italijanskih, grških itd. časnikov in revij, tako da so tudi oni, ki ne znajo tujih jezikov ali ki nimajo prilike čitati tujih listov, natančno informirani o mišljenju evropskega časopisja.

Kupite si parkrat »J. N.«, čitajte in primerjajte. Svesti smo si, da jih boste potem gotovo naročili, kajti brez njih sploh ne boste mogli več shajati.

Skrb NRS za malega kmeta.

Na zahtevo poslanskega kluba je bil na celo kraljevino razširen § 471 srbskega civilnega zakona, po katerem se kmetu ne sme odvzeti 5 oralov zemlje in tudi ne hiše in najnujnejših gospodarskih potrebščin eksekutivnim putem, tudi če davka ni plačal. S tem je dokazano, da je Narodna radikalna stranka res prava zaščitnica malih slojev. Ta zakonska odredba je bila od tistega dne, ko je bila stvorjena, fundament male Srbije, kajti seljak se je zavedal, da mu tudi v najskrajnejšem slučaju nobena sila ne more iztrgati rodne grude in hiše. Na to socialno in moderno zakonsko odredbo se vrnemo v eni prihodnjih številk.

Resnica o koruzi.

Beograd, 23. junija.

V zadevi koruze, ki je bila poslana v Slovenijo, se je obrnil Vaš dopisnik do ministrstva za soc. politiko, kjer je dobil sledečo informacijo:

»Slovenec« z dne 22. t. m. je objavil vest iz Beograda, ki pravi, da je minister za socialno politiko na intervencijo posl. Škulja odobril, da se pošlje v Slovenijo 27 vagonov koruze. To vest je treba popraviti v toliko, da je bila odposiljatev te koruze odrejena na intervencijo Glavnega odbora NRS za Slovenijo potom ministra dr. Župančiča ter na urgenco velikega župana ljubljanske oblasti, g. dr. Lukana. (Namen vlade, pomagati Sloveniji, datira še iz one dobe, ko se g. Škulju o tej koruzi ni niti sanjalo. Uredn.)

Organizacija NRS.

— Vojnik. V pondeljek, dne 25. tega meseca se vrši zaupniški sestanek NRS. Poroča delegat iz Ljubljane.

— Celje. V torek, 26. tega meseca se vrši širši zaupniški sestanek NRS. Poroča delegat iz Ljubljane.

Celjsko pismo.

Celje, 23. junija.

Zadnjič sem Vam kratko opisal naše kulturne prilike. Danes Vam hočem nekoliko opisati strankarsko življenje v našem mestu.

Kot najstarejša stranka v našem mestu se smatra demokratska stranka, katere pristajši so po večini člani nekdanje dr. Kukovecove narodne stranke na Stajerskem. Ta stranka je imela, dokler je bil v Celju še dr. Kukovec, tukaj svoj center za Stajersko in je bilo takrat njeno delovanje iz Celja zelo intenzivno. Odkar pa se je dr. Kukovec preselil v Maribor, pa je tudi prešlo vse delovanje stranke na Maribor tako, da v Celju ni o njenem delovanju več mnogo slišati. Če bi ne imela tukaj svojega časopisa, bi o njej ne vedeli mnogo. V občinskem svetu ima sicer 12 odbornikov ter tudi župana, ki pa je takorekto samo njen reprezentant, ker je sivečasno pripadal takozvani slogski struji. Trgovstvo in industrijo je pričelo stranko zapuščati in se pridružuje državnih radikalnih stranki.

Klerikalci v mestu samem nimajo mnogo pristajev. Voditelji te stranke v Celju sicer skušajo pridobivati tal, vendar pa mnogo ne bodo dosegli. V občinskem odboru ima 4 zastopnike.

Socialni demokrati so sicer po končani vojni imeli v Celju mnogo pristajev, ki pa počasi zginjajo kakor sleg po solncu. V Celju ni njege okolice ima nekaj pristajev takozvana Bernotova frakcija, ki je sedaj prenesla iz Ljubljane v Celje svoje delovanje in izdaja sedaj tukaj svoj dnevnik »Napreje«. Zadnje dni pa čujemo po mestu neko šepetanje, da se v tej stranki nekaj krha in da je odstopil njen predsednik Franjo Koren, ki je držal skupaj še oficijelno SSJ. Če se na seji pokrajinskega odbora, ki se trti v nedeljo vrši v Celju, ne pobotajo, bo šlo v »stran« še tisto, kar so dosedaj siloma držali skupaj tzv. Bernotovci. V občinskem odboru ima stranka 10 zastopnikov.

Sorodna komunistična stranka v Celju nima tal in se tudi ni nikoli skušala tukaj zadržati in pričeti z delovanjem.

Kar se tiče narodnih socialistov, morem reči, da nimajo posebnih izledov na uspeh. V občinskem zastopu ima ta stranka 6 odbornikov, pri prihodnjih volitvah pa bo najbrže izšla precej oslabiljena. To ni njena krivda. Stranka je pač le preveč provincialna, danes pa gre vsa težnja zavednih volilcev in mož za tem, da vstopajo v velike, celodržavne stranke.

O Novčanovih republikancih se ne splača govoriti. Pri zadnjih volitvah so sicer nekaj rogovillili, sedaj pa so s svojim voditeljem vred nekam izginili.

Tudi Samostojna kmetijska stranka nima ni v mestu, ni v okolici skoro nobenih pristajev.

Bolj v poštev prihajajoča je nemška stranka. Rekrutira se iz nemških trgovcev in njihovih nemških nastavljenec ter znanih bivših nemških uradnikov. Ti ljudje posebno v zadnjem času, odkar imajo svojega nemškega poslanca v Beogradu, precej samozavestno nastopajo, kar je posnelti tudi iz pisave njihovega nemškega glasila. Nevarni pa kljub temu niso in ne bodo.

Kot najmlajša stranka se je pri nas pojavila Narodna radikalna stranka, katere pridobiva tudi pri nas vedno več pristajev, posebno med trgovstvom in industrijsvom. Oni, ki se ji priključujejo, so že sili raznih obljub in frazerstva drugih strank, zato so pričeli uvidevati, da je edino koristno, se priključiti močni celodržavni stranki, od katere lahko upajo, da bo na desno in levo krepko zastopala njih interese in da edino od nje lahko pričakujejo pozitivnih uspehov.

Naj bo danes dovolj. V kratkem pa se zopet oglašim.

Dixl.

RAZPRODAJA RUSKIH DRAGULJEV.

Boljševiki so nagomilili velike množice briljantov, ki so jih pobrali iz bančnih safejev, od pobitih in zaprtih kaznjencev ter iz državnih shramb. Sedaj hočejo boljševiki te dragule in briljante prodati. Posredovanje izvršuje sovjetski poslanik v Berlinu, Krestinski, kateremu jih tudi polagoma pošiljajo. Sedaj jih ima v Berlinu 12 kilogramov, radi česar so francoski in nizozemski draguljarji zelo vznemirjeni, ker se boje, da bi močno padla cena briljantov, če bi se jih naenkrat toliko ponudilo. Največ teh briljantov se thotapi v Zedinjene države.

Mariborsko pismo.

Med svetovno vojno so veljali za promet na državnem mostu posebni predpisi. Kdor je hotel priti iz mesta čez državni most, je moral pasirati desno stran, medtem ko so morali pasanti iz desnega brega Drave proti mestu uporabiti levo stran. — Tega predpisa se je takrat občinstvo tudi strogno držalo in se je tudi promet na državnem mostu vršil brez težav in nevarnosti. Po svetovni preukaciji so skušale na se oblasti sicer vzdržati tozadevne prometne predpise, toda temu se je uprlo v prvi vrsti nemčursko občinstvo, posebno ono iz Pobrežja, ki naših oblasti ni hotelo priznati in ki se zaradi tega tudi ni več pokorilo tozadevnim naredbam. Promet na državnem mostu se vrši sedaj zopet v istem neredu, kakor pred svetovno vojno, dasi pravno bi bilo v interesu rednega prometnega življenja na državnem mostu zeleži, da bi pri stojna oblast zopet vzpostavila tozadevne predpise.

Pri nakupovanju živila imajo naše gospodinjke na mariborskem trgu težko stališče. Za par sto kron se mora vrniti gospodinja iz trga skoraj praznih rok. Neznosno dragino pri sadju in zelenjavi so povzročile predvsem naše branjeve s tem, da v zgodnjih jutranjih urah pokupijo od kmetic vse poljske prideleke in od konsumentov zahtevajo čezmerno cene z domalega 200 odstotnim dobičkom. Tako je n. pr. zadnjo soboto neka branjevka hotela kupiti od kmetice vse češnje, katere je kmetica pripeljala na trg. Dočim je kmetica za liter češeni zahtevala 20 K, je branjevka češnje prodajala liter za 80 K. Pri vozu dotične kmetice stojiče gospodinjke in kuharice pa so se postavile na noge in se nekani branjeve uprle z grožnjo policije in branjevka je izginila od voza k svoji stolnici kakor — kaira, ker se je bala zasluzene kazni. Nadzirajte stroge brezvestne dražitelje vsakdanjih potrebščin!

Dne 21. t. m. popoldne smo nesli k zadnjemu počitku telesne ostanke pokojnega višjega davčnega upravitelja Miha Svarga, ki je po dolgotrajni mučni bolezni izdihnil svojo blago dušo, zapustivši vdovo in hčerko. Pokojnik je bilohal že v predvoljni dobi in ko mu je izelzprosa smrt vzela njegovega edinega, nad vse ljubljeneega sinčka, se je njegovo zdravstveno stanje zelo poslabšalo. — Pokojni Mihael Svarg je pokazal svoje iskreno narodno prepričanje posebno tedaj, ko se je v Slovenski Bistrici, kjer je služboval dolga leta, z velikimi veseleštrskimi težavami ustavnol slovenjebistrici »Sokole. Nemškutarji so skušali ustanovitev na vse mogoče načine preprečiti in vsem onim, ki so se takrat borili proti nemškutarji za »Sokola«, je stal pokojni z umnim nasvetom vedno krepko in neomajeno na strani. Za vse njegovo požrtvovalno delo na narodnem polju bodi mu na tem mestu izrečena prisrčna zahvala. Preostali ženi in hčerki izražamo globoko sožalje. Naj se tolažita s tem, da si je pridobil pokojnik neveljnih zaslug za naroda blagor, procvit in prosveto.

Politične novosti iz Beograda.

Zahteva M. Laginje.

Beograd, 23. junija. (B) Na seji administrativnega odbora se je pričela zahteva Matka Laginje, da se mu izplačajo poslednje dnevnice za čas pretekle skupščine. Ker je to načelno vprašanje in bi se torej morale izplačati dnevnice tudi drugim poslancem hrvatske zajednice, ki so zapustili preteklo skupščino, je odbor to vprašanje odložil v svrhu posvetovanja z vlado.

Diplomatska služba.

Beograd, 23. junija. (B) Kadar bo gotov zakon o uradnih in skupščinskih, se bo ustvarila za uradnike ministrstva zunanjih del posebna uredba, ki bi bila dopolnilna temu zakonu in ki bi se nanašala na tehnično stran diplomatske službe. V ministrstvu se že dela na tej uredbi in takoj, ko se sprejme uradniški zakon, bo stopila tudi ta uredba v veljavnost.

Novi prosvetni zakoni.

Beograd, 23. junija. (B) Včeraj se je vršila v ministrstvu prosvete pod predsedstvom g. Miše Trifunovića zelo važna seja, kateri so prisostvovali vsi referenti ministrstva. Na seji se je govorilo o novih prosvetnih zakonih, o predstavniških učiteljskega združenja in o raznih poslih ministrstva. — Razen vsega drugega se je razpravljalo tudi o redukciji uradništva.

Pismo prijatelju v Paradiž.

Dragi! Mnogo, prav mnogo bi ti moral poročati, vendar ne zameri, če marsikaj to ali ono pozabim. Moj spomin je namreč človeški, rešetast in ne obdrži niti stotine vseh vtisov v svojih pomankljivih predelih. Poleg tega sem v svojem domovinskem napahtu tako nesramen in si domišljujem, da je to celo dobro zame; kajti sicer res ne vem, kaj bi bilo z mojo nesrečno butico. Poleg tega upam, da moja pozabljivost niti nebeškemu kraljestvu ne bo v škodo, čeprav se gotovo pri vas v prvi vrsti zanimam za nas verne Slovence.

Pred nedavnim časom smo zelo temeljito obravnavali pri nas vprašanje, kdo je v Jugoslaviji »suženjska natura« in kdo »robska duša«. Poklicani in nepoklicani faktorji so prelivali svojo učenost in svoje govorice prepričanje v hladno črnilo in na ta način brez potrebe pokvarili mnogo papirja, ki je danes silno drag. Kaj so koncem koncev sklenili in do kakšnih rezultatov so prišli, tega ne vem. Kdo naj bi vse vedel na svetu? Zdi se mi pa prav gotovo in je to seveda moje čisto zasebno mnenje, ki ga ne bi za nobeno ceno hotel naprtni javnosti, zdi se mi namreč, da vsi ti goreči debatanti niso mnogo razmišljali o dedičnosti. To vprašanje bi prišlo pri tej debati v veliki meri v poštev, pa je stvar nekam smolnata, ker dedičnost ni popolnoma raziskana in človeka včasih tozadevne teorije in hipoteze le prerade puste na cedilo. Ako je bil moj oče ali ded šteditelj, še ni s tem rečeno, da sem tudi jaz varčen; ako je bil moj oče suženjska natura, še ne pomeni, da sem tudi jaz. Prešeren je bil velik pesnik, njegova hči pa samo neznamenatna — šivilja. Je torej to vprašanje zelo komplicirano in je težko povedati, kdo je danes vsled preteklosti suženjska natura in robska duša. Treba bi bilo poklicati, kakor omenjeno, znanost na pomoč, a v tem slučaju si niti naša znanost ne ve pomagati. Torej —?

Kako je čudno in skoro, — no, nečem rabiti izraza, — ako zaidne znanost v politično brozgo, kaže afera med vseučil. prof.

Hauptmannom in Malom. Prvi je premalo »katoliški«, pa so ga vsled tega napadli. Vsa stvar se meni — seve, spet čisto osebno — zdi otročja in nevedna tako odlične institucije, kakor je po mojih mislih univerza. Je že lahko, da ločimo veselje v »nebeško« in »peklenško«, ločiti znanost v dve politični skupini se mi pa zdi absurdum, mogoče samo pri kulturno tako visoko razvitemu narodu, kakor je pač naš mili narod slovenski.

Ako pa že enkrat gremo v to smer, potem nas čaka seveda na vseh poljih prav obilo dela. Ali je n. pr. še katoliški stavec tisti, ki stavi brezverske knjige, da — omenim samo eno malenkost. Takih je sicer še mnogo, a po mojem mnenju ni vredno govoriti o njih. Zato raje sklenem s priščinimi pozdravi vedno

tvoj

Tone Zemljan.

Iz prosvetnega življenja. Pevski zbor „Glasbene Matice“

v Ljubljani je imel v petek zvečer svoj redni občni zbor. Zborovanje je bilo zelo številno obiskano. Zborovanje je otvoril predsednik zbora g. Prunk. Pred vsem je z zadovoljstvom ugotavljal, da je — dosegel zbor po svojem 30 letnem delu letos rekord v delu in petju.

Iz izčrpanega tajniškega poročila gosp. Peruzzijsa posnemamo: Moskemmu odboru je predsedoval g. Josip Prunk, ženskem odboru Klemntina Hrovatin, pregledovalca računov sta bila g. Ivan Mušič in Joško Cvek. Iz odbora so izstopili tekoni zbor. Dr. Jos. Cepuder, Albin Plešnik in dr. Cenka Cepuderova. Koncertno delovanje je bilo usmerjeno v smislu 50 letnega jubileja Glasbene Matice in 30 letnega obstoja pevškega zbora. Jubilejne slavnosti so se pričele 15. decembra 1922 s predavanjem dvor. svet. dr. Jos. Mantuanija v Filharmonični dvorani o delovanju Glasbene Matice in v tem pomenu za razvoj slovenske glasbe. Redni koncerti so

bili štirje, in sicer: 16. oktobra, 1. decembra, 17. decembra in 7. januarja. Dne 6. in 7. maja se je vršilo osvajanje izvirnega novega dela svet. Antona Lajovica »Psalm«. Dalje so bili trije koncerti nastopi in sicer povodom kongresa Jugoslovenskega ženstva, Vsesokolskega zleta in povodom poseta »Stankovića« v Ljubljani. Pokrajinski koncerti so bili višek delovanja, katerega ni dosegel še noben zbor. Imel je 14 pokrajinskih koncertov v vseh važnejših mestih Slovenije, pri čemer se mora pohvalno omeniti vrlo požrtvovalno delo aranžerja g. Mahkota in pred. g. Prunka, za kar se jima izreka zahvala.

Čisti donosi pokrajinskih izletov znaša preko 20.500 Din za blagajno Glasbene Matice. Prvi so bili povod gostoljubno sprejeti, koncerti razprodani. Dalje je omeniti razne nastope pri pogrebih, slavnostih in družabnih prireditvah. Pevski zbor je nastopil povodom smrti člana dvor. svet. dr. Franca Županca, pri prevozu narodne žrtve Masla-Podlimbarskega, pri narodnem pogrebu 24. februarja povodom smrti zaslužnega dr. Ivan Taavčarja, pri prevozu v domovino judenburških žrtv in mučenika Iv. Endlicherja in ob smrti matere dvojnega ustanovnega člana g. Ferd. Palovca. Dalje je sodeloval zbor še pri pevskem društvu v Moravčah, pri sprejemu sokolskih gostov v avgustu in ob priliki invalidskega kongresa. Za 30 letni jubilej je dobil pevski zbor častno diplomu Zveze slov. pevskih zborov. Slede razni jubilejni koncerti. Moški zbor je imel circa 67 pevcev, ženski zbor 58 pevki. Tajniško kakor tudi blagajniško poročilo, ki izkazuje precejšen prebitok sta bili odobreni. Viharnemu priznanju se je pridružil predsednik Prunk s kratkim zahvalnim nagovorom. Dalje je občni zbor sklenil, da priredi pevski zbor pevsko turnejo po Češkem od 1. do 11. novembra, kjer priredi v večjih mestih po en v Pragi pa dva koncerta. Ravno radi teh priprav pa se ne more udeležiti pevске tekme v Zagrebu, ki se vrši obenem s proslavo društva »Kolo«.

Po podrobni debati glede češke turnee so bili izvoljeni v novi odbor: Na mesto g. Prunka, ki je odklonil nadaljno predsedstvo, je bil izvoljen za predsednika z.

Skalar, tajnik dr. Viktor Vovk in blazajnik Lasbacher, arhivar Josip Cegar in preglednik računov Konte in Galovič. Za načelnika moškega zbora je bil imenovan g. Peruzzi; za ženski zbor pa Hrovatinova.

Gosp. Prunk je čestital novemu odboru in se zahvalil za podporo pri delu in vsestransko solidarnost. Želi zboru, da ohrani to navdušenje in v nemo za naloge, ki nas čakajo. Dr. Žirovnik se je iskreno zahvalil g. Prunku v imenu zbora za njegov trud in delo. Stavil ga je za zgled vsem in ga prosil, da ostane tudi še nadalje naklonjen zboru, kar je gosp. Prunk v prisrčni zahvali tudi obljubil. Pri slučajnostih se je sklenilo sodelovanje povodom kongresa učiteljev iz Beograda, za kar se je posebno toplo zavzel g. Prunk, češ da bodo ti gostje učitelji ponesli našo pesem in slovensko ime v svoje kraje, kjer nas še ne poznajo. Določil se je nastop na Vidov dan v Kazini na vrtu, poslovljni sestanek zaključene seje pa se vrši v torek 26. junija. S tem je bil dnevni red izčrpan in izredno živahno zborovanje zaključeno.

— Spored I. javne produkcije gojencev konservatorija »Glasbene Matice« v Ljubljani v nedeljo, 24. junija 1923 ob 8 uri zvečer v dvorani »Filharmonične družbe«. 1. a) Reger: Scherzo, b) Schumann: V strahu, igra na klavir Leben Anica, II. kons. let. (Sola gđc. Macher). 2. Čajkowski: Sređi sumnega bala, poje Fimko Ivan, I. kons. let. (Sola ge. Wistinghausen). 3. Singelee: Faust, fantazija za gosli, igra Pfeifer Leo, IV. prir. r. (Sola g. Stais Jan), 4. Mendelssohn: Na krilih petja, poje Kocuvan Franciška, III. kons. let. (Sola ge. Wistinghausen). 5. a) Čajkowski: Nocturno, b) Dvořak: Valček, klavir, igra Orel Vladimir, II. kons. let. (Sola ge. Golia). 6. Adamič E.: Na lipici zeleni, poje Jug Milan, II. kons. let. (Sola ge. Wistinghausen). 7. Allard: Brindisi-Valse, gosli, igra Lubec Roza, I. kons. let. (Sola g. Jeraj K.). 8. Fielitz: Sen pozabljenja, poje Rendelj Vida, III. kons. let. (Sola ge. Wistinghausen). 9. Sitt: Concertino, op. 37, gosli, igra Medved Ivo, I. kons. let. (Sola g. Michl Jos.). 10. Strauss: a) Ljubezen svojo nosim, b) Poslavljam se ljubček poje Dobida Mina, III. kons. let.

(Sola ge. Wistinghausen). 11. a) Rafi: La filense, b) Čajkowski: Na saneh, klavir, igra Kusslik Marija (Sola ge. Golia-Kobler).

— Ravnateljstvo konservatorija zabi v prvi vrsti starše gojencev in glasbolubeče činstvo, da poseti te produkcije. V kritike stroškov se pobirajo prostovoljni prispevki.

— »Katoliška« in »nekatoliška« znanost. Povodom spora, ki je nastal v neki znanstveni diskusiji med univ. profesorjem g. dr. L. Hauptmannom in g. arhivarjem dr. Malom se nam poraja misel, da ta spor pravzaprav ne spada v dnevne liste. Tisti, ki je prvi skozi okno zavpil na ulico, naj mogoča presodi, kdo ima prav, se je brezdomno pregrešil zoper čast znanstvenika. Znanstvena polemika naj bi se vodila hladno, v resnem tonu in izključno v znanstvenih listih. Stroga znanost se ne piše za široke mase, marveč za večji ali manjši krog strokovnjakov. Znanstveni rezultati naj poprej vzdržijo ogreni interne znanstvene kritike in potem naj se jih, če treba, servira publikli v poljudnem tolmčenju. Resnici na ljubo bodi povedano, da je g. dr. Hauptmann prvi zavpil na ulico, toda stvar je razumljiva, ker je bil — izzven.

— Paul Jean Langlois preminil. V Parizu je preminil v 61. letu svojega življenja slavn francoski fiziolog P. J. Langlois. Bil je ravnatelj fiziološkega oddelka na zdravniški fakulteti v Parizu ter tajnik društva za fiziološko psihologijo.

— Esperantski kongres v Zagrebu. V dneih 29. do 30. julija se bo vršil v Zagrebu kongres vseh esperantistov iz naše države. Na kongresu bodo razpravljali o načinih, kako dvigniti esperantsko gibanje v naši državi na čno višino, ki so jo dosegli esperantisti drugih držav. Pred otvoritvijo se bo vršila svečana služba božja z esperantsko pridigo. Med maso bodo prepevali esperantske pesmi. V narodnem gledališču se bo vršila zvečer predstava v esperantskem jeziku. Prometno ministrstvo je dovolilo polovično vožnjo za vse tu- in inozemske udeležence kongresa.

Ali ste že obnovili naročnino za Jutranje Novosti?

Dnevne novosti.

— **Adriatiške Bank Wien.** Podružnica Jadranske banke na Dunaju se je osamosvojila. Včeraj, v soboto zjutraj se je na Dunaju vršil ustanovitveni občni zbor samostojne delniške družbe »Adriatiške Banke s sedežem na Dunaju. Akcijski kapital sodežnega bančnega zavoda znaša nom. avstr. kron 500.000.000. V predsedstvu novega zavoda sta generalni konzul Božidar Čerović in Edvard knez Auersperg. Ravnateljem sta bila imenovana g. Rudolf Haas in Egon Sreber. — Preosnova prvoletne tržaške Jadranske banke in njenih podružnic po ozemlju bivše Avstrije, ki se je vsled povelja spremembe političnih mej morala izvršiti in se je započela z ustanovitvijo Jadranske banke d. d. Beograd za ozemlje kraljevine SHS, je sedaj z ustanovitvijo nove Adriatiške Bank Wien za ozemlje avstrijske republike zaključena.

— **Pokojniški zavod privatnih nameščenov.** V današnji prilogi prinašamo zopet strokovni članek o pokojniškem zavarovanju. Privatni nameščenov, o vprašanju, ki je danes ne samo aktualno, nego direktno pereče. Današnji članek je tretji v vrsti te razprave. Ker je že prvi članek vzbudil, posebno v prizadetih krogih, veliko zanimanje, ne dvomimo, da bo tudi današnja razprava o tem predmetu doprinesla zopet nekaj k pojasnjevanju tega zanimivega in važnega vprašanja. Zato opozarjamo posebej na ta članek v prilogi. K temu pripominjamo, da je avtor današnjega članka v zvezi, kar misli, da je bil napisan članek »Pokojniške rente« objavljene dne 17. t. m. v »Jutranjih Novostih« kot odgovor na prvi članek o istem predmetu. Ta drugi članek smo namreč prejeli, še predno smo dobili prvega.

— **Dan treznosti.** Razdrapano povojno razmere so vzrok, da ne vidimo številnih tajnih sovražnikov, ki dan za dnem glodajo na naši življenski sil, ki je predpogoj za napredek našega naroda in človeštva sploh. Dva najhujša nasprotnika sta nikotini in alkohol. Posebno sedilni zavema prvo mesto, tako z ozirom na njegovo škodljivost, kakor tudi razširjenost med narodom. Njegova zasluga je, da se polnijo leče in policijski registerji, njemu se imajo zahvaliti številne žrtve za svojo žalostno usodo. Pijanec izgubi vsako veselje do dela, vso življenjsko energijo. Sam spozna, da je sam sebi na poti, toda mesto, da bi se poboljšal, pače vedno globlje, dokler žalostno ne premigne. Toda z njim čisto trpijo tudi njegovi svoji, za katere pomenja pravo breme. Njegova dovzetnost za razne bolezni je velika in pozni rodovi morajo nositi posledice njegovega življenja. Kdor torej uvidi to, se mora boriti proti alkoholu, ki znači veliko nesrečo za splošni narodni blagor. — Dolžnost vsakega, ki resnično ljubi našo mlado državo in mu leži na srcu njen nadaljnji procvet, naj se udeleži današnjega praznika treznosti. Toda to ni dovolj. Dan bo dosegel svoj namen samo, ako se bodo vsi združili in z združenimi močmi nasprotovali tega krutega sovražnika. Besedam in sklepom morajo slediti dejanja.

— **Francoska predstava v Ptuj.** Dijaškonje in dijak državnih realnih gimnazij v Ptuj so vzporedno 16. t. m. v tamšnjem gledališču pod vodstvom prof. dr. Zelenika in pod okriljem francoskega kroga in drž. realne gimnazije predstavili Cornelleve tragedije v petih dejanjih, Cid-a v francoskem jeziku. — Gledališče je bilo nabito polno in gledalci so bili očarani vsled izjemne preciznosti, umevanja in dovršenosti, s katero so igrali ti diletantje, ki so imeli vsi krasne, za ptujski oder neobičajne kostume.

— **Priveditev je počastil francoski konzul iz Zagreba, g. de Berne Lagarde,** ki je častil mladim umetnikom na oderu, in pa tudi več gostov iz Maribora in okolice. — **Zaključek šolskega leta v Beogradu.** Včeraj so se razdelila letna šolska spričevala na vseh srednjih šolah v Beogradu. Učni uspehi so letos mnogo boljši nego lanskega leta.

— **Kongres Ferijalnega Saveza.** Letošnji kongres Ferijalnega Saveza se bo vršil dne 15. julija na beograjski univerzi. Prvi svedci seji bodo prisostvovali zastopniki vseh beograjskih prosvolnih organizacij. Kongres bo trajal dva dni, nakar bodo delegati obiskali Topolo, da se poklonijo blagopok. kralju Petru I. Osvoboditelju.

— **Zrelostni izpit na kr. realni gimnaziji s slovenskim in nemškim učnim jezikom** so napravili sledeči kandidati: Arko Herta, Draxler Viktor, Piccoli Jurij, Slavčič Maks, Wistinghausen Rikard, Witte Josef. Izpitu je predsedoval g. univ. prof. dr. Karol Ozyald.

— **V okrožnem agrarnem uradu v Mariboru** sta imenovana za sekretarja druge klase Mata Gregorovič, dosedaj v Murski Soboti in za višjega geometra druge klase Juraj Dembič, dosedaj tudi v Murski Soboti.

— **Tourist Office v naši državi.** Te dni re odobrena organizacija »Putnik«. Osnovala se bo zadruga, ki bo v centrih turističnega prometa otvorila potniške pisarne. Za sedaj so te pisarne predvidene za Beograd, Zagreb, Sarajevo, Split, Ljubljano, Sušico in Skopje, a za čas kopalniških sezon se bodo tvorile tudi v važnih kopalnicah in letoviščih. S tem se bo ustreglo eni največjih potreb potujoče publike. Potnik si bo lahko nabavil direktni vozni listek za potovanje ne samo v naši državi, temveč po celotnem kontinentu in celo preko morja. Te pisarne bodo lahko dajale brezplačno vse potrebne informacije glede potovanja, hotela, gledaliških predstav itd. Zadruga »Putnik« bo dobijala sredstva zopet uporabljala v svrhu razvoja turističnega prometa. V nedeljo, dne 24. t. m. bo imela zadruga v Beogradu glavni občni zbor. Naši prvi »Tourist Office« se bodo začeli odpirati že v teku prihodnjega meseca.

— **Davek na poslovni promet.** Dne 21. do 23. t. m. se je mudil v Ljubljani v spremstvu gosp. min. tajnika Milana Čviljanovića, načelnika finančnega ministrstva g. Hilari Vodopivec, da tudi pri nas po nalogu gosp. ministra dr. Stojadinovića pregleda priredbo davka na poslovni promet. Ob ti prilici se je, kakor nam javila fin. delegacija, ugotovilo, da razlike v praksi poedinih pokrajin obstajajo v bistvu je v tem, da se je utrdilo deloma zakasnila, in da se je ukrenilo, kar treba, da se davki tudi v teh pokrajinah pobere in predpiše, kakor določa zakon. Dahe se je konstatiralo, da delegacija v obče pravilno tolmači določbe in

da le v nekaterih točkah treba še normalizirati navodil finančnega ministrstva.

— **Gostilničarji in kavararji** se opozarjajo na naredbu pokrajinske uprave, ki velja od dneva objave v Uradnem listu, t. j. od 23. t. m., dalje in ki določa, da znaša davek na pomoči obisk tako gostilen kakor tudi kavarne po 1 Din na osebo. — Da se porabi zaloge davčnih listov, naj se izročata gostom v gostilnah po dva davčna listka za obisk gostilen, gostom v kavarinah pa po štiri davčni listi za obisk kavarne.

— **Proti oporjšanju hišno najemniškega davka** v Sloveniji, ki je že sedaj najvišji v celni Evropi, je poslala Pokrajinska zveza društev hišnih posestnikov za Slovenijo v Ljubljani protest g. min. predsedniku Pašiču in g. fin. ministru dr. Stojadinoviću z zahtevo, da se zmeravno 30 odstotno zvišanje ne izvede. Omenjena zveza se je v tej zadevi obrnila tudi na poslance v Beograd. Tekom prihodnjega tedna bo Zveza sklicala protestni shod proti nameravanim povišanjem tega davka.

— **»Simplissimus« prepovedan.** Z odlokom ministra za notranje zadeve od 15. junija je prepovedano uvažati v našo državo in po njej razširjati nemški list »Simplissimus«, ki izhaja v Münchenu, ker s svojimi publikacijami škodi interesom naše države.

— **Deloma knjižen paketni promet** z dalmatinskimi primorskimi mesti. Včeraj smo na tem mestu poročali, da se je začela stavka na vseh ladjah v dalmatinskem in hrvaškem obrežju. Zaradi mornarske stavke je ukinjen poštni promet z več dalmatinskimi mesti. Na mesta so: Dubrovnik, Cili, Ercegovci, Gruda, Gruž, Cavtat, Metković, Zelenika, Metković in Ploče. — Upanje je, da bodo lastniki ladij prihodnje dni ugodili upravičenim zahtevam mornarjev in kapitanov in da bo v kratkem zopet upostavljen poštni promet z zgoraj navedenimi mesti.

— **Vročina v Ameriki.** Iz Chicaga poročajo: Zaradi vročine zadnjih dni je umrl 17 oseb.

— **Brezplačna kinematografska predstava.** Ob priliki proslave treznosti, v nedeljo, dne 24. junija, priredi Zdravstveni odsek v kino Matice brezplačne kinematografske predstave s predavanjem. Predstave se vrše ob 11. uri popoldne, ob 4. in 6. uri popoldne ter ob 8. uri zvečer. Igral se bo francoski film »Voznik smrti«. Zdravstveni odsek vabi vse ljubljanske prebivalstvo, da si ogleda film.

— **Utopljenec v Savi.** Pod Drulovko pri Kranju so našli v Savi moškega utoplenca, ki je moral biti že 3 do 4 mesece v vodi. Bil je 35 do 40 let star, srednje postave, močan, rjav obločen, z vojaškimi čevlji, in že tako razpal in obleden, da se ni moglo več ugotoviti njegove identitete.

— **Tatinska dekla.** Mizarju Majzelu na Malencah je pobegnila dekla Zora Novosel. Odnese la več raznovrstnih stvari in odpeljala tudi psa prepelčarja »Pube«.

— **Pobegnil je iz zaporov voj. okruza v Mariboru** France Kalan, mehanik iz Stare Loke pri Kranju.

— **Izredni vol.** Neka izvozna tvrdka za živino je kupila je dni v Bizoviku izredno težkega in lepega vola, ki je imel živno vage, 982 kg in je stal kilogram po 14 in pol Din, 14.149 Din kar znači za eno žival res lep skupček. — V Klakah pri Skofelci ima neki posestnik vola, ki tehtja že 820 kg. Takšni slučaji so razveljavili, ker nam pričajo o lepem napredovanju naše živinoreje.

— **Kranjske novosti.** Cercle franc. V zadnjem času se je lepo razvilo to mlado društvo, ki ga vodi prof. V. Marinko in ki mu pripada veliko število tukajšnjih dam in nekaj gospodov. Menda po po zaslugi ljubljanskega Instituta franc. dobiva društvo brezplačno vse važnejše francoske časopise in revije ter ima že lepo knjižnico. Človek lahko čita istočasno kot ljubljanski najhujše pariske dnevnike prav tja do bulvarnih listov in dela ubogim Nemcem v Poruhju krivico istočasno, ko v Ljubljani novinarji te krivice predstavljajo v slovensčini. Vendar se kljub razveljavljemu razvoju društva znanje plemenite francosčine zato po mestu seveda še ne širi epidemično, pač pa brezdomno zelo napreduje ter preganja nesrečno nemščino. Žetli bi bilo samo še, da dobi cerce primeren društveni lokal. Ne vemo, v kateri budžetni postavki francoskega zunanjega ministrstva se skriva darenost, ki takorekoč hrani naš cercle, ali to nas ne moti, ker je francoska odprta močnja tudi nam v prid in ker upamo, da se zato med nami ne bodo še pojavili pretirani frankofili, pač pa dobri prijatelji francoskega naroda.

— **Celjske novosti.** Proslava treznosti. Danes v nedeljo se vrši proslava treznosti v vseh krajih po Sloveniji. V celjskem političnem okraju ta proslava odpade, ker so vsled epidemije škrlatice in ospice prepovedani vsi shodi ter sploh vse prireditve. — **Nov živinozdravnik.** Vojteh Hrabalek se je naselil v Celju na Glavnem trgu v hiši Hranilnega in posojilnega društva. — **Pouk je bil včeraj v soboto** vsled epidemije predčasno zaključen na vseh celjskih ljudskih šolah. — **Novo tovarno** za izdelovanje perila so postavili v Gaberju pri takozvanem »Lastnem domu«. Tovarna prične v kratkem obratovati. — **Vod za falso elektriko** se sedaj stavi od Celja dalje proti Trbovljam. Kakor pa se vedno močneje čujejo glasovi, naše mesto ne bo deležno falso elektrike, ker se mestna občina in falso elektrarna vsled pretiranih zahtev Fale ne moreta zjediniti. — **V mestnem parku** priredi železničarska godba danes v nedeljo od 11. do 12. ure popoldne brezplačen koncert. — **Konji so hoteli v banko.** V petek okrog 3. ure so se zaleteli Jezovnikov konji v vrata podružnice Ljubljanske kreditne banke na križišču Glavnega trga. Strli so šipo na vratih ter eno napisno tablo. Hujšega se ni zgodilo. — **Modno in manufakturno trgovino** je otvoril v Aleksandrovi ulici g. Jože Zabukšek. — **Novi ravnatelj Glasbene Matice.** Kakor čujemo, bo s prihodnjim šolskim letom na zavodu Glasbene Matice v Celju prevzel vodstvo istega g. Karel Sancin, ki je deloval že z najboljšim uspehom na konservatoriju Glasbene Matice v Ljubljani. Z obeh g. Sancina, kateri je Celjan, se dobro znan kot član slovitega »Zl.kovega« kvarteta, dobi ta naš važni kulturni zavod izvrstnega pedagoga in umetnika. — **Gledališkega mojstra** išče mestno gledališče v Celju. Prošnje je naslajati Dramatičnemu društvu.

— **Mariborske novosti.** Kakor se doznava, dospe v sredo ali četrtek v Maribor novoimenovani škof dr. Andrej Karlin. — V minulem tednu je umrl v Mariboru osem oseb, od teh štiri moškega in štiri ženskega spola. — Nočno lekarniško službo bo imela prihodnji teden lekarna »Wolfe« v Gosposki ulici. — V torek 26. in v sredo 27. t. m. priredi francoski filozof dr. Evgen De Gyn v veliki Götzovi dvorani eksperimentalni večer iz telepatije in sugestije. Ker obravnava predavatelj ta vprašanja iz znanstvenega stališča, je pričakovati jako zanimivega večera. — V soboto, 23. t. m. je umrla v Mariboru Felicita Heric, hči vpkokojnega šolskega ravnatelja g. Matije Herica. — Na tukašnjem okrožnem sodišču se je v soboto 23. t. m. vršila razprava proti 78 mariborskim speccistom, ki so na obtožni klopi zaradi navijanja cen. Razprava je trajala od 8. do pol štirinajstih popoldne. Končno pa je morala biti preložena zaradi zasiljanja novih prič in izvedencev. — Na tukašnji državni realni so se končali danes zrelostni izpiti, h katerim se je bilo prijavilo 19 kandidatov. Od teh je bilo spoznanih za zrele 16, dva sta bila reprobirana za dva meseca, eden pa mora ponavljati zadnji razred. — Glede na veliko nevarnost stekline v tukašnji okolici se lastniki psov opozarjajo, da se strogo držijo predpisov glede poostrene pasje zapore, ker bi v primeru nadaljnjih slučajev stekline morala oblast nastopiti z najstrožimi sredstvi in dati pokončati vse pse, tudi v mestu samem. — Kolikor je doslej ugotovljeno, pripadajo v lomilski družbi še dva člana, katerih doslej ni bilo mogoče spraviti pod ključ. Ker pa so jima oblasti že na sledu, je pričakovati, da se tudi ona dva ne bosta mogla več dolgo veseliti zlate prostosti. — 10 letnega učenca ljudske šole Cirila Pirnata je zasačil redar, ko je v mestnih nasadih stikal za ptičjimi gnezdi. Prejel bo primerno plačilo. — V petek popoldne se je ponesrečil pri delu 16 letni ključavničarski vajenec trdke Jezek, Henrik Salomon. Med opravljanjem pri struženju stroju ga je po lastni ne previdnosti zagrabil jermenik in mu na dveh mestih zlomil desno roko. Voz rešine postaje ga je spravil v javno bolnico. — Beraški dan v petek je bil zopet zelo živahen. V zmlisu novih predpisov je policija nastopila proti raznim nadležnim beračem in nekatere jim prekrizala njihove denarne račune. Eden izmed teh nadležnejev je svojo zbirko zvečer zapil in v pijanosti prišel tako razgrajati, da so ga morali redarji odvesti v mariborsko nočno zdravišče za pijance.

— **Sleparski novinar.** K nekemu zagrebškemu trgovcu je prišel te dni neki Matjašič in se predstavil za oslejškega novinarja. Prosil ga je, da bi mu posodil 200 Din, da bi mogel nadaljevati pot proti Oslje, ker je bil na poti iz Ljubljane v Zagreb okrađen. Dal mu je tudi svoj oslejški naslov in imenoval nekoga trgovčevega prijatelja. Po preteku nekaj časa se je trgovec obrnil v Oslje in dobil obvestilo, da je nasledel navadnemu sleparju, ki je bil že čisto kaznovan v raznih evropskih mestih.

— **Kaj napravi rakija.** V neko gostilno v Travniku je prišel pianec Mirković in zahteval stekleničko rakije. Ker mu gostilničar ni hotel dati, je stekleničko ustrelil med izbrane goste. K sreči pa je samo lahko razbil dva kmeta. Na česti pa se je zopet z nekim spri in ga po par ostrih besedah ustrelil. Predan je bil državnemu pravdnstvu.

— **Zabija svatba** bo danes z zelo zanimivim sporedom v idiličnem Hribarjevem gaju. Ko se bosta ženin in nevesta dovolj naveselila, jih bodo povabili in nepovabljeni svatje pojedli. Zatorej vsi, ki se jim hoče žab ali pa drugih dobrot, v Hribarjev gaj!

— **Veselica kulturnega gospodarskega društva na Barju** se vrši danes popoldne na vrtu bivše gostilne pri Plankarju poleg Rakovnika.

Novosti iz Primorske.

— **Nov slovenski odvetnik v Gorici.** Na prizivnem sodišču v Trstu je položil odvetniški izpit dr. Stojan Brajša, odvetniški koncipient pri dr. Podgorniku v Gorici. Novi odvetnik je vrl kulturni delavec med našimi primorskimi rojaki.

— **Ovca in mladi srn.** »Goriška Straža« poroča o zanimivem slučaju, ki se je te dni dogodil v Soči. Ko so dne 10. t. m. prihajali ovce s paš, sta priskakljali za njimi iz gozda dve mladi srni, samček in samica. Sedaj sta v posesti župnega upravitelja Muniha. Drugo mater se dobili v ovci, ki ju doji. Srni se zelo dobro počutite.

Eksplozija bombe v Mariboru.

Maribor, 23. junija.

Danes zjutraj ob pol 3. uri je silna detonacija prebudila prebivalstvo na Aleksandrovi cesti iz spanja. Dognalo se je, da je bil posledica eksplozije, ki je nastala v pisarni nemškega odvetnika dr. Orosla, ki se nahaja na Aleksandrovi cesti št. 13. Zaradi silnega zračnega pritiska so popokale vse šipe na oknih pisarne. V notranjosti je povzročila eksplozija veliko opustošenje. Pisalna miza, stoli, omare in stola so bila razbita, spisi pa so ležali razmetani po vsej pisarni.

Doslej se je ugotovilo, da je nastala eksplozija vsled bombe ali po ročni granati. Tudi v pisarni se kažejo na stenah sledovi, kamor so prileteli drobci bombe. Ugotovljeno še ni, ali se je nahajal eksplozivni predmet že poprej v pisarni, ali pa je bil vržen v notranjost skozi okno. Vrata niso kazala nikakih sledov, da bi bila nasilno odprta.

O eksploziji so se širile tekom dneva po Mariboru razne vesti. Ena vest pravi, da je peklenški stroj položil v pisarno neki voljak, ki se je hotel na dr. Oroslo masčevati, ker je v nekem procesu nastopil proti njemu. Druga vest pravi, da je imel dr. Orosel v svoji pisarni baje sam eksplozivne stvari, ki so se vzgale, in zopet druga vest hoče napraviti krivdo na govorilih »Orjuni«. Vse to so seveda le domgovine. Varnostna oblast je odredila strogo preiskavo, od katere je pričakovati, da bo pravi vzrok eksplozije tudi izsledila. Dr. Orosel je razpisal v tukašnjih časopisih nagrado 5000 Din za izsleditev krivce.

DANES OB 3. URI POPOLDNE NA KONGRESNEM TRGU TOMBOLA »GOSPOSVETSKGA ZVONA«.

Sokolski vestnik.

— **Sokolska župa Ljubljana I.** opozarja vsa bratska društva na svoj župni zlet, ki se vrši v dne 28. in 29. junija 1923 v Kamniku. Poleg tekem članov, članic, moškega in ženskega oddelka v višjih, srednjih in nižjih oddelkih, ki so razvrščene na razne panoge Tyrševega sestava, se priredi drpki dan t. j. 29. t. m. velika javna telovadba z bogatim sporedom. Pri nastopu obveznih župnih prostih vaj sodelujejo vsi moški in ženski oddelki. Spored nastopa se objavi še pravočasno. Po javni telovadbi, ki se vrši na sejnišču bo velika ljudska veselica. Vabimo vse brate in sestre, da se zletu v čim večjem številu udeležijo, da na lep in dostojen način proslavimo ta dva naša sokolska praznika.

— **Sokolsko društvo v Šiški** priredi svojo običajno vsakoletno javno telovadbo 8. julija na telovadišču ob Gasilski cesti. Naučenih je nekaj novih in zelo zanimivih točk. Društva prosimo, da se oizirajo na ta dan! — Odbor.

— **Sokolska župa Kranj** ima svoj redni nastop letos dne 1. julija t. j. v Radovljici, ki bo spojen s tekmi, ki se vrše ta dan zjutraj. Popoldne je spored skozi mesto, potem skušnje za popoldanski nastop. Po nastopu, popoldan, velika ljudska veselica s srečolovom in plesom. Pri vsej prireditvi sodeluje godba Dravske divizije pod osebnim vodstvom dr. Cerina. Župna društva bodo pokazala na tem nastopu uspehe sokolskega dela zadnjega leta, napredno občinstvo pa naj s svojim posetom pokaže simpatijo našim sokolskim delavcem, da bodo šli v bodoče z enakim in večjim veseljem na delo. Torej 1. julija, vse, kar čuti s Sokolom, v Radovljico

Sport in turistika.

— **Sturm, Gradec : Primorje 7 : 3 (6:1).** Vsled nenadnega prihoda Gradčanov, se je tekma kljub že naznanjeni odpovedi vršila. Natančnejše poročilo sledi. — Danes ob 18. uri na igrišču »Primorja« revanžna tekma Sturm, Gradec, Primorje in ne tekma z Ilirji.

— **Revanšna tekma Sturm, Graz : Primorje** se vrši danes, v nedeljo 24. junija točno ob 6. uri na igrišču Dunajska c. in sicer ob vsakem vremenu. Moštvo Primorja, ki je včeraj zasluženo podleglo mednarodno priznani jakemu gostu, prvaku Graza, nastopi v kompletni postavi. Sodeč po včerajšnji, bo današnja tekma ena najbolj napetih letošnje sezone. Sturm nastopi s svojimi najboljšimi igralci; med temi se odlikujejo znani internacionalci Gojsnik, Dolinger, Bradašević, Skazer, Diamant in Smolnik.

Iz društvenega življenja.

— **Pevski zbor Glasbene Matice v Ljubljani** se snide v torek, dne 26. junija 1923 na nepriljnih prijateljski sestank ob koncertu letošnje koncertne seziije, v hotelu »Tivolij« ob 8. uri zvečer. Vabljeni so vsi prijatelji pevskega zbora. — Odbor.

— **Pevsko društvo »Ljubljanski Zvon«.** Prihodnja skupna pevška vaja bo v ponedeljek, dne 25. t. m. točno ob eni četrta na 7 zvečer. Polnočevljna udeležba nujno potrebna! — Odbor.

— **Dobrovoljci!** Na podlagi sklepa odbora vse z dne 3. t. m. vas pozivamo, da nemudoma poravnate članarino, predpisano z okrožnico z dne 20. t. m., ker bi sicer ne reševali vaših dopisov in prošni. Kdor pa okrožnico ni prejel, naj to naznani. — Nadalje opozarjamo tovariše, da morajo dopisom prilagati znanke za odgovor, vlogam na različne urade pa potrebne koleke. Tovariši, zavedajte se svoje dolžnosti napram savezu, ki po svojih močeh zastopa vaše koristi. — Oblastni savez dobrovoljca za Slovenijo.

Dopisi.

— **Laporje pri Slovenski Bistrici.** Naši fanje, ki so sicer visoke postavbe in krepke narave ter lepih manir, so v zadnjem času pozabili, da so sinovi krasnih loperskih gorci, ki rodijo tako imenitno vinski kapljico. Beseda »Auf bick« jih je spravila popolnoma iz ravnotežja in ko zaslišijo to besedo, postanejo popolnoma divji in pri takih prilikah segajo po nožih in drugim orožju in zgolijo so se lanko leto in tudi že letos ravno pri nas in v drugih občinah našega okraja obžalovanja vredni slučaj, da so se vaški fanje med seboj stekli bodisi v vinjenosti ali iz ljubosumnosti in da so drug drugemu prizadali naravnost smrtonosne telesne poškodbe, ki so imtele za posledico večmesečne zaporne kazni. Duhovščina in učiteljstvo, kakor tudi vsa ostala inteligenca bi se morala združiti v enotno fronto v boju proti tem izrazkom našega novodobnega življenja na deželi.

— **Pobrežje pri Mariboru.** Dne 1. julija se vrši na vrtu gostilne »Balon« velika veselica našega pevškega društva »Zarja«. — Narodni krogi so vsestransko na delu, da bo prireditve v moralnem in gnotnem oziru ugodno izpadla. Pri nas so take prireditve velikega, narodno-vzbujevalnega in splošno vzgojevalnega pomena, in ravno z ozirom na to veliko važnost takih prireditve v narodno ogroženih krajih je pričakovati, da ne bo samo domače narodno občinstvo, ampak tudi mestno narodno prebivalstvo obiskalo to prireditev v čim močnejšem številu in tako pokazalo, da zna ceniti delo in zasluge onih, ki so si za svoj delokrog zbrali ravno ogrožena, v narodnem oziru še popolnoma nezavedna in zaspama mesta. Narodno zavedna in postrežljiva gostilničarja Balon sta dala povečati tudi svoje obratovališče. Dogradila sta k že stoječemu poslopiju prostorno, moderno kuhinjo, ki je bila z ozirom na mnogobrojen obisk v resnici potrebna. S to zgradbo bo olajšano delo gostilničarjema, ustrezno pa bo tudi občinstvu, ki bo se rajši hodilo »preko« k Balonu.

— **Zavrč pri Pinju.** Pri nas letos ne bo tako ugodna letina, kakor je bila lani. V Halozah in na Velikem Oklju je pobila toča poljske prideleke in tudi vinske nasade. — **Ljudstvo,** ki živi tukaj itak že v revnih razmerah, je popolnoma obupano in bi bila zadrega nujno potrebna pomoč od strani vlade. Opozarjamo merovalne faktorje na bedo našega prebivalstva.

— **Talleyrandove prisegel.** Talleyrand je služil številnim vladam, ki so se neprenehoma vrtile za časa francoske revolucije. Vsako je podpiral po svojih najboljši moči, ko pa je padla, se je obrnil k novi luči. Ko je stal kot starček pred pariškimi škofom, da bi prisegel novemu kralju Filipu, se je obrnil k njemu in mu smehljaje rekel: »Toda siro, te je zmagala«.

Izpred sodišča.

OTROK ZGOREL.

Dne 30. marca je palila Františka Debeljakova iz Zg. Otoka, sedaj v Dvorski vasi, na bližnjem vrtu listje in vrtni trebež, da bi nasadila kumare. Obtoženka je bila tožena, da ognja ni zadostno zavarovala, vsled česar se je pripetila smrtna nesreča. Med otroci, ki so se v bližini igrali, se je vnela 5 letna Jerica Solarjeva. Otrok je čez dve uri umrl. Obtoženka zanika krivdo, češ da je doma prala, ogenj je bil brez plamena, v bližini pa je bila še ena ženska, ki kot priča izpove, da otrok za to ni napodila, ker ni videla prav nobene nevarnosti, vsled česar je bila obtožena Debeljakova oproščena.

Vojna s strupenimi plini.

O »kemičnem« vojskovanju, kakor imenujejo nekoliko evfemistično uporabljane strupenih plinov, je dobila javnost mnogo manj podatkov kakor pa o ostalih vojaških stvarih med zadnjo vojno. Danes ni radi ogromnega napredka kemije, po vojni skoro nobena podrobnost tajna in skoraj vsi plini, ki so se uporabljali v svetovni vojni, veljajo sedaj malodane za nedolžne in brez vsake resne nevarnosti. Angliji so sestavili in priobčili zanimive podatke o učinkih strupenih plinov, ki so jih med vojno uporabljali Nemci.

Nemci so uporabljali med vojno v glavnem tri vrste s plini napolnjenih projektivov. Take granate so bile označene z zelenim, modrim in rumenim križem, da jih je moglo lastno moštvo natančno ločiti. Rdečega križa niso uporabljali, ker so se oceli Nemci, ki v vojni niso bili ravno natančni, bali, na tak način profanirati znak naljumanitarnejše ustanove.

Vsaka vrsta izmed teh granat je vsebovala različne vrste plinov, ne samo ene vrste plina. Ti plini so imeli kaj različnih učinkov. Nekateri so povzročili zastrupljenje pljuč, drugi so povzročili silno solzenje in s tem vsako akcijsko nesposobnost zastrupljenega za nekaj časa, zopet tretji so učinkovali na organizem omamljivo (živčni plini), potem taki, ki so povzročali draženje, ki so vplivali ali na oči ali pa na zgornji del sapnika in končno plini, ki so povzročali na človeški koži grozna razdrženja in mehurje. Od marca 1918 pa do konca vojne, v periodi največjega razvoja kemičnih bojnih sredstev, pa so uporabljali Nemci izključno omenjene tri vrste plinskih granat. Granate z zelenim križem in z modrim križem so uporabljali izključno v pripravljenem obstrlejevanju ali pa samo za naganjanje sovražniku, granate z rumenim križem, ki so vsebovale v glavnem gorčične pline, so uporabljali samo v takih krajih, ki jih sicer niso nameravali zasedati, kjer pa so hoteli onemogočiti gotovo sovravno postojanke, n. pr. oddelke topništva. Gorčični plin učinkuje namreč v ravnini ali pa v strelnih jarkih cele dneve in bi mogel postati nevaren lastnim četam, če bi skušale zasedati postojanke, ki so bile poprej obstrlejevane z rumenim križem. Nemci so torej uporabljali granate z rumenim križem za obstrlejevanje kril onih odsekov, v katerih so nameravali prodirati, dočim so streljali v sredino, kjer so nameravali prodirati, z nevarnejšimi in hujšimi granatami, označenimi z modrim in zelenim križem.

Medicinska statistika angleškega armadnega vodstva dokazuje, da so bile izgube angleških čet vsled zastrupljenja s plini pred julijem 1917, ko so prvič ugotovili uporabo gorčičnih plinov, mnogo manjše, kakor pozneje (približno 1000 mož proti 6000 na mesec); na drugi strani pa je zelo močno padel odstotek slučajev s smrtnim koncem. Toda to olajšanje niso povzročila le zastrupljenja z manj nevarnimi gorčičnimi plini, temveč so mnogo pripomogla tudi že precej izboljšana obrambna sredstva. Najhujše učinke je imel takozvani oblačni plin, ki je povzročal težka pljučna vnetja, za tem fosforni plin. Najmanj nevarne učinke je imel gorčični plin, je pa povzročal vsaki obrambi zelo velike neprilike, ker ga ni bilo zelo mogoče odstraniti in je zelo dolgo učinkoval. Dočim je bilo druge, strupenejše pline lahko nevtralizirati na ta način, da so s svežo zemljo zasuli jame, ki so jih izkopalne plinske granate pri eksploziji, se to pri gorčičnem plinu ni dalo doseči. Tega je bilo mogoče odstraniti samo s suhim klorovim apnom, ki pa se ga je lahko uporabljalo le na posebno važnih postojankah.

Poleg teh zastrupljenj so se pojavljala v vojni še mnoga druga zastrupljenja, ki jih ni povzročil sovražnik. Tako so se mnogokrat zastrupile posadke v tankih s prevročimi in strupenimi plini, ki so se tvorili v notranj

Mi in Bolgari.

Pred nekaj dnevi je glasilo SL: pri presoji bolgarske revolucije prišlo do zaključka, da je bilo obnašanje vseh Pašićevih vlad v zadnjih štirih letih v odnosih napram Bolgarski — sramotno, ker izčrpani državi niso nudile nobene moralne opore, da za vedno zavrne svojo protislovensko politiko, in ker G. Pašić pokojnemu Stamboliškemu ni že v početku njegovega udejstvovanja stal krepko ob strani ter mu pomagal pri preganjanju germanofilskih elementov, ampak so nasprotno njegove vlade venomer ščuvale proti resno se trudeči Bolgarski, ki so ji podikale najgrobe prevratne nakane napram nam in predvsem brskiranje mirovnih dogovorov. G. Pašić da je s tem zakrivil v veliki meri bolgarsko revolucijo in da je s tem popolnoma omalovaževal dejstvo, znano že vsakemu otroku, da je vendar na pohodu federacija jugoslovenskih narodov in držav, da je naščuval ves beograjski tisk v boj proti poštenim bolgarskim prizadevanjem in je tako vedno znova netil plamen sovražstva napram bratskemu narodu. Torej proč s tako diplomacijo, ki ne vidi niti par korakov v prihodnost in niti ne vidi danes že prihajajoče državne zveze vseh jugoslovenov!

Pri tej priliki smatramo najprej za svojo dolžnost, da nasproti tej trditvi in takim enovitim ogromni večini slovenskega naroda obrazložimo misli in čustva, ki so napram Bolgarom. Vsak naš razsodni človek, ki si je že v začetku vojne ustvaril trdno sodbo in nepornično prepričanje, da gre zdaj samo za dvoje, za rešitev ali za smrt slovenskega naroda, ter ni plesal kot lutka okrog različnih formul in hinavskih deklaracij, je po vojni čital vsaj z razumevanjem, če ne s prikritim ugotovitve in obsodbe nečloveških bolgarskih opustitvenih v Srbiji, ki jih je pri naših beograjskih tiskih, ni pa mogel razumeti ljubezni, ki jo je vedno bolj občutil »Slovenec« napram državi, katere je bila vodila vojno proti vitalnim interesom Slovencev. Mi enostavno nismo mogli doumeti teh sentimentalnosti, saj nam je bila še v krvi mržnja proti germanofilskemu narodu, ki je omogočil vojaško teritorialno zvezo nemške države s Carigradom, ki je pripomogel h katastrofalnemu albanskemu umiku. S kakšnim veseljem smo čitali h koncu vojne o bolgarskih porazih, ki so za nas pomenili slovenske zmage, in kmalu potem začne »Slovenec« z bolgarsko propagando. Naša logika je odpovedala in naše čustvo se je uprlo, saj bi človek moral biti upravljen mozačne narave, da bi lahko preko noči tako izpremenil svojo glavo in svoje srce. Mi smo s skrbjo čitali v beograjskih listih malodane vsak dan, da se je ministrski svet na zadnji seji zopet pečal z razmerami na mejah južne Srbije in da je sklenil nove varnostne odredbe, v Ljubljani pa je takrat že oril klic po avtonomiji Makedonije, za katero je bilo pretakalo kri seveda slovensko ljudstvo. Zdelo se nam je večkrat, da živimo v popolnoma neresni dobi in da je zdaj pri nas res že vsakdo klasič, kdor nam kaj kvasti.

Prepričani smo, da se bodo naša neprijetna čustva napram bolgarskemu narodu polagoma ublažila in docela izginila, posebno ako bodo njegove vlade pokazale toliko dobre volje, kot Stamboliški proti koncu, ali danes ne moremo zahtevati od nobenega zavednega Slovence, da bi se preveč navduševal za srbskega sosedu, kajti doživlja razočaranja so se preveč živa. Zato tudi mi-

slimo, da je tisto propagiranje federacije vseh jugoslovenov danes še nekako rano, in nam, po pravici povedano, povsem nerazumljivo, saj se tudi češko-slovaška in poljska republika menda še ne misli združiti. Sploh se nam zdi nenavadno, da baš krogi, ki se tako slabo počutijo v sedanjih razmerah, kličejo še eventualne nove nezadovoljnosti v hišo. Pred vojno je bilo na Dunaju »Društvo jugoslovenskih eksportnih akademikov«, po pravilih pristopno izrecno tudi Bolgarom, Ali gorje Bolgaru, ki bi se bil prikazal! In tako je ostalo žal samo troje plemen, katerih skupno življenje pa je viselo vse študijsko leto na niti, ker so ga polnili večni prepriki med dvema znanima plemenoma. Ta spomin nam tudi vedno stopi pred oči, kadar dnevnik »Slovenec« začne slikati nujno potrebo državne zveze vseh jugoslovenov in pri tem zaide v domneve, ki jim stoji nasproti bridka realnost vsakega državnega življenja.

Pa ozmimo se v Srbijo, kamor smo bili že v početku namenjeni in kamor je jeseni 1915 vkorakala bolgarska vojska, ki je brez večjega odpora zasedla vzhodne predele in prevzela njihovo upravo. Ta doba je ostala Srbom v groznem spominu, ker Bolgari niso samo sistematično ropali dežele in vozili plena domov, ampak so počenjali tudi nečloveška grozodejstva. Solze in kletvine, ki so se takrat rodile, danes še niso pozabljene in smo radovedni, kako bi »Slovenec« propagiral združenje z Bolgari, ako bi bilo slovensko ljudstvo doživelo strahote bolgarske okupacije. Naj vendar izdajo naši bolgarofili skrivnost čudovitega leka, ki preko noči posuši solze! V tem vznemirjenem vzduhu in stalnem ogrožanju naše jugovzhodne meje je imela vlada zadnja štiri leta nalogo, da vzdržuje korektno odnose z Bolgarsko, ki se je ves čas na tak način izmikala iz svojih reparacijskih in drugih obveznosti, da je človeka minevala potrpežljivost. Res je, da se je borila z velikimi notranjimi težavami, ali to velja tudi za druge države, in nam se zdi samo pravilno, ako se je obnašal beograjski kabinet napram nji previdno, kajti imel je pač še premalo povišja za večjo zaupljivost. Zadnji dogodki, še bolj pa razvoj teh dogodkov, katerih usodepolne posledice za ves Balkan prorokujejo poznavalci podobnih prevratov, jasno dokazujejo, da naši »ljudski bolgarofili« ne zasledujejo iz čistega slovenskega idealizma oddaljenega cilja združitve vseh jugoslovenskih plemen.

Doživljati iz potovanja po fašistovski Italiji. Manjša družba, v kateri se je nahajala tudi neka dama, se je poslužila na svojem potovanju iz Firence v Milano, zastarelega kupeja drugega razreda. Pozno v noči se je hotela dama in neki potnik odpovedati. Zategadelj sta stegnili noge na nasprotno klop. V tem trenutku je stopil v kupašnico železniški policaj v Milano. Omenjeni je nahnul oba potnika in zahteval, da plačata vsak po 7 lir kazni. Potnika sta vjuna prosila za legitimacijo in pripomnila, da so ti stari neprikladni kupeji vzrok, da sta iztegnila otrple noge. Opozorila sta ga tudi, da kad, čeprav ne je kajne prepovedano. Posledica teh pripomb je bila, da jima je fašist zagrozil, da ju preda na prihodnji postaji policiji. Da bi se temu izognila, sta rajše plačala zahtevano globo. Fašist je obenem omenil, da njega tuji prav nič ne briga in, ako jim ni prav, naj ne hodijo v Italijo. Nič izmed navzočih italijanskih potnikov se ni drznil proti temu postopanju ugovarjati.

Tombola „Gospodstvega Zvona“. — Kupujte srečke!

še, a okrog njih v ljubki disharmoniji vse polno vil. Po poti me srečavajo Finci, ki se peljejo na svojih dvokolnicah v mesto. Na vsem Finskem ne najdete drugačnih vozov.

Nekako na pol poti se začne cesta sirmo vzpenjati kvišku na Mirum-Meki, menda najvišji prelaz na Finskem. Tu ni daleč naokrog nobene hiše, le gozdovi se raztezajo na široko.

Na prelazu sem ob sedenili zvečer. Grem še kakih deset kilometrov daleč navzdol in nočujem kraj gozda v polodprtem skednju.

Krajina je skoraj na vsem Finskem enolična: nekaj lesenih, včasih rdeče ali rumeno pobarvanih hiš in gospodarskih poslopij, okrog njih, nekaj s plotom zavarovanih njiv in pašnikov, tuhtam večje ali manjše jezero, potok ali šumeča rečica, potem pa zopet daleč naokrog smrekovi in brežovi gozdi. Vesna je prišla šele zdaj — junija v te kraje. Listno drevje ravnokar zeleni, ob cestah cveto vijolice, na poljih orlejo in sade krompir.

Grem skozi dolg smrekov gozd. Med drevjem je navajeno vse polno večjih in manjših skal, gosto z mahom pokritih. Iz daljave prihaja k meni zamolklo bobnenje. Čez dobre pol ure pridem na planoto, kjer je raztresena mala vas, a za vasio mnogo vil. Še dalje kuka izza smrečja ogromna palača: hotel Imatra.

Ravno opoldne sem na železnem mostu, ki visi nad slapom. To pa ni slap v pravem pomenu besede, temveč je strašni vodeni strmec, derečina. Reka Vuoksa si je izdoblila tu v granitnih tleh

Amerika in evropski kaos.

Pomembno informacijsko potovanje.

Od našega stalnega pariškega dopisnika.

Dr. A. P. Pariz, 20. junija.

Po kablju poročajo iz New - Yorka, da se bo te dni vkrcal državni tajnik Andrew Mellon, intimni prijatelj predsednika Hardinga in senatorja Hughesa, v svrhu potovanja po vsej Evropi. Angleški listi so dobili sicer navodilo pisati o tej zadevi tako, kakor da gre za kako privatno potovanje, ki mu je oseba informacija postavljena kot končni cilj. Zelo verjetno pa je, da se bo državni tajnik posvetoval z odličnimi politiki in finančniki o sedanjem položaju Evrope, posebno pa glede možnosti, urediti razmerje med starim in novim svetom, v kolikor se tiče vprašanja dolgov. To je mnenje angleških krogov.

V Parizu pa prevladuje sledeče mnenje: Potovanje državnega tajnika Mellona je rezultat razgovorov, ki so se vršili že nekaj mesecev v okrilju ameriške vlade. Ti razgovori so se sukali samo okoli ene osi: Kako urediti razmerje med Zedinjenimi državami in Evropo? Ravno v Parizu, ki ima izborne zveze z demokratsko stranko v Severni Ameriki, so pozorno zasledovali kampanjo, ki je na zunaj skoro ni bilo mogoče opaziti, ki je pa na notranj vendar razburila in vzvalovila ameriške duhove: kampanja demokratskih voditeljev z ozirom na bodočo volilno borbo in za intervencijo Zedinjenih držav v evropskih vprašanjih. Že spočetka je bilo jasno, da tudi republikanci ne bodo mogli ostati v tej zadevi ravnodušni. Precizirati so morali svoje stališče v tem ali onem smislu. V trenutku, ko so demokraciji razvili ta problem, so morali republikanci ustvariti več jasnosti glede zanimivega vprašanja evropskih dolgov. Spretna poteza te vrste je bila tozadevna pogodba z Anglijo. To je bil naravno le prvi korak, kateremu so morali republikanci ustvariti več jasnosti de zanimivega vprašanja evropskih dolgov. Spretna poteza te vrste je bila tozadevna pogodba z Anglijo. To je bil naravno le prvi korak, kateremu so morali logično slediti še drugi. Za Anglijo pride na vrsto — Francija. Na njo se ni smelo pozabiti. Toda tu so se težkoče vidno nagromadile. Anglija s svojim zdravim finančnim gospodarstvom, si je smela privoščiti šalo, odnosno lukus, da je odprla svojo blagajno, ne da bi obenem opomnila svojih dolžnikov. Francija pa je takoj pokazala z nedvoumno gesto na Nemčijo ter je dala sondirajočim Amerikancem razumeti: Najprej nam morate pomagati, da prisilimo nemško vlado k plačevanju. Potem, in samo v tem slučaju, se lahko nadalje pogovorimo. Harding pa je odgovoril z opozorilom na projekt državnega tajnika Hughesa, po katerem izjavlja Amerika svojo pripravljenost, sodelovati v presoji nemške plačilne sposobnosti preko mednarodnega odbora strokovnjakov ter podpirati tako ugotovljene zahteve napram Nemčiji. Odgovor, ki ga je dal na ta predlog Quai d'Orsay, je znan: Francija ne more dopustiti, da se poravnava škode, ki jo je prizadejala svetovna vojna in na katero ima Francija v mirovni pogodbi pravico do obnove, spravi v odvisnost neke plačilne sposobnosti Nemčije, ki je ni mogoče ugotoviti. Zahteve Francije so nepremične in iztirjate se bo, če bi drugače ne kazalo, izvršila tudi s pomočjo sile, saj dovoljuje tak ukrep mirovna pogodba sama.

Z memorandumom z dne 8. junija f. l. je Nemčija sama sprejela predlog, da se potom mednarodnega odbora strokovnjakov ugotovi njena plačilna sposobnost. V Ameriki so se bali, da bo Francija odgovorila takoj z odločnim, oficijelnim »Ne!« Ker se to ni zgodilo in ker so londonski krogi v tej zadevi zavzeli odločnejše stališče, so se v Washingtonu odločili za mirovno presjo položaja. To je najbrže cilj in naloga državnega tajnika Andrewa Mellona, ki bo še v teku tega tedna stopil na angleška tla.

Kljub silni napetosti v evropski politiki se more s sigurnostjo reči, da se do tistega dne, torej ta teden, ne bo nikjer sklenilo nič definitivnega. Francija in Belgija sta sestavili skupen dogovor na »vprašalno polo« Anglije, in v trenutku, ko bodo šle te vrste v tisk, bo odgovor na »vprašalno polo« Anglije, in v trenutku, ko bodo šle te vrste v tisk, bo odgovor že v podrobnostih objavljen. Spočetka je bil zamišljen kot nekaj zaključek, saj bi bila definitivna brca Nemčiji samo vprašanje gole forme. Sedaj, ko se je Amerika odločila, napraviti prvi, dasiravno še plahi korak v evropsko pustnjo, bodo že morali spustiti sekuro, ki je bila pripravljena za udarec. Pomen Mellonovega potovanja obstoji v tem, da stopi v svo evropsko politiko zavirajoč moment in da bodo nekatere zelo važne zadeve, ki so stale tik pred enostransko rešitvijo, zaenkrat zopet obvisle v zraku. Obisk g. Mellona bo na zunaj povzročil zelo malo ropota. Amerika udarja zelo rada ob boben svoje trgovske reklame, v političnih stvareh pa želi mirnega dela. V tem slučaju nadomestuje sigurni instinkt primanjkujočo tradicijo.

Volilna reforma v Italiji.

Težak udarec za naše primorske rojake.

V Italiji se bje oster boj za volilno reformo. Mussolini čuti, da nasproti vedno bolj dvigajo svoje glave in da so ogroženi uspehi oktobrske revolucije. Sicer bi se lahko še nekaj časa opiral na »črne srce« in vladal z njihovo pomočjo, toda s tem bi zgubil dragocen čas, ki bi ga njegovi politični nasprotniki uspešno izkoristili v svoje agitacijske svrhe. Kovati hoče železo, dokler je še vroče. Zavarovati si hoče svojo diktatorsko oblast parlamentarnim putem. Sedanjí parlament mu ne prija in mu tudi ne more prijati, ker je sestavljen iz po-

slancev; ki so se že odvalili trobiti v njegov rog in so že pričeli ostro kritizirati njegovo postopanje.

V ta namen je izdelal načrt novega volilnega reda, ki mu bo brezdvomno zagotovil dvetr tretjinsko večino v bodočem parlamentu. Po tem načrtu, ki je sicer res svojevrsten, bo fašistovska stranka izkoristila svoj položaj v gornji Italiji, proti svojim nasprotnikom, ki so močnejši v ostalih pokrajinah. Marsikatera dosedaj prilično močna stranka, bo izšla iz volilnega boja oslabiljena, da ne govorimo o majhnih frakcijah, ki bodo izginile

iz političnega življenja. Jasno je, da je izzval ta načrt ostra nasprotja pri vseh strankah, ki jih ne morejo odstraniti niti nekatere koncesije, ki so jih voljni dati fašisti onim, ki stoji z njimi v prijateljskem objemu ali tudi onim, ki ga jim bodo pomagali izglasovati.

Po tej reformi tvori cela država samo eno edinstveno volilno okrožje. V tem okrožju pa bodo najbrže ostali dosedanjí volilni okraj, da pridejo na ta način do izraza posebni interesi posameznih pokrajin. Vsak okraj voli določeno število poslancev. Tako bo vodil Piemont 56, Lombardija 64, Beneška 54, osvobodjene pokrajine 27 in Sardinija 17 poslancev. Na vsakih 65.000 prebivalcev odpade en poslanec. Po volilnem načrtu bodo imele volilno pravico za občinske volitve tudi nekatere kategorije žensk. V pošto pridejo n. pr. ženske, ki so bile odlikovane z zlato medaljo za vojaške ali civilne zasluge ali pa imajo višjo izobrazbo itd. Načrt kaže večinske in sorazmerne elemente, nacionalni in krajevni volilni sistem in izgleda kot nekaj kompromis, čeravno se niso vršile nikake predhodne razprave z ostalimi parlamentarnimi skuplinami.

Kar se tiče razdelitve mandator, dobi ako se seštejejo vsi glasovi, ki so bili oddani za določeno stranko v celi državi. Torej dobi stranka v relativno večino 356 mandator, vse ostale stranke, pa najsi bodo v kaki pokrajini zelo močne, le 179 mandator. Število poslancev v posameznih okrajih pa se dobi na ta način, da se skupno število glasov oddanih za večinsko stranko razdeli z mandati, določenimi za večinsko stranko, torej s 356, nakar se dobi količnik, ki je potreben za izračunanje poslancev v posameznih okrajih. S tem količnikom se namreč zopet delijo glasovi, ki so bili oddani za večinsko stranko v posameznih okrajih. Ostanek si nato razdelijo medseboj ostale stranke po proporcionalnem sistemu.

Da se bolje spozna načrt, prikožen očitvno za fašistovsko stranko, hočemo navesti sledeči primer: recimo, da bo volilo v celi državi 6.000.000 volilcev. Volitev se udeležijo štiri stranke, od katerih so vse prilično močne. Od vseh oddanih glasov odpade na stranko A 2.000.000 glasov, na stranko B 1.800.000, na stranko C 1.200.000, na stranko D 1.000.000. Ker ima stranka A relativno večino dobi brez nadaljnjega dve tretjini mandatorov t. j. 356, vse ostale tri stranke pa samo 179, kar pomeni, da je dobila stranka A, ki je dobila samo eno tretjino glasov, dve tretjini mandatorov in stranke B, C, D, ki so dobile dve tretjini glasov, samo eno tretjino mandatorov! Tudi količnik je spretno v službi one stranke, ki je močnejša v nekaterih pokrajinah. Količnik bi znašal, kakor smo prej razložili v našem primeru, 5601. Recimo, da je dobila stranka A v nekem volilnem okraju 50 tisoč glasov, ostale tri pa 200.000 in recimo, da odpade na določni okraj 11 mandator, potem dobi stranka A 8 poslancev, ostale tri pa samo tri, ki se doženejo po proporcionalnem sistemu.

Ker je načrt očitvno prikožen za fašistovsko stranko, računajo opozicijski, da bo lahko dobi večino proti njemu. Toda fašistovski »Popolo d'Italia« je napisal, da se ne smejo poslanci obnašati kot zastopniki ljudstva, ker stoji cela Italija za Mussolinijem! Razen tega razpolagajo fašisti s 500.000 bajonet.

Nepotrebno je povdariti, da je s tem načrtom zadan smrtni udarec tudi našim primorskim rojakom, ki bodo na ta način oropani svojega zastopstva v najkompetentnejšem forumu. Sicer pa je načrt »unicum«, ki ga je bila v stanu vstvariti edinolet dvatisočletna kultura.

Rado Peterlin-Petruska:

Pod polnočnim solncem.

Začetkom junija leta 1909. sem se odpeljal iz Hersonske gubernije v Petrograd. Hotel sem namreč videti polnočno solnce, o katerem sem že toliko slišal in bral. Čim dalje proti severu, tem daljši je bil dan in tem svetlejšje so bile poletne noči — »bele noči« jim pravi petrogradčan. Ravno o polnoči 6. junija sem pisal v Petrogradu na ulici pred Akademijo lepi umetnosti na Vasiljevskem otoku dnevnik pri svitu večernojutranjega mraka in tedaj sem tudi videl poslednjič zvezde na nebu. Šele koncem junija, ko sem se bližal Kristijaniji, so mi začele zopet migljati v nočnem mraku.

V Petrogradu se nisem mudil, ampak sem se peljal na Finsko do Viborja in obiskal tam znameniti padec Imatre — 64 metrov daleč od mesta na reki Vuoksa, edinem odtoku največjega finskega jezera Saima-jarvi, katero se izliva po kratkem strmem teku v 80 metrov niže ležeče Ladoško jezero.

Okolica Viborja je ena najlepših pokrajin na Finskem. Mesto je obdano okrog in okrog z vodo; na jugu mu obkrožajo sene morski valovi, z drugih strani ga pa poljubila jezero. Ob jezeru je vse polno vil, sredi livadice in na polbočju gorice, ki so do vrha porasle z jelčevimi in smrekovimi gozdi.

Lepa cesta se vije ob jezeru vedno dalje po dolini kvišku, zapusti prvo jezero in še se pokaže spredaj med drevjem drugo, potem tretje, četrto in še in

Maurice Bréal:

Ljubezen v čipkah.

(Resnična povest iz Simpon - Orient - ekspresa. Iz francoščine prevlel P. V. B.)

V jeklenem ropotu dirja »Constantinople — Paris« s polno paro proti Milanu. Na naši desni se razprostirajo italijanska jezera do tirolskih obrežij.

Solnce sije navpično na mirno srebno gladino. Javijo nam lunc. Dvig-nem se iz svojega kota, popravim si vovzel kravate in požurim se zaporedoma enkrat na desno, drugi na levo steno, mlada, elegantna dama v svetlo-sivem kostumu, in hiti sunkoma dražestno po ozkem hodniku naprej. Pri nenadni kretnji vlaka se zadeneva, nič več. Prijazno se odkrijem in prosim »pardon«, upajoč na »ce n'est rien«, toda samo ropot koles odgovarja.

Ura luncja je tu...

Vstopim in ne najdem ničesar bolj-šega kot vsesti se nasproti svetlosivega kostuma. V polsmehu — njen je hladen, moj raztresen — začneva svojo navadno igro z rokami, z ustinicami in z zobmi. Obnašam se izrazito kot človek, ki je vyzvisen nad vsako zahrbtno mislijo... Ona si pa nadene ženski izraz, ki hoče reči prav mnogo ali pa, ki noče reči ničesar.

Natakar vstopi.

Pomigne z roko in pokaže mlademu Jugoslovenu, ki nosi monokel, desni sedež poleg mojega vis - a vis - ja. Jaz sem divil. Zdi se mi, da je to nesramno, ta kmetava je pozabil de-nej

Iz kulturnega sveta

Anton Melik: Jugoslavija.

Zemljepisni pregled II. del, prvi in drugi snopič. Tiskovna zadruga v Ljubljani 1923. Cena 65 Din.

Približno pred dvema letoma je profesor Anton Melik napisal knjigo o Jugoslaviji, v kateri obravnava našo državo v splošnem, sedaj je dovršil še pokrajinski pregled.

O Jugoslaviji so doslej pisali: Dr. K. Capuder, dr. Milan Šenoa, Filip Lukas, T. Radivojević in Ivo Juras. Takoj v začetku pa je treba naglasiti, da je izmed vseh dosedanjih geografskih spisov o Jugoslaviji celotna Melikova knjiga najboljša. Upošteva dobre strani knjige, se moramo ozreti tudi na nekatere njene pomanjkljivosti, ki pa gredo na račun velikih težkoč, katere je moral g. pisatelj zmagovati, ko je sestavljal svoje delo. Radi teh pa knjigo nikakor ne smemo omalovaževati, ali pa jo podcenjevati. Današnji čas je knjigo nujno zahteval. Prof. Melik je svoje delo podaril javnosti, kakor sam pravi na koncu drugega snopiča kot sad ekstenzivnega dela. Splošno pa knjiga nikakor ne kaže tega značaja; g. pisatelj je z njo dokumentiral mnogo, mnogo dela in še več krepke, plodne volje.

Kot prvo delo svoje vrste med Slovenci bo Melikova »Jugoslavija« splošno služila vsem, ki se hočejo seznaniti z zemljepisom, predvsem topografskim naše domovine. Knjigo bo s pridom prebrali izobraženci, obrtniki, dijaki, delavci in kmeti, zlasti pa tujci, ki bo hotel spoznati naše zemljepisne razmere. In baš tako knjigo smo nujno potrebovali. Vzpodbudila pa bo k delu še druge, in na njenem začetku se bo sčasoma razvila strogo znanstvena geografija naše Jugoslavije.

V prvem snopiču svojega dela nam g. pisatelj očrtava Slovenijo, Hrvaško in Slavonijo, Dalmacijo in Hercegovino, v drugem ostale kraje naše države in pa dele grške Makedonije, kjer stanujejo naši sorojaki. Podrobneje kot v prvem delu nas pisatelj tukaj seznaja z morfologijo, s historičnim razvojem geografskih pojmov naših pokrajin Hrvaška, Slavonija etc., preveč pa posega zlasti v prvem snopiču v zgodovino posameznih mest in na račun njihovega historičnega opisa premalo nazorno podaja gospodarsko moč posameznih centrov. Želeli bi bilo, da bi si čitatelj, ki bo n. pr. čital v Melikovi »Jugoslaviji« o Ljubljani in Zagrebu, poleg podatkov o teh in teh tovarnah, mogel ustvariti iz samega strokovnega opisa naših podjetij tudi razdelitev kapitala in produkcije ter si predočiti pravilne pojme o stvarnem gospodarskem položaju naših mest in pokrajin. Ni nam znano ali g. pisatelj ni bilo mogoče podati nekaj statističnih podatkov, ki bi služili kot absolutno merilo pri presojanju naše industrije in ostalih gospodarskih panog. Tu bo zlasti oškodovan tujec, ki bo prebral knjigo. O našem gospodarstvu ne bo dobil jasne slike. Da bi pa historičar mestu komu nadomestil pomanjkljivost gospodarskih prilik, o tem žal, dvomimo.

Čitatelj se bo dalje oziral tudi na zemljevid, ki ga je po Kocen (ne Kozen) Heiderichu »predelal« dr. Milan Šenoa. Danes, ko vlada veliko pomanjkanje geografskih kart, je gotovo zelo umestno, da ima knjiga tudi zemljevid. Paziti pa je pri tem treba na to, da karta odgovarja dejanskim razmeram in potrebam knjige. Naš zemljevid kaže v tem

oziroma gotove nedostatk. Naš kmet, obrtnik, delavec, ki bo knjigo prebral, bo na zemljevidu zaman iskal mnogo krajev, rek, gor, gorovij in otokov. Slika zemljepisnega je dobra. Ni se pa mogoče pohvalno izraziti o nomenklaturi na zemljevidu, ki tudi ni na mnogih krajih enotna z nomenklatur v knjigi. Železnice vidimo na eni strani premalo — kar pa ni taka napaka —, mnogo večja napaka pa je to, da vidimo na karti železnice, ki sploh ne obstojajo (n. pr. Rogatec-Krapina). Tudi državna meja ni povsem pravilno prikazana. Pogreške nahajamo pri Beli peči ter ob Dravi med Madžarsko in našo državo. Bazijaš ob Donavi je rumunski, meja naše države proti Albaniji je kot skoro na vseh naših novih zemljepisnih popolnoma napačna, kljub temu, da je že nekaj mesecev določena meja, meja iz leta 1913 z edinima izjemama pri Prizrenu in Ohridu. Zemljevida sicer ni izdelal g. pisatelj, skriv pa je na njem v toliko, da ga je sprejel v svojo knjigo.

To bi bile »Jugoslavije« senčne strani, ki so potrebne korekture. Vendar so pomanjkljivosti v primeri s stvarno vrednostjo knjige naravnost malenkostne. Melikova »Jugoslavija« bo zlasti izborna služila človeku, ki zasleduje naše politične razmere in se bavi s srbsko-hrvatskim vprašanjem. V knjigi bo našel opredelitev prebivalstva po konfesijah od črte Ogulin-Sisak-Virovitica na zahodu, ter bo prišel do spoznanja, da »konfederacija treh narodov« ne reši srbsko-hrvatskega spora, ampak ga je poostri. Meje med Hrvati in Srbi ni, tu je prehod od Virovitice do Zemuna in od Ogulina do Cavtata. Naša želja je, da se malenkostne napake pri prihodnji izdaji popravijo na zemljevidu in nekoliko bolj povdari gospodarska stran geografije! Glavno je sedaj, da si Melikovo »Jugoslavijo« omisli vsakdo. Knjiga mora v sleherno hišo do zadnje gorske bajte!

Preporod drame v Franciji

Pariz, v začetku junija.

Kdor pride z boulevarda Montparnase, iz glavnega brloga futurističnih pesnikov in slikarjev, po dolgočasnih in breznačajnih rue de Rennes, ki slove kot najbolj nepripravi ceste, bo trčil na levi strani na neko staro, ozko, stransko ulico, ki jo krasi antikvarična, po srednjem veku duha označena: »rue du Vieux-Colombier«. Neke vrste škedeni, podstrešja ali avtogaraje v tej ulici je bila v zadnjih letih pred vojno spreminjena v majhno »šmiro«, ki so jo z gotovo pretencijo imenovali: »Elysée-Montparnasse«. V tistem času se je mlad kritik in sodrudi list »Nouvelle Revue Française« s studom obrnil od boulevardskih gledališč in njih neumestnega poslovanja obrata. Ta človek se je pisal Jacques Copeau. Obnoviti je hotel francosko gledališče. Kakor kak ustanovitelj nove verske sekte se je najprej podal v samoto in njegova proroška beseda je pridobila pristašev. Par mesecev je delil med trdo delo v službi novega ideala, med eksercicij in neko vrsto umetniške askeze, ki je zagrabila obenem dušo in telo. Potem se je vrnila mlada četa, utrjena in oborožena proti vsem napadom, v Pariz, Copeau je iztaknil garažo v Rue de Vieux-Colombier. Ko je postalo njegovemu prijatelju in nekam čudnem prostoru nekoliko tesno, je udaril njih vojskovedca z nogo ob mehka, flovata tla ter zaklical svoj »J'y suis, j'y reste!« Tam je ostal do danes. Kot škedenj romana danes ves intelektualni in umetniški navdahnjeni Pariz, vsi, ki se jim po dvomilijah luksurijskih igrar na boulevardih pojavlja hrepenenje po prvih početkih in virih vse umetnosti. Tudi država je našla pot v to gledališče. Počastila ga je z izdatno subvencijo, toda Copeau prezira denar in lavorice obenem. Skromno, kakor prvega dne, igra pred elito, ki ji na svetu

blizu ne najdete primere. On igra pod golim obokom, kjer ne najdete nobenega luksusa. Samoposedi razumljive opreme ne najdete niti v prostoru za gledalce, niti na odru. Njegov največji triumf je bil, ko je staro ponosno Moliérov gledališče, »Comédie Française«, presenitilo z igro, ki jo je pripravilo s pripombo: »Slike po gledališču Vieux-Colombier. Tistega dne bi se bil kaj rad pogovarjal s Copeauom.«

O zunanjem postanku čudnega podjetja, ki je najbrž edino na svetu, morem poročati sledeče: Prvi komad, ki so ga igrali v jedva 500 gledalcev obsegačem škedenju, je bilo delo neznanega Angleža Thomasa Heiwoda. Potem je sledil Shakespeare in na boulevardih se je poridilo začudenje. Léon Dautet — človek ne bi verjel — je kot prvi videl vzhajajočo zvezdo. Zaklical je: »Tu imate gledališče bodočnosti.« Ta drzna in pogumna beseda je njegovemu slovesu koristila gotovo več kakor 10 let sodrudištva pri »Action Française« in tri zakonodajne periode. Prišla je vojna in mlada četa se je porazgubila po celi fronti. Dokler republika ni začutila potrebe vpilvati na srca Amerikancev z umetniškimi prireditvami. Gledališče starega golobnjaka se je odpravilo v New York, in namesto na škedenju je životarilo od tistega časa v luksurijsnem buildingu pete Avenue. Copeau se tam nikdar ni počutil domačega. O tisti dobi je govoril, da je bilo babilonsko ulništvo. Amerika se mu je zdelo slabo vzgojena in surova. Tako se je najbrž zgodilo neumrljivemu Tartarinu, ko je šel preko mosta v Beaune. Leta 1919. se je vrnil v Pariz, ki se še ni znašel v stanju miru. Copeau je kar spetkal napovedal, da namerava prenesti vojno psihozo z vojaškega na umetniško polje. Prvi in veliki dogodek je bil »Le Carosse du Saint-Sacrament«. Spisal je to stvar Prosper Mérimée. Tega triurnia ne bo nikdo pozabil, ki ga je doživel. Siedla so nato pomešano klasična in moderna dela, »mladi« in »najmlajši« v umetniškem, kakor v gmetnem pogledu je rastel uspeh z vsako prireditvijo. — Gledališče Vieux-Colombier je brezdomno edino gledališče na svetu, ki mora vsak dan zavrti svojo blagajno četrto ure pred pričetkom predstave. Dobriškov kljub temu ni bilo mogoče razdeliti, ker se je Copeau trdovratno branil, najeti večji lokal. Njegovo gledališče bi v rokah spretnega spekulant, kakor jih je najti po boulevardih na ducate, neslo milijone. Copeau noče o tem ničesar slišati. Njemu gre za čistost umetnosti. Če potrebuje denarja za ureditev gledališke sole, ki sta jo osnovala on in Jules Romains, se navadno ne obrača do kapitalistov, ki bi mu z velikanskim veseljem odprli svoje blagajne. Njegov poziv se obrača izključno do prostovoljnih darovalcev, dobrotnikov in mecenov, ki so združeni v »Amis du Vieux-Colombier«. Prispevki narasčajo po napovedani želji. Marsikateri bi bila nevarnost že pritisnila ob tla: za moža kot je Copeau, ta nevarnost ne eksistira.

Kaj hoče Theatre du Vieux-Colombier? Slična podjetja pozna pravzaprav vsaka umetniško zainteresirana metropola. Pariz je v tem pogledu najbolj bogat. Imenujejo jih v navadnem jeziku »Théâtres d'Avant-garde«. Gledališča torej, ki gredo za novimi smermi umetnosti, ki ustanavljajo novo »slo«, in ki želijo novo teorijo pomagati do zmage. Nekatera gledališča te vrste so igrala v zgodovini precejšnjo vlogo in delujejo še danes na zelo zaslužni način. Opomnil bi samo na »Théâtres libre Antoine«, Grimaec, Oeuvre in Théâtre confédéral. V splošnem pa rastejo kakor gobe po dežju, zato ni čudno, če po vsem, kar smo v tem pogledu v zadnjih letih doživeli, napravi oznanilo novega Theatre d'Avant-garde na kritika ter na publiko toliko utisa, kakor svarilo »Beware of pickpockets« na angleškega turistu.

Nehote se človek spomni gesla pisatelja Mérimée: »Spomni se nezaupanja«. V teh takozvanih »vedetnih« gledališčih so nudili večših stvari, katerih nerazumljiva in čestokrat smešna problematika ni mogla prikriti dejstva, da imamo opravka z zabaviščni dvomilijne vrste.

Copeau je bil kritično in umetniško na višku znanja, ko ga je naenkrat pograbil zblesnel nad teatraličnim poslovanjem sedanje dobe. Ujezila ga je neverjetna industrializacija in komercializacija, daka avtorjev v službi »izvidnih« odrov, glavnih igralcev, ravnateljev, dramaturgov itd. In jezilo ga je suženstvo plačujoče, sicer pa neumetniško čuteče publike, ki stoji pod tiranijo slučajja in senzacije. Napisal je samo en članek; v tem članku je koncentriral vso svojo jezo, potem pa je odložil pero, da se posveti delu. »Podjetje je mogoče le tedaj,

ako se ga lotimo proti volji vseh«. Prijatelji so mu odsvetovali, prijatelji so se iz njega norčevali. Toda besede so bile zaman, kajti mož se je popolnoma udal svoji ideji. »Samo še en življajoči udarec biča na univerzalno vladajočo neumnost, na utajitev ustvarjajočega, na sovraštvo proti lepoti, na zločinsko podkupljivost kritike, na trdim gmetnom uspehu, na vedno nižje padajoči okus velikih mas in na brezmejno produkcijo dilantizma«. Nato je začel s trdim delom. Ne morda na podlagi kakke doktrine ali stabilne formule. Le čisto, vseh slučajnosti očisteno življenje. Umetniška koncentracija, tirana do zadnje konsekvence. Nekaj povsem novega, brez koncesije publiki in okolnosti časa. Nobenih znamenitih igralcev, le polnokrvne navdušene ljudi, ki jih razvema notranji ogenj. Naravni žar in železna disciplina jih tirata do grandioznih kreacij. Po predstavi dela »Le carosse du Saint-Sacrament«, je pričakoval znani gledališki ravnatelj glavnega igralca pri izhodu ter mu pomudil 8krat zvišano gažo. To se zdi skoraj vsak teden. Do danes se je mojstru Copeau izneveril samo eden: Jouve. Bilo ga je škoda, zelo škoda! V času, ko se po vseh gledališčih sveta govorilo o krizi ansambla, imate gledališke čete, katere kohezija bi bila večja, nego na gledališču »Vieux Colombier«. Tu ni, kakor drugod, takozvanih »prvih vlog«. Tu je vsak: danes prvi, jutri zadnji. Copeau sam, naravnost občudovanja vreden igralec, igra čestokrat najprostejše vloge statista. Nobena intriga, nobelo častilepje v malenkostnem zmislu besede ni tu mogoče. Copeau se z vsem poudarkom ustavlja poklicnemu in enostranskemu naobraženju gledališkega igralca. Igralec mora biti človek, kakor vsi drugi, samo bolj polnokrvnen, plamenč in koncentriran. Deklamacija in patos igra najmanjšo vlogo. Copeau je napovedal specializirano odkrito borbo. Ni vsak za vsako vlogo: narava sama postavlja svoje ovire. Copeau pa se ne prestopa trudi, podirati te ovire in jih razširiti. Igralci se počutijo dobro v vseh sedlih in ne smejo jahati samo v enem, temveč najmanj v treh ali štirih, po vseh zahtevah umetnosti. Takih zahtev ne stavi na svoje ljudi nikdo, razen ravnatelj gledališča — Vieux Colombier.

Pripomnil sem že, da na opremo ne polagajo nobene važnosti. Iz iz gole reakcije proti boulevardu. Scena je zgrajena iz stopnic, masivnih sten, stopnic in dur, ki so napravljene iz apna ali mavca. Zaman bi človek iskal kulise, platno in papir. Copeau je leta in leta strdal stremeljenja nekoga slikarja, ki je hotel pred vojno utemeljiti novo estetsko barve. On pozna izvrstno idejo, ki jih nosijo: Max Reinhardt, Fuchs, Litmann in Erier v Nemčiji — Danischeke, Mayerhold in Stanislawski v Rusiji ter Gordoh Craig in Granville Barker v Angliji. On je z dušo in telesom pri gledališču čistega sloga, ki ga je umel na čudovit način združiti z klasicizmom. Ene sama tendenca mu je premala. On je mogočen sintetik, nekateri mu celo pravijo: eklektik. Na prvem mestu pa vidimo je umetnika, sovraznika vsake mašinerije in lova za efekti. Pri njem nima besede tehnik, marveč igralec. Samo igralec.

Program tega edinega gledališča je Copeau zarisal že od vsega početka sam in ostal mu je do danes zvest. Podlaga mu je klasična drama, predvsem Shakespeare, Molière in Racine. Kreative so dosegle umetniško višino, ki je svet še ni videl. V drugi vrsti se dajejo dobra moderna dela različnih smeri. Končno pa dela »mladih«. Copeau ima dobre zveze z avtorji okoli »Nouvelle Revue Française«. Pri tem je marsikaj še nepopolno, v umetniškem pogledu nezrelo. Tako n. pr. »L'oeuvre des Athlètes«, spisal Duhamel, ali pa »Cromede de la Vieille« (Jules Romains). Ravnotako »Le Pauvre sous l'escalier« (Ghéon). Vrhunec moderne umerke umetnosti je dosegel Copeau v Benjamincem »Plaisirs du Hasard« in v Mazaudovem komadu »La folle Journée«. Ta avtor je napisal tudi »Dardanelles«, dragoceni komad iz l. 1914, ki ga je preigrani boulevardni ravnatelj pograbil tik pred nosom g. Copeaua. Njega sedaj posnema marsikateri gledališki podjetnik. Na njem se je uresničil staro-francoski pregovor, da je marsikateri seno, ki ga ni zaslužil. Gospod Copeau se bo že potolažil. Ako se danes Gémier in Sacha Outry nazivata ponosno kot njegova učence, lahko p' vse pravice spregovorijo molitve bretonsk' ribičev: »O gospod, daj nam mnogo rib, da se bomo nasitili, jih prodali in se pustili okrašt.« Slave in zaslug mu ne more nikdo vzeti. V času ko triumfirajo gmetno, neumetniško stališče na celi črti, je on oznanil in praktično uveljavil svoj duhovni ideal.

Delitev spolov?

(Pariška črtica.)

Na vogalu rue Daumon in Boulevard de la Madeleine sem čital sledeče valbilo:

»Velik déjéneur, samo za dame! Gospodom vstop zabranjen!« Kakor je slišati, se hoče francoska žena, Parižanka, z vso odločnostjo maščevati nad moškimi za tisti poraz, ki ji ga je prizadejal njegov neomajni konservativizem na političnem polju. Ker so ji odvzeli volilni listek, se hoče odpovedati celi vrsti skupnih stvari: hoji z roko v roki, na konverzaciji v bioteatru, gledališču in kavarni, na flirt in na — ples.

Začetek je že storjen: Imamo že restavracije, ki so dostopne samo damam. Sledila še bodo gledališča in drugo. Ne pada mi na um, opisovati lice mesta Pariza, če bi ta »reforma« zmagala na celi črti. Ugotavljam le, da je postala iz mnogih razlogov, radi katerih sta zbornica in senat odklonila žensko volilno pravico, naravnost potrebna. Ali vidite tisti parček? Užitek, ne? Prisišujemo le malo njuni konverzaciji, saj sta danes duhovitost in »harmonija duš« nad zemeljskimi dobrinami.

On: »Ali si čitala notico v »Intranu«? Stavim, da je Poincaré osebno...«
Ona: »Ali se moreš, odkrito priznati, navdušiti za spomladanske modele v »L'oeuvre«? Moja prijateljica...«

On (kot kavalir, ki zapušča polje politike): »Res, krasni so uspehi, ki so jih dosegli z gosenci in avtomobili v Sahari. S tehničnega vidika...«

Ona (ki svoje pozicije nikoli ne mara zapustiti): »Moda z Belge-pasovi je že radi tega smešna, ker jo lansira gdč Lucie. Saj veš, tista Lucie, ki nima oku...«

On (nadaljujoč svoje ekspedicijsko potovanje po interesni sferi žensk): »Čudno, da so egiptovskega faraona zopet zaprli v njegovo z zlatom in dijamanti obloženo grobnico. Ali misliš, da gre za pravega...«

Ona (dozdevno se strinjaajo z vzpodbudami prijatelja): »Če se sprejma taka oseba sredi pariškega boulevarda s tako globoko prirežanim bocom, se mora sramovati zadnja midinetka. Sicer si pa oglej to-le damo, ki je levo pred nama...«

On (se hipno ustavi in poslovi),...

Ali ni res: Najbolje je, da pariški moški in ženske gredo za sebe, da ločeno obudejo in se ločeno zabavajo?

Po burni seji zbornice, katero ni razumel razen Parižanov skoro ves ostali svet, sem kramljat z duhovitim Francozom, ki gleda vsako stvar neposredno skozi vzročnost in jo tako pač najbolje spozna.

»Pazite, je rekel: g. Poincaré bo še brej zapustil vladno palačo, kakor si mislimo. Njemu ne bo mogoče, ustreči vsaki želji političnega harlekina, ki mu pravijo Léon Daudet. Vsaj za delj časa to ne bo mogoče. Čitajte samo prozo y »Action française«.

Nisem docela razumel.
»Saj veste, kaj je hotel povedati g. Berthon, ko je govoril nekaj o »izsiljevanju«. Dejstva pa le ostanejo. Po desetletjih se sliši v francoski politiki znani glas: »Cherchez la Femme«. Ne: femme, z malo začetno črko. Mi smo postali republikanski, ali po francosko: malomeščanski. Več ne smem povedati, pa saj me razumete...« Jaz ne vem, da-li me razume čitatelj. Jasneje se tu di jaz ne morem izraziti.

A. P.

lir, ki sem mu jih stisnil pri vstopu. Res žalostno!!!

— Pardon, monsieur. Prosim soli...
— A... jaz... toda... natakari!
— Tu, za jedilnim listom, monsieur... Merci!

— Monsieur želi?
— Mir, mon ami, mir!

Ta natakari mi gre na živce.

Vendar se potopim v globoko sanjarenje pričakujoč naslednje jedi.

Danes jutraj sem bil še v Benetkah med gondolami, tisočih golobov in brezštevlinimi mostovi. V duhu si predstavljam v poeziji, s katero človek lepša vse stvari, katere ljubi, stare palače, ki se dvigajo iz vode, z marmornatimi vrati, rožnato pobarvane in osivele od starosti; ozke in temne ulice, ki jih razsvetljujejo mimoidoče mlade deklice v črnem šalu, dišeče po jasmínu in posejanem s cvetkami; v njih pogledu najdemo ono melanholijo južnih žena, pa tudi odseve poltene čistosti, ki učijo njih kožo bolj blede, njih oči bolj svetle in ulico bolj lepo.

Ure miru, v katerih se naslajajo pesnikove misli. Sanje... sedaj, ko je vse končano. Spomnim se na večer »serenate« na Canal Grande, ko sem ležal v gondoli...

— Malo gorčice, signor?

Gotovo je dobil ta natakari od mladega Jugoslovena dvakrat večjo napitnino kot od mene...

Moj duh se sedaj zanima za jedi, ki hodijo od mize do mize ob ropotu posode.

Lunch se končava, ko se bližamo

Milano, kjer mora moj sopotnik izstopiti. On zgine, jaz se pa veselim.

Željno naročim en shery — brandy. Svetlosivi kostum zahteva zeleno char-treuse. Igra cigaret. Dim, iz katerega izhaja vonj nikotina in jantara, se dviga v lahkih kolobarčkih. Likar gre v glavo. Besede brez vsakega pomena nam silijo na ušnice.

Skoraj soparno je. Z naglim sunkom odprem okno.

Led je prebit...

Prijateljsko se pogovarjava.

— Vstopila sem v Benetkah in grem v Ženevo.

— Madame ste Švicarka?

— Da, iz Ženeve...

— Poznam, to je krasno mesto.

— Kako vam ugaja Italija, monsieur?

— Izborna.

Gledam jo dolgo...

— Da... toda, kaj pa odnašate iz te lepe dežele?

— Cigare, madame, cigare.

— Ne... hočem reči, kakšni so vaši trenutni utisi?

— Prav lepi, kot vedno, da kot vedno. Če človek odhaja so utisi najboljši.

Če je bila pokrajina lepa — se je človek spominja v ljubkih besedah. Če je bila grda — je vesel, da jo zapušča.

Odpotovati se pravi vedno na novo živeti. Razen... razen, če človek ne zapusti za seboj malo svojega in precej svojih misli. Potem je odpotovati hol, mala bol...

— Vi ste sentimentalni?

— Morda.

— !!!

— !!!

— Vračam se v svoj oddelek, ali greste?

— Sledim vam, chère madame.

Spet sva v ozkem hodniku.

— Rad bi vas spet videl pri večerji.

Ali vas snem?

— Vi ste flirt, že vidim.

— Jaz sem iskren.

— Na svidenje torej danes zvečer.

— Bonsoir ami.

— Bonsoir madame.

— Imenovala sem vas »mon ami«

in niste bili tako bedasti, da bi ga bili spet uporabili pri svojem pozdravu.

Imam torej opraviti z duhovitim človekom, to je lepo. Misliha sem na rajno blebetanje danes jutraj, da dolgo sem misliha na to. Mislim, da sem uganila vašo dušo; ima ljubko narav, da, dal hočete, bodiva prav dobra prijateljica in zaupalva si ob tej uri; potrebo imam čutiti tik poleg sebe malo nežnega prijateljstva... Prijatelj, dajte mi to redko stvar. Četudi samo začasno... ali hočete?

Jaz sem začuden, zmešan, izgubim vso ozirnost in v prihajajoči poltemi poljubim roko, ki se proži.

Govoriva o vsem in vendar o ničemer. Govoriva... Dim njene cigarete se vrtil po zraku, dim njene cigarete ga doseže in strneta se v isti oblak.

— Imenitne, te vaše cigarete.

— Res? (in zaupno): po meji bom tako srečen in vam jih ponudil par sto, spretno sem jih skril na dnu svojega

kovčka. Da, velik kadilec sem, to je moj greh. Imam tudi tristo cigar seboj.

— Grdobal

— O ne, poslušajte, jaz...

— Pogledite, Simphon je že tu.

— Kmalu smo na meji.

— In tam je tudi carinsko pregledovanje.

— You naughty girl.

— Nimate ničesar zacariniti, signor?

— Prav ničesar, mon ami.

— Pardon... Monsieur ima par sto cigaret in tristo cigar.

— Jaz...

— Naprej, odprite!

Carinik zmeče na kup moje perilo in par knjig na klop in potegne iz skrivališča znamenite sive škatle. S prijaznim nasmehom se zahvali mladi sosed, ki resno prisostuje kot pričča.

Lepo sem ga polomil!

Konfiskacija. Zaslišanje. Tisoč lir kazni.

Plačam!

— Madame, jaz...

— Tu imate tisoč lir, cher monsieur.

— Toda...

— Vidite, da sem zmešana. Predvsem nikar ne mislite, da sem detektivinja, tihotapka sem. Sedaj pa, ko smo daleč od meje, vas prosim, občudujte, signor...

S sunkom odpre svoj plašč, dvigne svoje kriko: njeno telo je zavito v beneške čipke za bajno vsoto.

— Oprostite mi, ami, rabila sem so-

krivca, da se ni pozornost obrnila na mojo malenkostno osebnost. Igrati ste vašo vlogo izborna. Moje prijateljstvo do vas se je pa tudi povečalo. Poljubite mi roko, dragi tovariš...

Moje ušnice se smejijo zabavno, potem se pa v ljubezni sklonijo na tenke prste.

Svoj beneški robec pusti pasti na tla...

Uljudno ga pobere.

Kresna.

Janez Krstnik je šel sinoči mimo naših sej

in mimo naših koč;

oziral se je in blagoslavljal:

in povsod ob durih in ob oknih

so cvetovi zaduheli,

Gospodarska politika.

Gospodarska in finančna kriza v Zedinjenih državah

VZROK NOTRANJE KRIZE.

V stari Evropi se je govorilo, da bo-
rešajo Zedinjene države na nekaki »av-
ritas«. Ta nenavaden izraz naj bi ozna-
čal, da je Amerika prenasajena z zlatom,
da trpi na akutnem zastrupljenju z zla-
tom. Ne tako moralno, kakor gospo-
darsko. To stanje je bilo povsem novo,
njegovi simptomi v narodnogospodarski
vedi so dosedaj še popolnoma neraz-
iskani. Kvečjemu je bilo opaziti kot zna-
čilno, da so evropske države, ki so bile
poprej pridne kupovalce v Ameriki,
skoro popolnoma prenehale uvažati iz
Amerike gotove fabrikate in celo suro-
vine, dočim so skušale z vsemi sredstvi,
med katerimi je igrala gotovo vlogo tudi
takozvana »dumping«, spraviti svoje
lastne fabrikate na ameriški trg. Gospo-
darski teoretični Zedinjenih držav smat-
rajo ta pojav za glavni vzrok velike
notranje krize leta 1920, ki je uničila
mnogo milijonov eksistenc onstran oce-
ana, ali, kar je tam enako važno, obso-
dila jih v trajno revščino. Nato je sledil
čas sicer počasnega, toda trajnega gos-
podarskega izboljšavanja, evropska in-
dustrija je očividno računala na kratko
trajanje svetovne krize in vsled tega de-
lala kratkoročno politiko, kar naj bi tu
pomenilo, da ni smatrala za potrebno,
založiti se za dlje časa s potrebnimi su-
rovinami. Posledica tega je bila vedno
občutnejša ameriška konkurenca na ev-
ropskem trgu, za kar jo je posebno vspo-
sobilo bogastvo na cenenih in prvost-
nih surovinah in nizkih delavskih pla-
hah. Politični vpliv te gospodarske konjuk-
ture se je uveljavil na najneprijetnejši
način v tej smeri, da se je Amerika pri-
čela vedno bolj odtegovati evropskim
razmeram in zmedam, da je vedno bolj
ugašal glas iz »bele hiše« v Washing-
tonu, ki je donel leta 1920 še glasno in
upolno. Na drugi strani se je zbiralo
v velikih finančnih kotlih, ki so jih
predstavljali tajni domači trusti, mnogo
nepotrebnega kapitala, ki je zahteval
udejstevovanja: Tako so nastali veliki
projekti, »sanirati« evropski kaos na en-
mah z velikim ameriškim posojilom.
Ameriški bankirji so potovali križem
Evrope, se mnogo in zelo radi razgova-
jali s pomembnejšimi politiki in finan-
niki ter so se izražali o možnosti po-
svojiti prav optimistično in so se končno
vrnili domov. Evropske vlade so napra-
vile napake, ki jo napravi vsak obupa-
nec: uravnale so vse svoje zadržane,
vso svojo politiko na to upanje, ki naj bi
odstranilo vse težoke, kakor kaka ča-
robna zlata palica. Reparacijski in sana-
cijski načrti so sledili drug drugemu,
razne konference so se vrstile kakor
brumni prazniki, in vse je temeljilo na
zibajoči se podlagi ameriškega zlatega
posojila.

POSLEDICE PREŽIVANEGA STAVBNEGA DELOVANJA.

Potem pa je prišlo iztreenje, bo-
lestno, skoro neverjetno. Ameriški de-
narni trg je vedno bolj utrpeval in na-
enkrat so izostali tudi gotovo neobvezni
porazgovori. Nekaj evropskih finančni-
kov se je potrudilo v Ameriko, da pre-
studirajo gospodarski problem na licu
mesta. Ti so se sedaj vrnili; njihovo po-
ročilo je naravnost porazno. Iz obsežne
študije pariške »Société des études et
des informations économiques« poda-
jam samo kratek izvleček in sicer v
glavem glede v Ameriki tako zelo va-
žnega stavbenega trga.

Tone Gaspari:

Po kresu.

Ko je plamen kresa ugasnil, so pri-
lezli počasi in previdno iz rosne trave
škratje. Po kolenih so se priplazili h
kresu in tihno posedli okrog. Najmanjši
je nosil zlato krono na osiveli glavi.
Dvignil je kazalec, pokazal krono in
svečano dejal:

»Nocoj je šestdeseti kresni večer,
odkar vam kraljujem. Lepe čase sem
vzel med vami; bili ste mi vedno zvesti
in vdani. Pa leta so hitro pretekla; oči
so mi lepe pešati. Nocoj skoro ne bi bil
videl kresnice, ki mi je prišla naznanje-
vat, da so ljudje zapustili kres. Trikrat
me je obletela, trikrat mi je posvetila
njena lučka mimo obraza; šele četrtri-
sem se ozrl in ji prikimal. Nocoj ne bo-
mo prepevali in plesali ob ugašajočem
kresu, zakaj voliti morate meni nasled-
nika. Volite dobro, da ostane v rodu
škratov sloga in edinstvo! Po volitvi pa
razodinem novemu kralju skrivnost, ki
jo nosim s seboj tajno in tihno že 60 let.«

Odsklajal se je škrat Repek in po-
maknil rdečo čepico s čela, rekoč:

»Bratje! Kralj Dobrin je nesebično in
pravično delil svojo vladarsko oblast.
Spominimo se, kako je modro razsojal
prepire med nami; spominimo se, kako
nam je pošteno odkazoval zemljišča v
deteljnih njivah; spominimo se, kako je
skrbel za naše zdravje, ko je v vsej naši
zemlji ukazal zbirati sladkih in grenkih
korenin; spominimo se tudi, kako nam
je pripravil po trdem delu zabav in ve-

»Prebivalstva se je polastila pravca-
ta stavbena besnost. Leta 1922 so bile
od skrajnosti prenapete vse industrije,
vse delavne moči. Nastale so ogromne
stavbe, cela mesta so zrastle iz tal in
načrt za 1923 je predvideval še gigant-
nejše nove stavbe.

Toda že so se zbrale bolezenske sno-
vi. Organizem, ki je postal vsled vojne
občutljiv, take preizkušnje moči ni pre-
nesel. Med tem, ko so bile oči celega
sveta obrnjene na dogdke v Poruhiju,
se je pripravljala, skoro neopazno, v
Ameriki velika kriza. Prvi znaki so
bili vedno občutljivejša naraščajoča dra-
ginja, najprej pri stavbnem materialu,
po katerem se je silno povpraševalo,
kmalu pa pri vseh potrebnih dnevne-
ga življenja. Se vedno prezaposleno de-
lavstvo je nastopilo s plačilnimi zahte-
vami, kar je bil od leta 1919 nezasiščen
dogodek. Pričele so stavke, ki so jih
mogli končati delodajalci vsled pomani-
kanja izučenih moči samo s tem, da so
popolnoma ugodili delavstvu. V Chic-
n, pr. zaslužni izučen zidar dnevno 15 do-
larjev, in vendar grozi tamkaj ponovna,
zelo nevarna stavka.

V tem trenutku se kažejo prve po-
sledice one nezdruge hausse. Na široki
podlagi nastopa prodajna kriza. Kupna
moč mas izginja. Kreditne zahteve na
velike finančne institucije so ogromne.
Tekoči denar je dobiti vedno težje. Niti
to ni izključeno, da se bo morala zvišati
obrestna mera. V drugem trimeslju le-
ta 1923 so dosegle oblastveno dovolje-
ne nove stavbe samo 59% v prvem tri-
meslju začetih. Za resnost položaja je
pomemben tudi nedavni sklep »Celokup-
nega stavbnega sveta« Zedinjenih držav,
ki priporoča vsem podjetnikom,
naj ne začno do jeseni z nobeno novo
stavbo.

Prvič od leta 1914 je postala mese-
čna trgovska bilanca za prve štiri me-
sece tekočega leta na najmanj 50 milio-
nov dolarjev številka, ki zadobi svoj
pravi pomen šele tedaj, če se jo primerja
z ogromnimi preostanki poslednjih let.

NEMOŽNOST MEDNARODNEGA POSOJILA.

Navedeno študijsko poročilo pove
tudi marsikaj zanimivega o vzrokih te
krize, ki se je pojavila tako nenadoma,
toda nas Evropejce zadevajo mnogo
bolj posledice utrpenja kapitala na
ameriškem denarnem trgu. Veliko med-
narodno posojilo, kakršno je bilo do se-
daj izrečno ali ne pripoznano podlaga
vsakega reparacijskega ali sanacijskega
načrta, je postalo nemogoče, vsaj za do-
gledno dobo. Zadnja nemška nota, ki naj
bi bila po novem mnenju samo dopol-
nilo prve, se tudi odreka »velikemu«
posojilu in sicer za okroglo štiri leta, do
julija 1927. V onih pariških krogih, ki so
v najtesnejši zvezi z ameriškim denar-
nim trgom, prevladuje mnenje, da je tu-
di ta termin preuranjen. Ravno te fi-
nančne avtoritete so mnenja, da se za-
enkrat ne more najeti tudi manjšega po-
sojila, kakršno ima nemška nota kot
možec predpogoja.

PREOKRET V AMERIŠKI POLITIKI.

Svojevrsna zagatka leži v činjenici,
da se je oklepal v času, ko so bile mo-
gočne finančne sile proste, politični de-
partment odstran velikega oceana s po-
sebnostjo »izolirne teorije« in odklanjal skoro tesnoročno vsako
vmešavanje v evropske zmede. Ko pa
se je sedaj list obrnil, ko kaže gospo-

darski položaj popolnoma drugo lice, se
je pričelo uveljavljati v Ameriki po-
membeno politično gibanje, ki izhaja od
demokratov in zahteva aktivno pose-
ganje Zedinjenih držav v Evropo.

Ta tragika učinkuje dvojno neprijet-
no, ker prevladuje pri prizadetih drža-
vah in narodih Evrope čut, da so te države
s politiko prenasajene. Kaj bi mo-
gel koristiti v najboljšem slučaju ameri-
ški veto ali ameriška privolitve? Tak-
tično silno malo, diplomatično prav nič.
S političnega stališča smatramo, da bo
stara Evropa, kakor leta 1918 in 1919,
mlado Ameriko mnogo nadkriljevala.
Kar morejo storiti Zedinjene države, je
to: prispevati k rešitvi gospodarskega
problema. Za to pa so sedaj izgledi ta-
ko zelo neugodni, kakor je sploh mogo-
če. Kdo pokaže Evropi pot k samopo-
moči?

Usoda poljske marke.

Poljska marka je sledila nemški.
Zadnja borzna poročila izkazujejo njen
naravnost katastrofalen padec. V torek
zjutraj, kmalu po otvoritvi efektne bor-
ze, je prišla na borzo odredba finan-
nega ministra, katera je ustavila delo-
vanje vseh deviznih borz v vsej Polji-
ski. Že radi te energične in nenavad-
ne odredbe je lahko sklepati, kako sil-
na mora biti katastrofa poljske marke,
da je bil poljski finančni minister pri-
slihen, izdati poleg drugih, nič manj
energичnih in ostrih odredb tudi to. Na
ta način skuša poljsko finančno minist-
rstvo ovirati valutno špekulacijo.

Vse te odredbe seveda niso ostale
brez vpliva na denarni trg. Takozvana
»črna borza« je takoj reagirala na te
odredbe na ta način, da je poskočil do-
lar na vrtočlovo višino nad 180.000, kar
se celo v Nemčiji še ni zgodilo. Sicer
je tudi tu še tekom istega dneva do-
lar nazadoval na 115.000, vendar je tu-
di to vsota, ki jo je težko opravičiti.
Gotovo je, da takozvana »črna borza«
ni merilo ponudbe in povpraševanja,
temveč čisto navadna grupa špekulan-
tov, ki pa je, ravno tako kakor legiti-
mna borza, prav občutna za vsak va-
žnejši dogodek na valutnem trgu.

Vpliv pa se ni pokazal samo na »črni
borzi«, temveč tudi na vseh denarnih
tržiščih, zlasti v inozemstvu. Ta vpliv
se je izražal naravno v še večjem pa-
danju poljske marke, zlasti še, ker je
vlada zaslepa vse devizne zaloge v
bankah ter je tudi bankam prepoveda-
la do nadaljnjega vsako devizno trgo-
vino. Čuli so se tudi glasovi, da od-
stopi sedanji finančni minister Grabski
in da ga nadomesti ali biviši finančni
minister Michalski ali poslanec Wier-
bicki. Tudi te vesti niso ostale brez
vpliva na marko.

Kaj je pravzaprav zakrivilo kata-
strofo poljske marke, ni težko uganiti.
Poljska marka nazaduje zadnje dni ravo-
no tako, kakor nemška; obe državi sta
v tesnih gospodarskih odnosih. Fi-
nančna in gospodarska kriza v Nemčiji
je izzvala krizo tudi v Poljski, katere
organizem je za te vrste težke kata-
strofe mnogo občutljivejši in manj od-
poren, kakor nemški. Vpliv gospodarske
krize na Nemško na finančnogospo-
darsko situacijo Poljske je zlasti
močan radi zelo razvitih trgovinskih od-
nosov med obema državama. Saj iz-
važajo Poljska najmanj 70 odstotkov vseh
izvoznih produktov v Nemčijo in na
drugi strani uvažajo iz Nemčije 40 od-
stotkov vsega svojega uvoza. Nemčija
pa je postala v zadnjem času radi traj-
ne in občutne krize glede kupne moči
silno oslabiljena. Razven tega izpodbija

inozemska tržišča, kar je mnogo ce-
nejše.

Tako nekako se je izjavil tudi polji-
ski finančni minister o vzrokih padca
marke. Z njegovim naziranjem se v
glavem strinja večina vseh finan-
čnikov na Poljskem, ki povdarjajo zlasti
nevdružne razmere pri izvozu in pa ve-
liko nesorazmerje med državnimi iz-
datki in dohodki. Nemalo je zakrivil ka-
tastrofo marke stroj za tiskanje ban-
kovecev, ki deluje z silno brzino. Veliko
nezaupanje je vzbudila v vseh inozem-
skih finančnih krogih odredba poljske
vlade, s katero je ta omejila dispozi-
cijsko pravico nad valutami, deponirani-
mi pri inozemskih bankah. Emisija zla-
tih poljskih zakladnic je povzročila le
še večjo zadolženost države, vsled česar
je postalo nesorazmerje med dohodki
in izdatki še večje, kar je pri mali šted-
ljivosti poljskega gospodarstva izdaten
vzrok za nazadovanje poljske valute.

Neprilike v Romuniji.

Romunom morda največ škoduje to,
da so uverjeni, da je njihova država
najbogatejša na prirodnih bogastvih in
da ima radi tega najlepše in najgosto-
veje predpogoje gospodarskega na-
predka in ozdravljenja. Vsaj velik del
romunskega prebivalstva živi v tem
mnenju in zlasti velik del odločujočih
politikov.

Romunija ima v resnici vse predpo-
goje čim najhitrejšega gospodarskega sa-
nacije in napredka. Po vojni je postala
veliko večja, dasiravno se njen vpliv
na mednarodno politiko ni povečal v
taki meri, kakor njeno ozemlje. Kot
agrarna država pridelava Romunija pre-
cej več, kakor pa potrebuje doma, radi
česar je višek na razpolago za izvoz.
Ima ogromna bogastva v zemlji, zlasti
petrolej in prav lepo razvito industrijo.
Če vse to upoštevamo, potem se mo-
ramo čuditi, zakaj ima ravno ta bogata
država toliko težav s svojo valuto in s
svojim gospodarstvom sploh.

Vendar pravzaprav ni čudno, da Ro-
munija kljub svojim bogastvom ne mo-
re preko težav, ki jih je povzročila nje-
nemu gospodarstvu, — kakor sicer tu-
di mnogim drugim, — svetovna vojna.
Notranje razmere in pa ono zgoraj
omenjeno prepričanje, da je za Romu-
nijo lahko delo premagati težoke po-
vojne gospodarstva, to so največji
zadržki.

Znane so politične zmede v Romu-
niji. Dve stranki sta, ki se v glavnem
vrstijo v vladi države, liberali in kon-
servativci. Kadar je ena stranka na
vladi, si skuša čimbolj utrditi svoj po-
ložaj in kriči o korupciji in brezobzir-
nosti druge stranke, kadar pa pride na
vrh druga, dela isto. V novejšem času
so se sicer pojavile in tudi že močno
ojačile nekatere nove stranke, vendar
do odločilnega vpliva v doglednem ča-
su ne bodo prišle, kvečjemu bo postala
potrebna kaka širša koalicija. Te raz-
mere naravno ne morejo vplivati na
romunsko gospodarstvo v dobrem smi-
slu. Inozemstvo je za take vrste stvari
preveč občutljivo. Podobno je tudi v
romunski industriji, kateri manjka do-
bre organizacije. Faktorji, ki vodijo to
industrijo, od katerih odvisi gospodarski
napredek in dobrobit naroda, imajo
sicer dobro voljo, toda vsled nezadost-
ne organizacije je uprava industrije pre-
težno zelo slaba. Tudi vzrok, ki ne mo-
re vplivati ugodno na gospodarstvo. Je
pa še nekaj.

Romunska vlada se je odločila za
deflacijsko politiko, o kateri se je pre-
pričala, da vodi po najgotovejši poti do
ozdravljenja. Deflacijska politika pa po-

vzroča pomanjkanje gotovine. Tudi v
Romuniji je pomanjkanje gotovine ob-
čutno, industrija kljub dobri volji ne
more naprej, opaziti je semtertja celo
korake nazaj. Potreba po kapitalu je
velika in tu bi mogel izdatno pomagati
inozemski kapital, katerega bi na mno-
gih krajih sprejeli z odprtimi rokami.
Toda ravno tu je opaziti škodljivi vpliv
omenjenega prepričanja, da bo Romu-
nija s svojimi lastnimi močmi kmalu ure-
dila in sanirala svoje gospodarstvo. Pot
deflacijske politike je brezdvoma prava
pot k temu cilju, ni pa prav, da dela
romunska vlada težoke tujemu kapita-
lu pri udeleževanju v romunski in-
dustriji. Saj kake raznaroditve se ni
bati, dovolj čuječa vlada to vedno lahko
prepreči.

So pa še druge težave, ki ogrožajo
romunsko gospodarstvo in mu otežo-
čajo hitro konsolidacijo. Vsled povoj-
nih valutnih izprememb in težav, ki so
jih te povzročile, so zabredli romunski
trgovci v večje ali manjše plačilne tež-
kote. Kmalu se je pričelo v Romuniji
radi tega govoriti o moratoriju. Te go-
vorice so pa naravno kakor bencin v
ogni, inozemstvo je postalo v še večji
meri nezaupljivo in to v dvojni meri.
Prvič zato, ker so smatrali govorice o
moratoriju za dokaz, da romunsko gos-
podarstvo kljub vsem prirodnim boga-
stvom nazaduje, drugič pa zato, ker se
je vsak inozemec bal, da izgubi svoje
terjatve v Romuniji, oziroma da bo mo-
ral radi moratorija čakati na izplačilo
nedogleden čas, kar je za trgovca sko-
ro enako izgubi.

Vlada se je posvetovala z interesen-
ti o tem vprašanju in je uvidela, kako
škodo bi Romuniji povzročil moratorij.
Zato ga sicer ni odredila, izdala pa je
nekako naredbo, po kateri smejo sod-
niki v vsakem posameznem upošteva-
nju vrednem slučaju dovoliti odlog pla-
čila. To sicer še ni moratorij, vplivalo
pa je slično njemu na mnenje o romu-
nskem gospodarstvu v inozemstvu.
In to mnenje pomeni precej, kar je bilo
tako opaziti v še večjem nazadovanju
romunske valute. Poleg tega pa niso
storili romunski trgovci, ki imajo trgo-
vinske zveze z inozemstvom, sami
prav ničesar, da na primeren način ure-
dijo svoje odnose z inozemskimi up-
niki. To skrb mirno prepuščajo vladi.

Naravno, da gospodarski položaj pri
takih razmerah ne more biti rožnat. Se-
daj se vrše v vladnih krogih posveto-
vanja, oziroma se je že sklenilo, ome-
jiti uvoz, ki naj bi bil posled dovoljen
samo za one predmete, ki so neobhod-
no potrebni, katerih pa ne producira
Romunija doma. Poleg tega manevra
namerava romunska vlada začeti ener-
gično akcijo za stabiliziranje leja.

Toda to so najbrž samo načrti. Do-
kler Romunija ne uredi svojih notranjih
razmer, dokler ne izboljša svojega pro-
meta, predvsem pa, dokler ne uredi in
dvigne svojega izvoza, tako petroleja,
kakor tudi ostalih industrijskih in po-
jedelskih produktov, ne more računa-
ti z izboljšanjem gospodarstva. Kakor
rečeno, imajo sicer Romuni dobro vo-
ljo, da si izboljšajo svoje gospodarstvo,
manjka pa jim prave organizacije. Zato
se jim tudi ne bo tako brž posrečilo,
doseči svojega cilja, zlasti še, če se bo-
do tako trdovratno in presomazavest-
no branili inozemske pomoči.

× Dohodki pri takсах. Od maja leta
1922 pa do 10. junija 1923 je imela naša država
pri takсах 14.887.832,28 dinarjev do-
hodkov.

× Carinski dohodki v prvi dekadi ju-
nija so znašali po izkazu generalne direk-
cije carin 1.122.160,015 dinarjev.

vzpel, dvignil roke in pokazal na
nebo:

»Zvezde tonejo! Vile v šumah bodo
kmalu vstale, da pridejo buditi jutranjo
zarjo. Vstala bo tudi kraljica vil, mla-
da Lepotica, ki mi je pred šestdesetimi
leti sporočila tajno naših bogov in šun;

tedaj mi je zabranila razkriti vam,
bratje, to tajno, rekoč: »Kadar boš
spregovoril o tem celemu rodu škra-
tov, tedaj doseže nas, vile, žalost in
skrb. To skrivnost sporočajte od kra-
lja do kralja vse do tedaj, ko ne bo
več vile Lepotice na zemlji. Tedaj pa,
ko zatisnem jaz oči, tedaj naj zve mo-
je sporočilo ves rod škrtov.« Tako
mi je govorila Lepotica. Jaz se sta-
ram, pešam, a Lepotica je vedno mlaj-
ša, vedno lepša...»

Škratje so povesili glave. Nihče ni
mogel do besede. In spregovoril je še
kralj Dobrin:

»Bratje, Lepotica je pristavila tudi,
da bo tistega kralja, ki razodene škra-
tom skrivnost pred njeno smrtjo, zade-
la huda nesreča.«

Zavladala je med škrti tišina, da
se je čulo le tesno dihanje. Grošek je
onemel, Repek je stisnil v bolesi ust-
nice. Dobrin pa je zlezal v gube, da
se je skoro dotikal s čelom kolen.

Ko je pa priplavala prva jutranja
meglica mimo kresa, tedaj se je spet
vzdramil kralj Dobrin, vstal ter odlo-
čno in svečano razglasil:

»Lepotica, oprosti, da razkrivam
škratom tvoje besede...«

»Joj tebi, kralj! Ne govori!« so milo
zaposlili škratje.

»Bratje, Lepotica je dejala: Ob ro-
bu gozda, ki se vzpenja kraj naše de-
telne njive, samuje skala. Udarite na
to skalo tisto jutro po kresu s svežo
praproto; ostrmili boste!«

Komaj je kralj Dobrin izgovoril
zadnjo besedo, se je utrnula na vzhod-
nem nebu zadnja zvezda. Od gozda
sem je priplavala gosta megla in zavi-
la škrate v svoj plašč, da niso videli
drug drugega. Iz doline so začuli milo
vzdihovanje.

Polegoma se je megla razredčila.
Škratje so si pomencali oči, oj, nesre-
ča! Kralj Dobrin je ležal na zemlji ves
bled, okrog njegovega vratu pa se je
odvijal zadnji, najgostejši oblak megle.
Skočili so vsi h kralju, ga dramili in
obupno klicali; toda kralj Dobrin je bil
mrtev.

Poklekli so škratje ob mrtvem
kralju in sneli čepice. Hladna sapa je
potegnila preko polja, na vzhodu pa je
zažarel prvi blede trak jutranje zore...

Vstal je škrat Grošek, utrgal ob ro-
bu gozda svežo praproto, se vzpel urno
do skale ter udaril po njej. Čudo ne-
beško! Skala se je odprla kakor okno;
bela stezica je vodila v odprtino in da-
lje pod zemljo.

Tedaj je še enkrat priplavala k ro-
bu gozda meglica; iz nje se je izmota-
la prelepa vila Lepotica ter spregova-
rila:

»Škratje! V tej zemeljski duplini je
krajstvo, kakršnega ne premorejo vsi

kralji na svetu. Stene se bleščijo v sre-
bru, s stropa vise luči v najdragocenej-
ših biserih in demantih, ob stenah pa
vreje studenci čistega zlata... Vse to
je vaše; odslej ne boste več trpeli po-
manjkanja vrhu zemlje. Pod zemljo bo
vaše kraljestvo; tam boste živeli več-
no sredi največjih zakladov v miru,
slogi in zadovoljnosti!

Vaš kralj je mrtev. Tudi nas, vile, je
dohitela nesreča: vse moje sestre so se
spremenile v jelše in vrbe ob potokih;
jaz pa bom odslej begala kot meglica po
naših logih brez pokoja...«

In Lepotica je obšla megla. Škratje
so klicali njeno ime in hiteli za meglico,
ki je že izginjala; niso je mogli dohiteti.
Ko je vzšlo solnce, se je meglica po-
topila v dolini v potok. V duplini se je
tedaj iskreče zasvetilo in zašumeli so
zlati vrelci. Škratje so dvignili nalah-
ko mrtvega kralja in ga odnesli skozi
odprtino v svoje biserne dvorane —

Kdo neki more ustaviti Ruse v njih
globoki in spretni politiki? Že 23 let to
neprestano ponavljam: Francija in An-
glija. Samo ti dve lahko uravnovešata
usodo, če usoda ni nepremagljiva. Fran-
cija ter Anglija ne smeta premissljati, ali
v tem in onem nimata prav: Zložno mo-
rata korakati, da ustaviš počasno in
neprestano prodiranje, ki se skuša raz-
prostriti od Pruta na Donavo, od Do-
nave na Balkan, od Balkana do Bos-
pora.

Thiers, Pismo angleškemu poslancu El-
licu, 1853

Vsebovnik Mihajlovič Garšin:

Nadežda Nikolajevna.

Roman.

Nadaljevanje.

— Premišljujem, koliko mnenj in vprašanj boste morali poslušati! — je nadaljevala — kdo je ona? Odkod ste jo vzeli? In izpraševali bodo ljudje, ki vedo, kdo sem in odkod me je bilo mogoče vzeti.

— Nadežda Nikolajevna...

— Vi se niste zgnusili nad mano, Andrej Nikolajevič, vi in moj dragi Semčik: vidva sta gledala name kot na človeka... To se je zgodilo prvokrat po treh letih. Niti verjeti nisem mogla... Ali veste, zakaj sem vam ušla? Misli sem, (oprostite mi) misli sem, da ste kakor vsi drugi. Misli sem: glej tudi jaz, moje lice, moje telo more nečemu koristiti, in zavo sem prišla k vam. Slika se je bližala koncu, vi ste bili z mano vlijudni, a jaz že zdavnaj nisem bila navajena takega obnašanja in nisem mogla verjeti. Nisem hotela občutiti še tega udarca, zakaj zelo, zelo bi me bolelo...

Sedla je na velik naslonjač in si pokrila oči s robcem.

— Oprostite mi, — je nadaljevala. — Nisem vam verjela. Z grozo sem pričakovala minute, ko me boste tudi vi slednjič pogledali s pogledom, ki sem se ga že docela privadila v treh letih; kajti nihče ni v teh treh letih gledal name drugače...

Prenehala je; obraz se ji je krčevito raztegnil

in ustnice so ji vztrepetale. Gledala je v daljen kot sobe, kakor da tam vidi.

— Bil je eden, samo eden, ki me ni gledal tako, kakor vsi... in ne tako kot vi. A jaz...

Midva s Helfreichom sva jo poslušala s prita-jenim dihom.

— A jaz sem ga ubila... izgovori komaj slišno.

In strašen naval obupa jo obviada, strašen klic se ji izvije iz njenih izmučenih prsi. V žalostnem, skoraj otroškem ihtenju sklone glavo.

XV.

Iz Bezsonovega dnevnika.

Počakal bom, kaj bo. Nedavno sem bil tam in sem jih videl skupaj. Vsa sila volje, ki jo imam, je bila premajhna, da bi mogel še nadalje prenašati to, krinko ravnodušnosti in vlijudnosti, ki sem si jo nadel. Čutil sem, da jo bom, če ostanem tam še četrt ure, vrgel raz sebe in pokazal svoje pravo lice.

Te ženske ni mogoče spoznati. Poznam jo že tri leta in sem se privadil videti v njej to, kar je bila ves ta čas. Sedaj pa vidim izpremembo, ki se je izvršila v njej, ne razumem je in ne vem, da li je tudi resnična, ali pa je samo vloga, ki jo bo potem to nesrečno bitje, navajeno varati sebe in druge, spretno odigralo.

Ničesar nisem razumel v njenem medseboj-nem razmerju. Ne vem niti tega, je li postala njegova ljubica. Zdi se mi nekako, da ne. In če je to res, potem je Nada spretnejša, kakor sem mislil. Kaj hoče? Postati njegova žena?

Prečital sem teh par vrstic in videl, da je vse, kar je tu zapisano, neresnica, razen tega, da se je Nadežda premenila. Pred tremi leti sem videl v njej nekaj ne povsem običajnega, nekaj, kar redko-kdaj srečamo pri ženskah v takem položaju. Malo da nisem sam prevzel vloge rešitelja, ki jo Lopatin sedaj velikodušno igra. A bil sem tedaj pametnejši, kakor je sedaj ona: vedel sem, da iz tega ne bo nič, in sem odstopil, ne da bi bil poizkušal. Njena narava je predstavljala razen običajnih zaprek v tej za-devi še eno posebno: to je bila njena trdovratnost in nesramnost. Izprevidel sem, da bi mahnila z roko na vse in se protivila pri prvem poizkusu. Zato ga nisem napravil.

Je li to storil Lopatin? Ne vem. Vidim samo, da te ženske ni mogoče izpregledati. Da je zavrgla svoje prejšnje življenje, — vem zagotovo. Preselila se je v neko sobico, kamor ne pripušča niti Helf-reicha, niti tega rešitelja, zahaja k njemu na seanse in razen tega šiva. Živi zelo bedno. Podobna je pi-jancu, ki se je zaklel, da ne bo več pil. Ali bo vzdr-žala? Ali ji bo pomagal pri tem ta sentimentalni artist, ki še ni videl življenja in ničesar razumel v njem?

Včeraj sem napisal materi obširno pismo. Go-tovo bo storila vse tako, kakor želim. — Ženske se rade vmešavajo v podobne zadeve — in pove-dala vse Sofiji Nikolajevni. Mogoče ga bo to rešilo.

Rešiti ga! Čemu se toliko brigam za njegovo rešitev? Prvikrat v življenju sem tako globoko za-interesiran pri tujih stvareh. Ali mi mar ni vseeno, da li se Lopatin zedinil s to žensko ali ne, da jo li izkoplje iz blata ali se sam pogrezne vanj in si v

brezplodnih poizkusih razbije življenje, uniči in za-kopje svoj talent? Nisem navajen brskati po svoji duši; prvič v življenju moram globlje brskati vanjo in podrobno analizirati svoja čustva. Ne morem razumeti, kaj se vrši sedaj v moji duši in kaj me sili, da mučim samega sebe. Misli sem (tudi sedaj mislim), da je to le nesebična želja po odvrnitvi velike nesreče od človeka, ki ga ljubim... Ako na-tanko prisluškujem svojim mislim, vidim, da ni vse tako. Čemu premišljujem jaz, ki hočem rešiti njega, mnogo več o njej? Zakaj se mi njeno obličje, nekdanje objestno in drzno, a sedaj ponižno in krotko, vsak trenutek predstavlja v domišljiji? Čemu na-polnjuje mojo dušo ona, a ne on, s čudnim občut-jem, v kakršnem se nikakor ne morem spoznati in ki v njem prevladujejo slaba čustva? Da, mogoče je res, da ne želim toliko njemu storiti dobro kakor njej...

Kaj? Zlo? Ne, nočem ji storiti zla. A hotel bi jo iztrgati njemu, odvzeti jo njegovemu pokrovi-teljstvu, v katerem je, mogoče, vse njeno upanje... O, ali je res, da hočem priti na Lopatinovo mesto!

Danes jo moram videti. Vse to mi zabranjuje, da bi mirno živel in delal. Delo mi gre slabo od rok in v teh treh tednih nisem naredil niti toliko, kolikor preje v dveh dnevih. Treba je nekako rešiti to vprašanje: pojasniti si, pojasniti vse samemu sebi... in kaj potem?

Odstopiti? Nikdar! Ves moj ponos se upira ob sam misli na to. Jaz sem jo našel. Lahko bi jo bil rešil, a je nisem hotel. Sedaj pa hočem.

Dalje prihodnjic.

Tužnim srcem naznanjamo vsem sorodnikom, prijate-ljem in znancem žalostno vest, da je naš preljubljeni oče, stari oče, svak in stric, gospod

Edmund Toulus

vetetrgovec v Parizu

po kratki in mučni bolezni, danes dne 22. junija 1923 v 62. letu svoje starosti ob pol 12. uri po noči mirno v Gospodu zaspal.

Pogreb dragega rajnega bode 24. t. m. ob 4. uri pop. iz hiše žalosti na župno pokopališče na Jesenicah.

Sv. maše zadušnice se bodo brale v župni cerkvi na Jesenicah.

Jesenice, dne 22. junija 1923.

Germen Vukmirovič roj. Toulus

Klotilda Toulus

hči

soproga

Filip Vukmirovič

Leon Simon Vukmirovič

sreski načelnik, komisar policije, zet

vnuč

Šah.

Rešitev nalog v Jutr. Nov. z dne 10. 6. t. l.:
Št. 1 (Kuriozitet, sest. W. A. Shinkman):

Beli: vse figure v začetni postav.
Črni: Kb8.

Navedena pozicija se razvije po 16. potezi črnega na sledeči način:

1.) Sg1—h3, Bg5. 2.) Sxg5, Sf6. 3.) Sxh7, Sh5. 4.) Sxh8, Sf4. 5.) Sxg7, Sh3. 6.) Sxb8, a6. 7.) Sxg6, f5. 8.) Sxc7, Kf7. 9.) Sxg8, b6. 10.) Sxb6, Dd5. 11.) Sxc8, Th4. 12.) Sxc7, Kf7. 13.) Sxh5, Kg8. 14.) Sxb4, Df3. 15.) Sxg3, Sg1. 16.) Sxg1, Kb8.

Št. 2 (Kuriozitet, sest. W. A. Shinkman):

Beli: Kd6; S: d4 in f4;

Črni: Kd1; La1; Sg1; B: b2, c2, d2,

e2, f2.

Beli postavi črnega s tretjo potezo mat, kakor sledi:

1.) Sf4—d5: kralj poljubno

2.) Sd3+.

Št. 3: Šaljivo šah. vprašanje: »Koliko belih kraljev moreš postaviti na šahovski deski tako, da ne stoji v medsebojnem šahu?!

Odgovor: 64 — ker bele kraljice medse-bojno v šahu ne morejo stati.

Št. 4: Beli kralj stoji na C4; postavi 2 črna stolpa in črnega konja okrog belega kralja tako, da bo stal beli kralj v matu!

Rešitev: Td4; f4, Sg4 (ali pa c4)!

(Pozicija je seveda umetna — v praktični partiji neizvedljiva — teoretično pa po-vsem korektna in aktualna.)

Šahovske tropotezke:

1.) (Sestavi A. W. Galksky):

Beli: Kc8, Sh6, La1;

Črni: Kb8, B: G7, h7.

Beli matira s 2. potezo.

2.) (Sestavi K. Erlin):

Beli: Kb8, Td7, Lb7, Sc6;

Črni: Kb6;

Beli matira s 3. potezo.

Drobtine.

* Ženska in razporeka na Angleškem. Z 231 glasovi proti 26 je sprejela te dni an-gleška zbornica v tretjem čitanju važne spremembe glede razporeke. Ako se je ho-tela dosedaj razporečiti ženska, je morala razen zakonske nezvestobe dokazati tudi, da je mož z njo slabo ravnal, medtem ko je za moškega zadostovalo, da je dokazal nezvestobo svoje žene. Po novem načrtu bo ženska tudi v tem oziru enakopravna z moškimi. Opozicijonci so protestirali proti tej enakopravnosti spolov, češ da je moška nezvestoba vse nekaj drugega nego žens-ka. Tekom razprav se je neki poslanec iz-razil, da je žensko vedno smatral za izje-njarno bitje in je postavil za vzgled poslani-co Lady Astor. Predno je šla v zbornico, se je z nekom razgovarjala, toda ne glede politike, ampak glede svoje obleke. Ogor-čena je Lady vstala in mu zabrusila v obraz: »Toda oni, ki me je za to vprašal ni bila ženska, ampak moški.«

THE REX Co.,
LJUBLJANA.
TELEF. ST. 269 INT. GRADUŠČE 10.
Računske stroje.

Pisalni stroji itd.
Mehanična delavnica
(popravljalnica)
LJUBLJANA
Selenburgova ulica 6/1.
L. BARAGA.

Gumeni predmeti

Glavno zastavstvo, gumeni industrije „Primeros“	Ostale ka-plajo	sezalci in koloti	postelj. sukno in provlake	kopalne kadike
G. Schwarzwald Dresden-Wien-Frag. za SES:	duše	drevene cevi	toplonerji za mrazico	pihalniki
	gumene rokarice	irigatori	katedri	prezervati
	gumene lutke	brizgalnice na hruško	Safety	gobe in go-bine mošnje
	uterinske cevi	pov. hlače	gutsperka za zobe	dražne blaznice
	gumijevi plašči	plaščniki	brizgalnice za nos	primo klej „RUDOL“

Provizijske potnike se sprejme za nekaj okrajev.

Podpisana tvrdka prodaja:

Trboveljski 1^a premog in bukovo oglje

iz svojega skladišča na južnem kolodvoru, ter suha, trda in mehka drva

rezana v dolžino za kuhinjsko uporabo iz svojega skladišča na Zelenem hribu.

Premog in oglje se oddaja v detajlu v vrečah, ali en gros v celih vagonih z 10% popustom od fakturnega zneska za združene odjemalce ali posameznike.

Vsa goriva se odpremiijo po želji po naših vpre-gah na dom.

Naročniki naj se javijo pri podpisani tvrdki:

„IMPEX“

ekspozitna in importna družba z o. z. v Ljubljani

Krekov trg šte. 10, I. nadstropje.

Jadranska banka - Beograd

Delniška glavnica: Din 60,000.000.

Rezerva: Din 32,515.000

Podružnice:

Bled
Cavtat
Celje
Dubrovnik
Erebnovi
Jelsa
Jesenice
Korčula
Kotor
Kranj
Ljubljana
Maribor
Metković
Prevalje
Sarajevo
Split
Sibenik
Zagreb

Amerikanski oddelek.

Naslov za brzojave: JADRANSKA.

Afilirani zavodi:

JADRANSKA BANKA: Trst, Opatija, Wien, Zadar.
FRANK SAKSER STATE BANK, Cortlandt Street 82, New-York City.

BANCO YUGOSLAVO DE CHILE: Valparaiso, Antofagasta, Punta Arenas, Puerto Natales, Porvenir.

Premog
Oglje
Drva

Socijalna politika

Pokojninsko zavarovanje privatnih nameščenцев.

Pod istim naslovom je bil na tem mestu objavljen 10. t. m. prvi članek o goru- njem, danes tako aktualnem in perečem vprašanju; kot odgovor na ta članek je ta list objavil 17. t. m. drugi članek o istem predmetu pod naslovom »Pokojninske rente«. Ta drugi članek je označil prvega kot »negativno kritiko, ki hoče podirati se tisto, kar že obstaja«. Morda se piscu tega članka tako dozdeva, vendar v onih vrstah ni bilo nikjer govora o podiranju, niti take želje; bile so napisane z namenom, da se pokaže pot, po kateri bi trebalo hoditi, da se popravi to, kar že obstaja, t. j. kar se danes imenuje zakon o pokojninskem zavarovanju privatnih nameščenцев. Ne more biti govora o namenu, rušiti ustanovo ali zakon, ko se vendar zagovarja le sprememba sistema, na katerem sta ta ustanova, od- nosno ta zakon osnovana.

Sedaj pa naj spregovorim o nekaterih točkah članka »Pokojninske rente«. Čla- nek trdi, da je

edini vzrok nizkih rent devalvacija valute?!

To bi bilo točno le tedaj, ako bi bile rente zadostne v oni dobi, ko je denar bil še vreden, vendar to ni bilo niti tedaj slučaj, ker rente niti v dobi zdrave va- lute niso bile zadostne, razen v primeru, da je nameščenec bil zavarovan skozi vso dobo službe v najvišjem razredu in da je odslužil ves rok štiridesetih let. V tem primeru bi bil dobil tedaj K 187.50 mesečno pod naslovom starostne rente. Koliko je bilo takih atletov tedaj in ko- liko jih je danes v vrstah privatnih na- meščenцев?

Pisec teh vrst je trdil v svojem pr- vem članku:

Sistem, na katerem sloni ta zakon, je kriv tej pomanjkljivosti.

Pri tem ostane tudi danes, in bo sku- šal to dokazati s tem člankom.

Pisec članka »Pokojninske rente« navaja napram predvojnimi letnim ren- tam K 400.—, K 600.— in K 1.125.— zne- ske K 3.000.—, K 4.800.— in K 9.000.— kot one, ki bi v današnjih prilikah odgo- varjali tem predvojnimi rentam. Ključ, ki bi služil za to uspešnejše, je postranska stvar. Vendar oglejmo si, kdo bi danes mogel doseči te rente. Rento letnih K 32.000.— po petih letih zavarovanja od- nosno rento letnih K 48.000.— po dese- tih letih zavarovanja bi mogel doseči oni, ki bi imel zavarovanih K 160.000.—, t. j. oni, za katerega se plačuje K 1.600.— mesečne premije. Vzemimo, da je invali- du-samcu ta letna renta K 32.000.— od- nosno K 48.000.— zadostna; ali ako bi imel družino, ne verjamem, da bi mu uspelo, prehraniti sebe in družino vzlic temu, da je za njega bila plačana ogrom- na premija K 1.600.— na mesec. Drugi, ki je v predvojni dobi po 40 odsluženih letih prejemal letnih K 1.125.—, bi moral danes prejemati po isti odsluženi dobi (40 let) K 90.000.— To rento bi preje- mal, če bi bil plačal K 1.200.— mesečne premije skozi vseh štirideset let svoje službe.

Dr. Evgen de Gyn:

Metapsihizem.

I.

Danes nimamo več pravice, zamerjati hip- notizem in njegove po- jave. Vodi in družbi bo le v korist, ako se ljud- stvu raztolmači.

Prikazni, o katerih razpravljamo, so bile znane že v sivi davni. Kar dandanes nazivljemo »magnetizem, sugestija, telepsihija« itd., je tvorilo eksperimentalni del tajne znanosti pri- hranjene v Indiji, Kaldeji in Egiptu, pri- vilegiranemu družabnemu sloju, ki je hkrati opravljal duhovske, sodne in zdravniške posle. Od pokolenja do po- kolenja so si stari posvečenci predajali skrivnost svoje moči in lahko trdimo, da je bil njih razvoj dosegel točko, ki so moderni še daleč od nje. Zdi se namreč, da so skoraj neomejeno vpliva- li na telo in npravo svojih bližnjih, ozdravljajoč živote z besedo, pokoreč duše s pogledom. Razni pisatelji celo domnevali, da so razbrali ter uporab- ljali izvestne oblike energije, katerih naši sedanji učenjaki še niso zasledili.

Nekoliko tega okultizma ali tajne znanosti, ki se je skrbno prikrivala množici, je preživelo zapadle civilizaci- cije. Zgodovina namreč priča o čude- žih, ki so jih v raznih dobah in pri vseh narodih delali posamezniki, ki so po vsej priliki podedovali moč hie- rofantov.

Ko je Teodozij zažgal aleksandrijsko knjižnico, je stara psihična veda, ki je presahnila v svojih prvotnih gojiščih in oslabela po razpršitvi svojih večakov, morala podvojiti svojo čuječnost, da otme svoje ostanke. Tako so nastale v srednjem veku skrite družbe, delne čuvarice okultne vede.

Do začetka renesance so ljudje, celo tisti, ki so bili v tem izvedeni,

Oglejmo si sedaj ta

vpliv devalvacije?

Za onega, ki je v mirnem času dobi- val rento po desetih letih v znesku let- nih K 600.—, je bila plačana premija mesečnih K 20.—; za tega, ki bi danes prejemal rento K 48.000.—, bi bilo treba plačevati premijo mesečnih K 1.600.—. Nočem trditi, da je kupna vrednost da- našnjih K 1.600.— večja od predvojnih K 20.—. Vendar, ali so danes plače pri- vatnih nameščenцев take, da se jim more brez velike bolečine od istih odtrgati n. pr. mesečnih K 800.—? Je-li danes to- liko denarja pri bankah in industrijalnih podjetjih, da morejo one, ne da bi to občutile, odtrgati od svojega premože- nja vsakega prvega tako veliko vsoto? Pa če bi se že s temi žrtvami nekaj do- seglo, bi ne bilo niti za polovico tako hudo! Ali videli smo, da bi se moralo plačati mesečnih K 1.600.—, da bi za- varovanec po desetih letih zavarovanja prejel v slučaju invaliditete mesečnih kron 4000.—, s katerimi ne more ne ži- veti in ne umreti.

A temu ni vzrok devalvacija,

nego je vzrok oni paragraf zakona, ki pravi, da kdor ima nesrečo in n. pr. oslepi po desetih letih službe, dobiva sa- mo K 4000.— na mesec, dočim je on od svoje plače s težko muko si odtrgal v času svoje aktivitete mesečnih K 800.— in istotoliko je za njega plačeval delo- dajalec.

Sedaj si pa oglejmo način, ki se v članku priporoča kot izhod iz današnje- ga položaja, (posebno z ozirom na one rente, katere je Pokojninski zavod po- dedoval od dunajskega zavoda, in katere še danes znašajo kakih K 10.— meseč- no), pa si lahko izračunamo premije, ki bi jih morali danes plačevati aktivni na- meščenci, da pomagajo tem revežem s K 10.— mesečne rente, a istočasno da sebi zagotovijo primerno penzijo.

V predmetnem članku je naveden ta primer: N. N. je bil zavarovan v IV. raz- redu ter je umrl 3. marca 1919 l., potem ko je absolviral 118 mesecev zavarovane službe. On bi po tedanjih pravilih imel pravico na invaliditeto rento dveh tre- tjin osnovnega zneska IV. razreda t. j. od K 540.—, torej K 360.—, a renta nje- gove vdove bi znašala K 180.—, dočim bi renta za enega otroka znašala K 120.—, za več nego dvoje otrok pa največ K 270.—. Vsi ti zneski pomenjajo letno rento. Ti zneski niso identični z onimi v članku — ker tisti so pogrešeni —, ali to ne menja na stvari ničesar. Glavno je, da je IV. razred. Ta vdova bi (po nači- nu, ki je predlagan in s katerim naj se odpomore v tej bedi) dobila po prvi no- veli K 2.225.—, rente za otroke bi zna- šale za eno dete K 1000.—, za dvoje otrok K 2000.—, za troje in več K 2.225. Po drugi noveli bi bili ti zneski: renta za vdovo K 4272.—, vzgojevalni prispevki kron 1.920.—, 3.840.— in 4.320.—, narav- no vse to letno, a prispevki za vgojo tra- jajo do 18. leta otroške starosti.

Rente : premije?

Je-li mogoče, da vdova vzdržuje sebe in n. pr. dvoje otrok z letnimi K 8.112.—?

smatrali psihične fenomene kot nadna- ravne, kot nekakšno kršitev prirodnih zakonov. Avicen, Agrippa, Paracelsus in nekateri drugi so v daljših presle- dkih sicer tu pa tam malce osvetlili to vprašanje, toda stoprav Mesmer (1733 —1815) je napravil prvi odločni korak proti racionalni razlagi psihiizma: teo- rija o živalskem magnetizmu ali pre- našanju pokretnege tona živih teles. Mesmer je torej prvi, ki je dal znan- stven videz proizvajanju in opazovanju takih dejstev, ki so se poprej smatrala kot izraz božanskih ali peklnskih sil.

Najuglednejši Mesmerjevi nasledni- ki: De Puységur, Deleuze, Du Potet in Lafontaine, so umeli tako do- bro izpopolniti prejšnjo teorijo, da je bila že v Lafontainovem času (1803 — 92) ustanovljena točna tehnika, po ka- teri so z magnetiziranjem, t. j. s pri- kladnim izžarivanjem fiziološke radio- aktivnosti, ki se še danes imenuje »magnetizem«, uspešno zdravili neka- tere bolezni ali pa povzročali posebno stanje, takozvani somnambulizem ali mesečnost, ki kaže zlasti to svojstvo, da razširi dojemovne zmožnosti som- nambula (spohodca) na predmete ter osebe bivajoče izven dosežaja njegovih telesnih čutov.

Proti l. 1841 je mogel angleški zdravnik Braid proizvajati nekatere po- skuške, ki jih je videl na seji pri magne- tizerju Lafontainu toda na čisto druga- čen način nego ta poslednji. Dr. Braid je namreč dosegel pri več osebah, ki jim je velel strmeti v neko točko, ne- kakšno spanje slično »sommambuliz- mu«: imenoval ga je »hipnoza« ali umetelno spanje. Tak je bil početek po- skuševalske šole »hipnotizerjev«, ki so trdili, da živalskega magnetizma ni; one magnetične prikaze, ki so jih dose- gali s svojim postopanjem, so pripiso- vali blesteči sreposti pogleda, druge so pa tajili.

Tega ne more nihče trditi. Da pa more zavod plačati to nezadostno rento, mo- rajo drugi aktivni zavarovanci plačevati premijo mesečnih Din 90.—, zavod pa mora te vplačane premije nalagati tako, da mu nosijo ogromne obresti; kajti če to zavodu ne bi uspelo, bi prišel v polo- žaj, da v doglednem času ne bi imel kritja niti za rente onih rentnikov, ki da- nes plačujejo visoke premije, ter bi moral tudi zanje vporabiti ta sistem, t. j. zatekati se od povišanja do povišanja.

Sedaj si pa oglejmo, za koliko bi se morale povišati premije, da se po tem sistemu nudi vdovi po možu, ki je umrl po desetih letih zavarovane službe, nekaj minimum, s katerim bi mogla ži- veti. Ustanovimo ta minimum s K 3000.— mesečno. Mislim, da to v razmerju da- našnjih prilik ni mnogo, in ni težko si predstavljati, v kakih mukah bi se naha- jal na smrtni postelji pošten mož, ko bi vedel, da njegova vdova ne bo niti toliko dobila. Torej, da vdova dobi to rento mesečnih K 3000.—, bi bilo treba, da je pokojni mož v hipu svoje smrti imel pravi- co na mesečnih K 6000.— invalidske rente, t. j. da je bil zavarovan na kron 240.000.—. To pomenja, da se je moralo v predzadnjem razredu tedaj veljavne skale plačevati K 2400.— mesečne pre- mije, kar zopet pomenja, da bi zadnji razred te skale moral biti tak, da zava- ruje znesek K 300.000.— za mesečno premijo K 3000.—.

Imenujem ta razred s premijo K 2400 A, a onega s premijo K 3000.— B. Zava- rovanec razreda A bi imel po desetih letih pravico na invalidsko rento K 72.000, a po štiridesetih letih službe na letnih K 180.000.—, t. j. njegova renta bi se višala od 10. do 40. leta za letnih K 3600. Po razredu B bi zavarovanec dobil pre- jemkov za eno četrtino več. To bi bile primerne rente, ali koliko bi morale zna- šati plače uradnikov, da bi se jim moglo toliko odbiti, in koliko bi treba odvzeti industriji in trgovini obratnega kapitala, da se dosežejo te rente? Odgovor na to naj zahtevajo interesi.

Po vsem tem moremo videti

pravo lice tega sistema,

ki se priporoča v imenovanem članku, a more se po priliki videti tudi meja, do katere bi se prišlo, ako bi se hotelo s zvišanjem premij pomagati rentnikom. Danes govoriti v socijalnem zavarova- nju o cehinji in o zlati pariteti, je nons- ens. Socijalno zavarovanje mora odgo- varjati svojemu cilju; če tega ne doseže, potem neha biti socijalno.

Pokrajinski sklad?

Sedaj pa preidimo na te doklade po- krajinskega sklada. Moralo bi se torej doseči, da pokrajinski sklad ne zniža in .iti ne ukine doklad. To je upravičeno, ker noben minister ne bo napravil ne- umnosti, da predpiše premije mesečnih K 3000.— in več. Vzlic temu bo renta vedno manjša, nego je potrebno, a pri tem je treba da ima še kak drug vir, iz katerega bi se črpala stalna pomoč za nezadostne rente. In ta vir naj bo po- krajinski sklad.

Odkod pa denar za pokrajinski sklad?

Ta sklad je milijonski fond, ki se je ustanovil in ki se vzdržuje s takso na

Braidovo odkritje (davno pred njim poznano indijski čarovnikom) se je brž udomačilo pod nazivom hipnotizem po zdravniških šolah vsega sveta, oso- bito v Parizu, kjer ga je uveljavil v bolnici Salpêtriêre slavni nevrolog Charcot.

Po teh dveh obličjih psihiškega vprašanja, magnetizmu in hipnotizmu, se je hitro še tretje vsililo pozornosti iskalec. Vrnivši se k hipotezi, ki sta jo izrekla že Faria in d'Henin de Cuvilliers kot obrazložitev pojavov opazovanih pri magnetičnih poskusih, je dr. Liébe- ault iz Nancyja pripisoval te prikazke kakor tudi fenomene Braidovega hip- notizma učinkovanju operaterjevih kre- tenj in besed na domišljijo dotičnega. S tem da je vplival na duha s krepkimi trditvami in ukazi, s trajnimi spremi- gli pogledi ter izrazitimi kretnjami, se je doktorju Liébeaultu posrečilo povzro- čiti nervozno spanje slično Braidovi hipnozi in snohoji mesmerske šole.

Njegova metoda, nazvana »sugesti- ja«, je Liébeaultu omogočila učinkovati domala na vse osebe, ki jih je srečal v svojem poklicu, in na ta način pos- plošiti takozvano »sugestivno« lečenje; ta postopek ni nič drugega nego pre- mlaeno starodavno čudotvorstvo, ki obstoja v tem, da s primernimi suges- tijami pri bolniku izzoveš duševno - živčno delovanje na prizadete ude.

Malo kasneje, okoli 1873, je neka ugotovitev profesorja Ch. Richeta, čla- na Instituta, obrnila pozornost poskuš- valcev na dano osebo. Na hipnotične- ga Richetovega bolnika je brez nje- gove vednosti neko večkrat na razda- ljo vplival. Ta pojav »miselne sugestije« so opetovali in proučevali drji Ocho- rovicz, Gley, Héricourt, Gibbert, in da- si ni nobenega dvoma več o njegovi istinitosti, je njegova določitev še da- nes popolnoma nepoznana.

vsako tono premoga, ki od producenta pride v promet. Ta taksa znaša K 2.— za vsako tono. Kdo plačuje to takso? Zopet oni, ki plačujejo visoke premije: industrija in trgovina in privatni name- ščenci.

Kedaj bi prišel tak moment, da bi Pokojninski zavod na podlagi današ- njege zakona mogel brez vsake pomoči (tudi brez pomoči pokrajinskega sklada) dajati rente, s katerimi bi se lahko ži- velo?

Na to bi se moglo odgovoriti: deval- vacija ni še tolikšna, da bi višina za to potrebnih premij bila sorazmerna s pla- čami nameščenцев. A če bi se devalva- cija povečala, potem bi komaj rente, ki jih zavod nudi na podlagi teh visokih premij, mogle biti zadostne. Torej je težko, da bi se tako moglo kedaj priti do povoljnega uspeha.

Sedaj bi bilo treba, da se — kakor pravi članek — skuša z večjo daleko- vidnostjo rešiti ta problem pokojninske- ga zavarovanja.

Kakšen bi moral biti zakon o soci- jalnem zavarovanju vobče?

Mislil, da ni pretirano, če pravim, da ta zakon mora biti tak, da v zadostni meri skrbi za vsakega potrebnega člana iste skupine, radi katere je določen, in da s svojimi uredbami ne bo v neznosno breme nikomur, a zlasti ne onim, za ka- tere je določen, da jim pomaga.

Kakšen mora biti ta zakon v po- sebnem slučaju pokojninskega zava- rovanja?

Mora biti tak, da njegove uredbe za- gotovijo primerno preživljanje invalidu, vdovi in sirotam, a istočasno, da ne za- htevajo v dosego teh skromnih želja pre- mije, ki niso v skladu s plačo nameščen- ca, in ki ogrožajo denarno pripravljenost delodajalca.

Menim, da v tem ne tiči nič takega, čemur bi se mogla očitati kratkovidnost. Ko se je enkrat gornje ugotovilo, bi bilo treba izbrati

primeren sistem,

po katerem bi se prišlo do zadostnega kritja vseh onih obvez, ki jih gornji za- kon nalaga kot dolžnost zavodu, ki se bo v to svrhu ustanovil. Pravi sistem je edino mogoče izbrati, ako se obrača po- zornost na ono skupino individuo, za katere je treba skrbeti.

Torej: v našem slučaju imamo pri- vatne uradnike, skupino, ki že dolgo ob- stoja, dela in troši energijo, a za katero ni še ničesar ali zelo malo storjeno z ozi- rom na oskrbo za slučaj invaliditete in starosti. Ko se torej uvaža je to skupino, je treba izbrati oni sistem, ki bo omogo- čil izdanemu zakonu, da ustanovi institu- cijo, ki se zove Pokojninski zavod in ki ne bo napram namenščencem nastopala kakor delodajalec, da jim v prvi vrsti šteje leta, ki so jih pod njenimi auspicij- ami odslužili. Zavod bo to štetje let pre- pustil posameznim delodajalcem, ki mo- rejo po svoji volji in ne, ker je tu nujna potreba, nagraditi svojega dolgoletnega in zvestega nameščenca, nego bo vsake- mu svojemu potrebnemu članu

dal najmanj toliko, kolikor mu je v resnici potrebno za življenje.

Temu sistemu bi se moglo prigovarjati, da bi potemtakem vsi nameščenci, bo-

disi oni iz kategorije sluge ali ravnate- lja, dobivali enako pokojnino, kakor oni, ki so postali invalidi v svojem prvem letu službe, ali ki so bili aktivni skozi celih 30 let. Vendar to ni res! Tudi pri tem siste- mu se da urediti vse tako, kakor je to misljeno, a ni izvedljivo po današnjem sistemu, ker so danes po nujnosti prilik prispeli vsi ravnatelji, nadzorniki in slu- ge v eni in isti razred — a vsi skupaj nimajo nič. —

Vprašanje o pokojninskem zava- rovanju je mogoče rešiti.

O tem je že dosti bilo napisano in tudi v praksi izvedeno; vendar se ne sme ostati trmasto pri enem sistemu, ki ni nikakor primeren za socijalno zavarovanje in ki je nekaj bil samo dobrodošel posamez- nikom iz razlogov, ki sem jih navedel v svojem prejšnjem članku. N. L.

Tragičen položaj ruskih znanstvenikov.

Znan ruski profesor Sokolov, je nedav- no izdal brošuro »Današnja znanost v so- vjetski Rusiji«. Majhna, poljudno pisana knjižica nam mudi žalosten pogled v položaj ruskih znanstvenikov, ki še vedno vztrajajo v svoji domovini.

Sokolov ugotavlja, da je bila ruska znanost od 1920. leta proletarizirana. Pri tem omenja ogromno škodo, ki jo vsled tega trpi ruski narod. Kar se tiče življenja poedinih znanstvenikov, priobčuje celo vrsto pisem, ki jih je prejel od svojih prijateljev in znancev. Imena seveda niso navedena. Iz teh pisem je razvidna tragedija, ki jo danes preživljajo ruski učenjaki.

Za primer nekaj odlomkov iz pisem. »... Ko sem se vrnil iz mesta, kjer sem tekal za kruhom in kurivom, domov, me je pričakovala mrzla, nezakurjena in ne- udobna soba, brez vode in luči. Legel sem oblečen v posteljo in sem se skušal na ta način ogreti in pozabiti na lakoto in žejo. Zjutraj sem moral pometati ceste. To je bilo obvezno delo ruskih profesorjev.

Ko sem videl, da se bližajo moje zbir- ke vsled mraza in vlažnosti neizbežni propa- sti, sem pozabil na žejo in lakoto in na revščino družine ter sem hitel v mesto, da nakupim drv in oglja, da rešim svoje s trud- dom pridobljene zbirke...«

Drugi piše: »... Sicer mi ni težko, da sem sedel brez vsakega povoda v ječi, toda srce se mi krči, ko pomislim, da je uničeno moje delo o kužnih bacilih, na ka- terem sem delal deset dolgih let. Pri tej misli se me pobašča obup in se zjočem, kot majhen otrok.«

»... Ne, mi ne bomo nikdar razumeli boljševikov in oni ne nas. Sem sicer mož in komaj hodim. Moje noge so zatečene. Bog z boljševiki! Oni imajo svojo resnico, toda zakaj nočejo razumeti, da se lahko stoji izven vsake politike in se vzljubi znanost.«

»... Težko je gledati, kako trpi profe- sor Fedorov, slavni kristalograph. Stari mož je vsled lakote tako oslabilen, da ne more vstati. Prinesel sem mu kos kruha. Slastno ga je pogledal. Odmolil je košček ter mi ga vrnil z besedami: »Vi ste mlajši, jedite vi!... Jaz raji umriem...«

»... Dobil sem zavoj živeža: »Pajok.« Nekaj kruha in rib. Nato sem šel v geografski institut. Tam sem srečal profesorja S. Pogledal me je miko in rekel: »Prosim za grizljaj, lačen sem...« Nato sva si razde- lila.« (Asistent Z.)

Ta pisma pač ne potrebujejo kome- ntarja...

Kar se tiče razmerja učenjakov do boljševiškega režima, bi bilo zanimati dve stvari. Prva zagovarja sodelovanje in- teligence z boljševiki, druga pa je priprav- ljena h koncesijam, samo, da se reši znanost.

Splošno pa pričakujejo, da so to stanje enkrat preobrne in da bo mogla znanost znova nadaljevati tam, kjer je pred revolu- cijo prenehala.

medunité) se je pogosto izkazala tesna zveza med svetom ljudi in duhov... Spi- ritizem ni samo dokazovanje posmrtnosti z dejstvi; to je tudi pot, po kateri prilajajo navdih višjega sveta na človeštvo... To je nauk, ki ga daje nebo zemlji.« To je doktrina, ki je prišla že l. 1847 v Ameriki na plan; Allan Kardec pa je napisal njen evangelij »v zmislu na- vodil, ki so jih dali višji duhovi po raz- nih medijih«. Kakor pravi g. Maxwell v svojem delu »Les phénomènes psychi- ques«, je spiritizem vera, ne pa veda.

Menda ni nobena reč manj dokaza- na nego ta »sistematična razlaga« dej- stev po duhovih. Ali more zdrava pamet verjeti, da bi bil kateri smrtnik, bodisi še tako naobražen, dovolj zmožen, da bi mogel brez pomote doznati genezo onostranstva? Noben pameten človek ne bo tega mislil. Potemtakem je od- več, ustvarjati nekakšno religijo; ob- stoječe vere popolnoma zadoščajo, in kogar miče in kliče vanje, ima izbire na prebitek.

Najprej je to klicanje duhov povsem neverjetno. »Ne verujem, pravi A. Mo- rin, da bi bila katera duša, ko je bila do- volj duhovita, da se je oprostila spon- človeškega telesa, še tako neumna, da bi zlezla v kos lesa ter očitovala svojo navzočnost, izvajajoč tako neslana rav- novesja, Rabinet, ki navaja te rečenice, da je bilo l. 1906. v Ameriki 60.000 me- dijev, katerim morajo biti vsi več ali manj sloveči mrtveci vsak čas na raz- pologo. Dostaviti je treba, da se v res- nici ta razdobja čezmerne posmrtno- delavnosti izenaučujejo z dolgimi dobami brezdelice.

Torej bi bilo potrebno, če bi se hotel spiritizem dokazati, da bi duhovi dopri- neli mnogobrojne in neovrne dokaze o svoji pričujočnosti in svoji istovetno- sti. No, temu pa ni tako. (Glej raziskave profesorja Ch. Richeta na Sorbonni.)

France Veber:

Problem spoznavanja in zmote.

I.

Prastaro in še danes v glavnem nerešeno je vprašanje, kaj je človeško spoznavanje in po čem se spoznavanje razlikuje od zmote. To vprašanje pa ni samo prastaro, temveč obenem vitalnega pomena za vse ostale kulturne vrednote človeštva: Ako ni spoznavanja, tudi ni resnice, ako ni resnice, razpadejo v prazen nič tudi vse ostale kulturne vrednote. Smatram torej, da je moj poskus, podati v sledečem vsaj začasno rešitev tega starega vprašanja, opravičen tudi iz najrazličnejših drugih razlogov in ne samo z zgolj znanstveno-teoretičnega stališča.

Vsako spoznavanje in vsaka zmota po svojem psihološkem jedru ni nič drugega nego posebna misel. Kakor oni, ki karkoli misli, vedno misli, da nekaj je ali da nečesa ni, da nekaj je tako in tako ali da nekaj ni tako in tako, da nekaj iz teh in teh razlogov je ali ni tako in tako, da nekaj prav gotovo ali samo morda je ali ni tako in tako, prav tako tudi oni, ki »spoznava« ali »se moti«, vedno spoznava ali se moti, da nekaj je ali da nečesa ni, da nekaj je tako in tako ali da nekaj ni tako in tako itd. Tudi vsako spoznavanje in vsaka zmota je torej posebna misel in nastane samo vprašanje, kje naj iščemo razliko med mislimi, ki so spoznavanja, in med mislimi, ki so zmote. Predvsem pa moram tu ugotoviti, da ne smemo smatrati za zmote vse misli, ki niso spoznavanja, ker nahajamo poleg spoznavanj in poleg zmot še misli, ki stoje že načelno izven nasprotja med spoznavanjem in zmoto.

Že drugod sem mogel namreč opozoriti na sem spadajočo temeljno razliko med takozvanim pristnim in nepristnim mišljenjem, pri čemer so vse pristne in samo vse pristne misli one naše misli, ki so obenem naša prepričanja. Da pa doživljamo tudi misli brez vsakega prepričanja, nam pove že naše umevanje n. pr. kakega romana, ki zahteva od naše strani tudi nebroj najrazličnejših misli, s katerimi dojemamo miselno vsebino romana, vsekakor pa misli brez vsakega lastnega prepričanja, ker bi v obratnem slučaju romana ne čitali kot »romana«, temveč n. pr. kot zgodovinsko poročilo, biografijo itd. Takisto umevamo neštetokrat stavke, izrečene od drugih oseb, čeprav v danem slučaju sami že načelno nismo prav nič prepričani o njihovi vsebini: zopet doživljamo razne misli, katere edine nam omogočajo umevanje onih stavkov, vendar zopet misli brez vsakega lastnega prepričanja. Sem spadajo dalje n. pr. vse stvarne »debate«, pri katerih se ne debatira na slepo, drug mimo drugega, temveč ko posamezni debatatorji tudi dobro vedo, za kaj pri debati pravzaprav gre; tudi v tem primeru morajo poedini debatatorji poleg lastnih prepričanj še brez vsakega lastnega prepričanja misliti povsem isto, kar mislijo z lastnim prepričanjem njih teoretični nasprotniki in narobe, ker bi v obratnem slučaju drug drugega sploh ne razumeli. Ti primeri, ki jim stojijo ob strani nebroj drugih, pa jasno dokazujejo, da moramo razlikovati med mislimi s prepričanjem in pa med mislimi brez vsakega prepričanja, med pristnimi in nepristnimi mislimi.

Izrecno je še pomniti, da pri tej razliki tudi ne gre morda samo za kake stopnje prepričanja in da si torej te razlike nikakor ne smemo tolmačiti tako, da bi pristne misli smatrati za najjačja, vse nepristne pa samo za neprimerne slabše prepričanja. Saj nam n. pr. tudi pripovedni umetnik ne govori samo o golih dejstvih (dogaja se, dogajalo se bo, ni ga, tak je itd.), temveč se tudi poslužuje izrazov, kakor: to in to se je »prav gotovo« dogodilo, njega »morda« ni tam, on »bržkone« ni takega značaja itd. Vse to pa se nič drugega ne pravi, nego da moramo tudi tedaj, ko čitamo kak pripovedni umetniški spis in naj umejemo njegovo miselno vsebino, doživljati kakor »najjačje« tako »slabejše« in »najslabejše« misli, vendar zopet misli brez vsakega lastnega prepričanja. Ta primer si lahko zdaj čitatelj sam dopolni še s prikladno modifikacijo slučajev, ko umevamo stavke, izrečene po drugih osebah, a sami nismo prav nič prepričani o njihovi vsebini, ko stvarno debatiramo in zopet sami nismo prav nič prepričani o tem, o čemer je prepričan naš nasprotnik itd. Tudi v vseh takih slučajih prihajamo neštetokrat v položaj, da doživljamo misli z najrazličnejšimi stopnjami, vendar zopet brez vsakega lastnega prepričanja.

Tako pa torej naša razlika med pristnim in nepristnim mišljenjem ni nikakega zgolj količinskega ali kvantitativnega, temveč strogo kakovostnega ali kvalitativnega značaja. Nadvse zanimiva pa je pri tem okoliščina, da gre pri vseh ostalih razlikah v mišljenju edino za vprašanje, kaj mislimo v prvem, kaj v drugem, kaj v tretjem slučaju itd. Ko mislimo, da nekaj je, mislimo nekaj drugega, nego ko mislimo, da nečesa ni; ko mislimo, da nekaj je tako in tako, mislimo zopet nekaj drugega, nego ko mislimo, da nekaj ni tako in tako; ko mislimo, da nekaj enostavno je ali da nečesa enostavno ni, mislimo nekaj drugega, nego ko mislimo, da nekaj »iz teh in teh razlogov« je ali da nečesa »iz teh in teh razlogov« ni; prav tako mislimo nekaj drugega, ko mislimo, da nekaj »prav gotovo« n. pr. je, nego ko mislimo, da nekaj samo »morda« je itd. Vse te in samo vse te razlike v mišljenju sem zato že na drugih mestih imenoval vsebinske razlike v mišljenju in razpadejo torej samo po svoji vsebini vse misli: a) v nahajavne (nekaj »je« — nečesa »ni«) ali takovostne (nekaj »je ali ni tako in tako«), b) v samomisli, t. j. v vse takozvane »nesklepčne« misli ali somisli, t. j. v takozvane »skele« (nekaj je ali ni »iz teh in teh razlogov« tako in tako itd.) in c) v najjačje (nekaj »prav gotovo« n. pr. je, nečesa »prav gotovo« ni) ali samo večje ali manjše misli (nekaj »morda« je ali ni tako in

tako itd.) Vse te razlike v mišljenju gredo torej vseskozi paralelno z nepsihološkimi razlikami na strani pristnosti objektov mišljenja, vse te razlike zadevajo torej v istini vprašanje, kaj mislimo v vsakem izmed navedenih slučajev, in samo to vprašanje.

Bistveno drugače pa se ima v tem pogledu razlika med pristnim in nepristnim mišljenjem. Naj mislimo karkoli, bodisi da nekaj je ali da nečesa ni, da nekaj je ali ni tako in tako, da nekaj iz tega in tega razloga je ali ni tako in tako itd., ostane še vedno odprto vprašanje, ali mislimo vse to obenem z lastnim prepričanjem ali brez vsakega lastnega prepričanja. To dokazujejo jasno že gorenji primeri za pristne in nepristne misli, ki obenem pričajo, da velja isto tudi za vse omenjene zgolj količinske razlike v mišljenju: tudi da nekaj »prav gotovo« ali pa le »morda« n. pr. je, lahko mislimo z lastnim prepričanjem ali brez vsakega prepričanja. Vsi ti primeri v jasni luči kažejo, kako lahko v danem slučaju kak osebna v predmetnem pogledu misli povsem isto, kar misli kaka druga oseba, a s to razliko, da je misel slednje osebe obenem njeno prepričanje, pristna, kar pa ne velja za prvo osebo in narobe. Prav tako dohajamo tudi sami neštetokrat v položaj, da mislimo zdaj z lastnim prepričanjem povsem isto, kar smo mislili popreje brez lastnega prepričanja in narobe. Iz vsega tega pa nepobitno sledi, da razlika med pristnim in nepristnim mišljenjem že načelno ne zadeva vprašanja, kaj mislimo v prvem, kaj v drugem slučaju, temveč edino vprašanje, kako mislimo karkoli v prvem, kako pa v drugem slučaju, namreč ali z lastnim prepričanjem ali brez lastnega prepričanja, ali na pristen ali na nepristen način. Zato sem to razliko že na drugih mestih imenoval dejno razliko v mišljenju in je o njej torej reči, da sama ne teče vzporedno z nikakršnimi razlikami na strani objektov mišljenja, temveč da jo moramo smatrati samo za zgolj načelno novno kvalitativno razliko v mišljenju. Ta izsledek pa je obenem fundamentalne važnosti za pravilno pojmovanje »spoznavanja« in »zmote«.

Baš o vseh nepristnih mislih je namreč reči, da stoje že načelno izven razlike med spoznavanjem in zmoto. Ko mislimo karkoli brez lastnega prepričanja na nepristen način, torej n. pr. samo v to svrhu, da »umevamo« prepričanja drugih oseb, katerih pa sami nimamo, še prav nič ne spoznavamo in se tudi prav nič ne motimo ter vzporedno s tem še nismo prav nič odgovorni za vsebino takih nepristnih svojih misli. Edino o vseh naših prepričanjih, o vseh naših pristnih mislih velja obratno, namreč da so vselej neobhodno spoznavanja ali pa zmote. Ker pa že vemo, da je razlika med pristnim in pristnim mišljenjem sama zgolj načinovna razlika v mišljenju, se torej tudi »spoznavanje« kakor »zmota« od ostalega mišljenja razlikuje že načelno samo po svoji pristnosti, iz česar pa zdaj nepobitno sledi, da prav tako tudi razlika med spoznavanjem in zmoto sama že načelno ne zadeva vprašanja, kaj mislimo v prvem, kaj v drugem slučaju, temveč zopet edino vprašanje, na kak poseben pristen način mislimo v prvem, na kak tak način pa v drugem slučaju. Tudi vsako spoznavanje se torej od zmote razlikuje edino po neki posebnosti svoje pristnosti, ki jo moramo vprav odkriti, ako hočemo priti do prave definicije spoznavanja.

Ta rezultat, ki ga v tej ostrošči še ni nihče izrekel, nam razlaga tudi okoliščina, da so razni psihologi in spoznavni teoretiki iskali in še iščejo kriterija, ki naj loči spoznavanje od zmote, v neki poseben realni komponenti misli, nastopajoče kot spoznavanje, namreč v evidenci ali razvidnosti spoznavanja. Mislim tu na tradicijsko in sodobno evidenčno teorijo, čije definicije spoznavanja se torej glasi: Spoznavanje je evidenta ali razvidna misel. Ta teorija je še danes vsepovsod razširjena in obenem takšna, da se zdi tudi vsakdanjemu človeku kot nekaka takojšnja rešitev našega problema. Moji razlogi, ki me silijo, da zavračam to teorijo, so sledeči:

Evidenca bi v smislu te teorije morala biti realna komponentna misel. Noben evidenčni teoretik pa nam še ni podal in ni mogel podati kolikortoliko točen opis te komponente, ki bi nam omogočal, efektivno in ne samo z besedami ločiti evidenco misel od neevidentne. Da, evidenčni teoretiki sami najbolje zavračajo svojo teorijo, namreč z lastnim znanstvenim postopanjem, ki nam neštetokrat kaže, da menjajajo tudi ti teoretiki večkrat po zelo kratkih presledkih najraznejša svoja znanstvena mnenja, trdeč n. pr. v kakem poznejšem času svojega razvoja, da so jim ti in oni zakoni »evidentni«, ki so jih prej s pomočjo iste svoje »evidence« zavračali in narobe. Poudarjam izrecno, da tu ne gre za kake konstruirane primere, temveč za podatke, ki jih nudi v bujni obilici evidenčna literatura sama, ki je večkrat takšna, da že v naslednjih izdajah kategorično zanika to, kar je prej kategorično trdila, sklicujoč se v obeh slučajih na »evidenco«. Sem spada tudi preznano dejstvo, da evidenčni teoretiki tudi sicer drug drugega ostro pobijajo, dasi se sklicujejo vsi na isto svojo evidenco.

Ta fakt jasno kaže, da spoznavanje ne smemo in ne moremo utemeljevati z rekurzom na evidenco kot posebno realno komponento misli, to pa zato ne, ker nam je vse, o čemer smo prepričani, obenem »evidentno«. Mislimo si dve osebi, ki imata diametralno nasprotna nazore, n. pr. kakega najhujšega svobodomisleca in kakega najpozitivnejšega konfesionalca, izmed katerih sta oba najgloblje prepričana o pravilnosti svojih nazorov: ako pridemo k tema osebama s svojo evidenčno teorijo, bomo od strani obeh slišali, da so jima njuni nazori popolnoma »evidentni«. In v zgolj psihološkem pogledu imata obe osebi tudi popolnoma prav, ker nam je vse, o čemer smo iz katerihkoli objektivnih (in nam neznanih) razlogov najgloblje ali več ali manj globoko prepričani, ipso facto popolnoma ali pa le več ali manj »evidentno«. Sem spada tudi tisti alkimist srednjega veka, ki je zaklical: »Če bi mi tudi sam Bog izjavil, da

se iz svinca ne da napraviti zlato, vem, da je to mogoče!« Tudi ta alkimist bi na vprašanje, ali mu je njegovo prepričanje evidenco ali ne, nedvomno odgovoril z odločnim: »Da!« Sem spadajo tudi vsi globoki konfesionalci in verniki vseh časov, o katerih ne bo mogel nihče trditi, da so vse najraznejše konfesijske in verske teze v vseh podrobnostih efektivno »spoznavale« ali da jih še »spoznavajo«; tudi ti konfesionalci in verniki bi se pa lahko sklicevali in se večkrat de facto sklicujejo na svojo evidenco.

Ti in slični primeri dokazujejo, da meji evidenčna teorija skoro na psihološki analfabetizem. Psihologija namreč jasno prica, da evidenca ali razvidnost nazadnje ni nič drugega nego prepričanje samo: kjer to prepričanje, tam obenem zavest evidence, kjer globoko ali le več ali manj globoko prepričanje, tam obenem zavest globoke ali več ali manj globoke evidence. V smislu naših zgorajšnjih analiz pa se to nič drugega ne pravi, nego da enostavno ni kriterija, ki bi nam omogočal še neko zadovoljivo razlikovanje med »evidentnim« in našim pristnim mišljenjem. Ker pa že vemo, da za spoznavanje ne zadošča že pristnost misli (tudi »zmote« so pristne misli), je s tem pokazano, da evidenca ni nikakšen kriterij spoznavanja. Predvsem pa hočem v sledečem navesti še nekaj razlogov za svojo tezo, da evidenca, na katero se sklicujejo evidenčni teoretiki, ni nič drugega nego pristnost mišljenja.

Vemo že, da so tudi vse gradualne razlike v mišljenju vsebinskega, ne pa dejnega značaja, iz česar sledi zdaj, da stoji tudi pristnost sama izven vsake kvantitativne variacije. Sicer večkrat pravimo, da smo o nečem »več« ali »manj« prepričani, kar pa se v smislu dosedanjih analiz nič drugega ne pravi, nego da smo v takem slučaju prepričani, da nekaj »gotovo« ali le »morda«, le več ali manj gotovo n. pr. je ali ni itd.; v takem slučaju doživljamo torej pristno misel, ki je po svoji vsebini že v orisanem smislu besede večja ali manjša, dočim stoji pristnost te misli sama, t. j. naše pristno prepričanje izven vsake kvantitativne graduacije. Isto velja že na prvi pogled tudi za tako zvano »evidenco«. Tudi da nam je nekaj več ali manj evidenco, se nič drugega ne pravi, nego da nam je evidenco, da nekaj več ali manj »gotovo« n. pr. je ali ni itd., iz česar sledi tudi tukaj, da evidenca sama ne pozna nikakšnega stopnjevanja. Sklenem: kakor pristnost misli, t. i. kakor prepričanje tako stoji tudi evidenca izven gradualnih razlik.

Tudi o razliki med afirmativno in nikalno, splošno med pozitivno in negativno mislijo smo rekli, da je vsebinskega značaja in da torej ne zadeva razlike med pristnim in nepristnim mišljenjem. Pristnost sama ni ne pozitivna ne negativna, dočim je pač vsaka pristna misel ali pozitivna ali negativna. Kadar smo prepričani, da nekaj je ali ni, smo v prvem kakor v drugem slučaju v istem smislu prepričani in nikakor ne gre reči, da bi bili v prvem slučaju »pozitivno«, v drugem pa »negativno« prepričani. Kdor bi to trdil, ta bi moral reči, da smo v prvem slučaju »pozitivno« prepričani, da nekaj je, v drugem pa »negativno« prepričani, da nekaj je; zadnje, namreč tako zvano »negativno« prepričanje bi pa potemtakem bilo istovetno s prepričanjem, da nekaj je, iz česar takoj sledi, da bi oni, ki govori o razliki med pozitivnim in negativnim prepričanjem, nasprotovali nujno samemu sebi, ker bi tudi v tem slučaju ostala popolnoma nemožna baš vsa »negativna« prepričanja. Ako pa ni »negativnega« prepričanja, tedaj faktičnemu prepričanju tudi ne smemo pripisovati več značaja »pozitivnosti«, kar se zdaj nič drugega ne pravi, nego da stoji prepričanje samo, t. i. pristnost mišljenja že načelno izven tega nasprotja. Zopet isto pa velja naravnost dobesedno tudi za »evidenco«. Kadar nam je evidenco, da nekaj je ali pa ni, nam v prvem slučaju ni »pozitivno« evidenco, da nečesa ni, ker bi v zadnjem slučaju ta negativna evidenca bila zopet istovetna s »pozitivno« evidenco, da nekaj je; iz tega sledi kakor pri prepričanju, da evidenca sama ni ne pozitivna ne negativna. Kakor prepričanje, tako stoji tudi evidenca izven tega nasprotja.

Med prepričanjem, t. j. med pristnostjo misli same in pa med omenjenimi gradualnimi vsebinskimi razlikami te misli obstoji to zanimivo razmerje, da je vsakdo, ki je n. pr. »zelo« prepričan, da nekaj je, ipso facto jako »malo« prepričan, da

tega ni, da je vsakdo, ki je n. pr. »maksimalno« prepričan, da nekaj je, ipso facto »minimalno« prepričan, da tega ni, in narobe. Točneje lahko ta zakon, ki sem ga imenoval drugod zakon »obratnih resnic in verjetnosti«, izrazim tudi takole: Pristni pozitivni misli z maksimalno, tričetrtinsko, polovično, četrtinsko, minimalno vsebino odgovarja nujno ista pristna, a negativna misel z minimalno, četrtinsko, polovično, tričetrtinsko, maksimalno vsebino in narobe. Zopet pa se vidi, da velja isti zakon tudi naravnost dobesedno i za našo evidenco. Komur je evidenco, da nekaj gotovo je, temu je ipso facto obenem »minimalno« evidenco, da tega ni, komur je evidenco, da nekaj le morda je, temu je ipso facto evidenco, da tega v istem recipročnem smislu morda ni, komur je evidenco, da nečesa gotovo ni, temu je ipso facto evidenco, da njegovo nasprotje gotovo je, in narobe. Tudi evidenti pozitivni misli z maksimalno, tričetrtinsko, polovično, četrtinsko, maksimalno vsebino odgovarja nujno ista evidenta, a negativna misel z minimalno, četrtinsko, polovično, tričetrtinsko, maksimalno vsebino in narobe. Tudi zakon obratnih resnic in verjetnosti velja torej v istem smislu kakor za evidenco tako za pristnost misli, t. j. za prepričanje.

Kdor je o čemerkoli prepričan, se v istem smislu nujno zaveda tudi resničnosti svojega prepričanja: ako si o nečem »maksimalno«, le »več« ali »manj« ali »minimalno« prepričan, je s tem že rečeno, da se v istem smislu zavedaš tudi popolne, le večje ali manjše, le minimalne resničnosti svojega prepričanja. Ta zakonitost je tako nujna, da se vsako tvoje prepričanje v hipu nujno razbline v prazen nič, kakor hitro bi ti zmanjkalo zavesti omenjene resničnosti tvojega prepričanja; biti o nečem prepričan in se obenem zavedati neresničnosti tega prepričanja, je prav tako nemogoče doživljanje, kakor je nemogoče trikotnik v Evklidovem prostoru, ki bi meril n. pr. 600°. Isto velja zopet ad verbum tudi za evidenco: Komur je nekaj evidenco, ta se ipso facto zaveda tudi resničnosti pristnega svojega prepričanja in to zopet tako, da odgovarja stopnja te resničnosti popolnoma stopnji njegove miselne vsebine; ako je komu evidenco, da nekaj gotovo je, ta se ipso facto zaveda tudi »popolne« resničnosti svojega prepričanja, kar velja mutatis mutandis tudi za evidenco, da nekaj le morda je; to evidenco spremlja zopet zavest pristnosti le večje ali manjše resničnosti prepričanja in narobe. Tudi tu je v naprej izključena evidenca, ki bi ji nedostajalo omenjene zavesti. Kakor za evidenco tako velja torej tudi za prepričanje, da spremlja oba pojava zavest »resničnosti«, ki odgovarja glede svoje stopnje povsem vsebinski stopnji pristojne misli. Ta zakon nam zdaj še naknadno z analitično jasnostjo razlaga že omenjeno dejstvo, da je vsaki osebi, ki je o nečem kakorkoli prepričana, to prepričanje nujno v istem smislu tudi »evidentno«, oz. da mora naravnost vsakdo, ki je o čemerkoli in iz katerihkoli objektivnih (in njemu neznanih) razlogov »globoko« ali pa le »več ali manj globoko« prepričan, na vprašanje, ali mu je to prepričanje evidenco, odgovoriti, da mu je v istem smislu »popolnoma« ali pa le »več ali manj popolnoma« evidenco.

Kakor za evidenco tako velja torej za prepričanje sledeče: 1. oba pojava stojita sama izven gradualnih razlik; 2. oba pojava stojita izven nasprotja pozitivnosti in negativnosti; 3. za oba pojava velja popolnoma v istem smislu naš zakon obratnih resnic in verjetnosti, in 4. oba pojava spremlja v istem smislu zavest popolne ali več ali manj popolne resničnosti pristojnega prepričanja. Na podlagi vsega tega pač lahko sklepam, da tu sploh ne gre za dva pojava, temveč, vsaj pod vidikom lojalno-psihološkega motrenja, le za en in isti pojav, ozir. da je prepričanje, t. j. pristnost misli in evidenca eno in isto. S tem pa je zdaj obenem točno izkazano, da ne gre iskati kriterije za spoznavanje v evidenci kake misli, ker že davno vemo, da so baš pristne misli, t. j. prepričanja lahko kakor spoznavanja tako zmote. Da najdemo take kriterije, je treba torej poiskati bistveno druge poti, ki bi nam omogočale, da ločimo tudi stvarno in ne le z besedami spoznavanje od zmote.

Tako pa hočem v sledečih izvajanjih pokazati pot, katera edina vede po mojem mnenju do zadovoljive rešitve tega vprašanja.

Inseriraj

koder hočeš, nikjer ne bodeš imel onega uspeha katerega ti nudijo

Mali oglasi

v „Jutranjih Novostih“.

BERSON

Berson je in ostane najboljša kvalitetna znamka. Varuje čevlje, cenejši in trpežnejši je od usnja. Od vašega čevljarja zahtevajte, da Vam pritrdi Berson gumi podpetnike in gumi podplate.